

**Κυριάκου Παπακυριάκου
Θεολόγου καθηγητή**

**ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ
ΤΟΥ ΤΙΜΙΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ ΣΕΡΡΩΝ**

Σέρρες 2012

**Ἀφιεροῦται με βαθὺ σεβασμὸ σὲ ὅλους τοὺς μοναχοὺς
καὶ τὶς μοναχές, πού ἀφιέρωσαν καὶ ἀφιερώνουν ὀλόκληρη τὴ ζωὴ
τοὺς στό Θεό
καὶ στὸν ἀγώνα τῆς ἄσκησης τῆς ἀγιότητος στὴ μονὴ αὐτὴ**

ΜΕΡΟΣ Α'

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	5
I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	7
1. Τò περιβάλλον τῆς Ἱεραῖς Μονῆς τοῦ Τίμιου Προδρόμου.....	8
2. Περιγραφή τῆς τοποθεσίας τῆς μονῆς.....	11
3. Ἡ φήμη τῆς Μονῆς τοῦ Τιμίου Προδρόμου στὸν κόσμο.....	13
4. Κώδικες τῆς Μονῆς Προδρόμου ὡς πηγὲς τῆς ἱστορίας της.....	16
Α. Κώδικες τῆς μονῆς.....	16
II. ΚΤΙΤΟΡΕΣ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΤΟΥ Τ. ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ.....	18
III. ΚΤΙΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ.....	27
Α. Ο ΚΑΘΟΛΙΚΟΣ ΝΑΟΣ.....	27
1. Ὁ κυρίως ναὸς καὶ οἱ ἐσωνάρθηκες.....	27
2. Ἡ τοιχογραφία τοῦ κυρίως ναοῦ καὶ τῆς Ἐνάτης.....	29
3. Τὸ μακρυναρῖκι τοῦ ναοῦ.....	30
4. Τοιχογραφία τοῦ Μακρυναρῖκιου.....	31
5. Ὁ ἐξωνάρθηκας.....	33
6. Τὸ κωδωνοστάσιο.....	34
7. Οἱ φορητὲς εἰκόνες στοὺς ναοὺς τῆς μονῆς καὶ στὸ κειμηλιαρχεῖο Σερρῶν.....	35
Β. ΠΑΡΕΚΚΛΗΣΙΑ.....	40
1. Ἐντὸς τῆς ἱεραῖς μονῆς.....	40
2. Ἐξωκκλησια.....	44
Γ. ἌΛΛΑ ΚΤΙΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ.....	47
IV. ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ.....	58
1) Οἱ κτήτορες τῆς μονῆς, Ἰωαννίκιος καὶ Ἰωακεῖμ.....	58
2) Οἱ ἔφοροι τῆς μονῆς τοῦ Τ. Προδρόμου.....	59
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	63
ΣΥΝΤΟΜΟ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ.....	70
.....	70

(Σημείωση: ΑΚΟΛΟΥΘΟΥΝ ΤΑ ΜΕΡΗ Β' ΚΑΙ Γ' ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕ ΞΕΧΩΡΙΣΤΑ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΑ ΑΡΧΕΙΑ.)

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἡ ἱερὰ μονὴ τοῦ Τ. Προδρόμου, τοῦ Μενοικέως, ἦταν καὶ εἶναι πνευματικὸ κέντρο τῆς περιοχῆς τοῦ νομοῦ Σερρῶν. Μὲ σεβασμὸ καὶ ἀγάπη ἀναφέρουν οἱ κάτοικοι τοῦ νομοῦ τὸ ὄνομά της καὶ τὴν ἐπισκέπτονται τακτικὰ γιὰ νὰ παρακολουθήσουν τὶς τελούμενες σ' αὐτὴ ἱερὲς ἀκολουθίες. Τοὺς προσελκύει τὸ θαυμάσιο περιβάλλον της καὶ τοὺς συγκινεῖ ἡ μακραίωνη ἱστορία της καὶ ἡ μεγάλη φήμη της. Ἐπιθυμοῦν νὰ τὴν γνωρίσουν, ἀλλὰ ἡ βιβλιογραφία τῆς ἱστορίας της εἶναι πολὺ μεγάλη, ἀσύγκριτη μὲ πολλὰς ἄλλες ἐφάμιλλες μονές. Εἶναι ἀπόλυτη ἀνάγκη νὰ συνοψισθεῖ ἡ ἱστορία της σὲ ἓνα περιεκτικὸ κείμενο μὲ ὅλες τὶς ἱστορικὲς της πληροφορίες.

Τὸ θέμα αὐτὸ μὲ ἀπασχόλησε πολλὰ χρόνια, διότι ἐπισκεπτόμουν τὴ μονὴ ἀπὸ τὰ νεανικά μου χρόνια. Γιὰ τὴν προετοιμασία τῶν εἰσαγωγικῶν ἐξετάσεων στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ φιλοξενήθηκα στὴ μονὴ τὸ καλοκαίρι τοῦ 1955 καὶ ἐπιδόθηκα ἀπερίσπαστος στὴν κατ' ἰδίαν μελέτην τῶν εἰσαγωγικῶν μαθημάτων. Ἀπὸ τότε συνδέθηκα πνευματικὰ μὲ τὴν μονή. Γνώρισα τὸν ἱερομόναχο Γαβριὴλ Κουντιάδη, τὸν ἀσχοληθέντα καὶ συγγράψαντα τὴν ἱστορία τῆς μονῆς.

Μὲ προσείλκυε ἰδιαίτερα « Τὸ Προσκυνητᾶριο τῆς μονῆς » ποὺ ἔγραψε ὁ Χριστόφορος Δημητριάδης, ἀπόφοιτός του 1849 τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης. Τὸ μελετοῦσα πάντοτε μὲ ἰδιαίτερη συμπάθεια. Σκέφθηκα, ὡς ἀπόφοιτός τῆς ἰδίας Σχολῆς μετὰ ἀπὸ 110 χρόνια, νὰ συμπληρώσω κατὰ δύναμη τὸ ἔργο του γιὰ νὰ ἐκδηλώσω ἔμπρακτα τὴν εὐγνωμοσύνη μου πρὸς τὴ μονή. Ὅταν φοιτοῦσα στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης, τὸ ἡγουμενοσυμβούλιο τῆς μονῆς μου ἀνέθεσε ἐγγράφως νὰ ἐρευνήσω στὰ ἀρχεῖα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου γιὰ τὰ κτηματολόγια τῆς μονῆς. Κατόπιν ἀδείας τοῦ Πατριαρχείου ἐρεύνησα καὶ βρῆκα ἀρκετὲς ἱστορικὲς πληροφορίες.

Ὅταν ἐπέστρεψα στὶς Σέρρες, μου ἀνέθεσε ἡ Μητρόπολη Σερρῶν καὶ Νιγρίτης νὰ καταγράψω τὰ ἐναπομείναντα, μετὰ ἀπὸ τοὺς Βαλκανικοὺς καὶ τοὺς δυὸ Παγκοσμίους πολέμους, ἱερὰ κειμήλια καὶ τὶς εἰκόνες τῆς μονῆς. Ὅλοκλήρωσα μὲ ἐπιμέλεια τὴν ἀποστολή μου.

Ὡς μέλος τῆς ἐπιτροπῆς τῆς ἀνασυκροτήσεως τῆς μονῆς, ὑπὸ τὴν προεδρία τοῦ Μητροπολίτη Μαξίμου τὸ 1984, πρὸ τῆς μετατροπῆς τῆς ἀνδρώας μονῆς σὲ γυναικεία, ἐπανελάβα τὴν καταγραφή τῶν ἱερῶν κειμηλίων καὶ τῶν εἰκόνων τῆς μονῆς μὲ τὸν ἀείμνηστο Γεώργιο Καφταντζή.

Ἀπὸ πολλὰς ἱστορικὲς πηγὲς δημοσίευσα στὸ Περιοδικὸ Ἅγιος Νικήτας πεντασέλιδη ξενάγηση στὴ μονὴ καὶ μετὰ τὸ βιβλίον «Συνοπτικὴ ἱστορία τοῦ νομοῦ Σερρῶν καὶ τῆς ἱερᾶς μονῆς τοῦ Τιμίου Προδρόμου». Ὡς ἐπιμελητὴς δὲ ἀρχαιοτήτων τοῦ νομοῦ Σερρῶν ὁμίλησα κατ' ἐπανάληψη ἀπὸ τὸ ραδιοφωνικὸ σταθμὸ τῶν ἐνόπλων Δυ-

νάμεων Σερρών περι τῆς μονῆς τοῦ Τ. Προδρομοῦ.

Ἰδιαίτερα μὲ ἀπασχόλησε ἡ ἱστορία τῆς μονῆς κατὰ τὴν συγγραφή τοῦ βιβλίου «Γεννάδιος Σχολάριος Β' καὶ ἡ ἔνωση τῶν Ἐκκλησιῶν», τὸ ὁποῖο δώρισα στὴ μονὴ μαζί μὲ τὰ συγγραφικὰ μου δικαιώματα.

Ἀσχολήθηκα μὲ τὴν ἱστορία τῆς μονῆς πολλὰ χρόνια καὶ κατέληξα στὴν συγγραφή τοῦ παρόντος βιβλίου. Περιγράφονται σ' αὐτό, τὸ περιβάλλον τῆς τοποθεσίας τῆς μονῆς, ἡ φήμη της καὶ οἱ ἱστορικὲς πηγές της. Ἀναφέρονται οἱ βιογραφίες τῶν κτιτόρων καὶ ἡ δράση αὐτῶν καὶ τῶν ἐφόρων. Γίνεται λεπτομερὴς ἀνάπτυξη τῶν ὑπαρχόντων κτισμάτων ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς μονῆς. Τονίζεται ἡ προβολὴ τῆς μονῆς στὸν κόσμον ἀπὸ τοὺς κτίτορες, τοὺς ἐφόρους, τὴ λειτουργία τῆς Σχολῆς, τῆ βιβλιοθήκη της μὲ τὰ περίφημα χειρόγραφα, ἀπὸ τὰ ἀσύγκριτα κειμήλιά της καὶ ἀπὸ τὴ διαμονὴ τοῦ Γενναδίου τοῦ Σχολαρίου, τοῦ πρώτου μετὰ τὴν ἄλωση τῆς Κωνσταντινοπόλεως Οἰκουμενικοῦ πατριάρχου.

Σὲ εἰδικὸ κεφάλαιο ἀναπτύσσεται ἡ διοίκηση τῆς μονῆς μὲ τοὺς ἐκάστοτε ἡγουμένους καὶ τὶς διοικητικὲς ἐπιτροπές. Ἀξιοπρόσεκτη ἦταν ἡ ἀποκτηθεῖσα μὲ ἀγορές καὶ δωρεές, μεγάλη περιουσία τῆς μονῆς τῶν εἰκοσιῆξι μετοχίων μὲ τὰ πολλὰ προνόμια της, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀπώλεια αὐτῶν μὲ τὶς ἄρπαγές καὶ τὶς ἀπαλλοτριώσεις πού τὴν κατάντησαν χωρὶς πόρους ζωῆς.

Ἡ μονὴ προσέφερε καὶ προσφέρει πολλὰ στὸ Ἑλληνικὸ ἔθνος, στὴ κοινωνία, καὶ στοὺς χριστιανοὺς ποὺ τὴν ἐπισκέπτονται. Ἡ μετατροπὴ της ἀπὸ ἀνδρική σὲ γυναικεία, λόγω ἐλλείψεως ἀνδρικής ἀδελφότητος, ἄλλαξε τὸ ρυθμὸ τῆς προόδου τῆς μονῆς. Ἀνακαινίζονται ὅλα στὴ μονὴ χωρὶς νὰ ἀλλοιώνεται ἡ Βυζαντινὴ ἀρχιτεκτονικὴ μορφή της. Συνεχίζει ἀθόρυβα νὰ ἐργάζεται πνευματικά, νὰ εἶναι τὸ πνευματικὸ θρησκευτικὸ κέντρο καὶ ὁ πνευματικὸς θησαυρὸς τοῦ Νομοῦ Σερρών.

Σέρρες Ἰούνιος 2012

ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΠΑΠΑΚΥΡΙΑΚΟΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΤΙΜΙΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ ΣΕΡΡΩΝ

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Τò περιβάλλον τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Τίμιου Προδρόμου.

Ἡ ἱερὰ Μονὴ βρίσκεται σὲ μία χαράδρα τοῦ ὄρους Μενοικέως, 10 χιλόμετρα βορειοανατολικά τῆς πόλεως τῶν Σερρῶν.

Ἡ χαράδρα αὐτὴ ἀρχίζει ἀπὸ τὴ Βροντοῦ καὶ τελειώνει στὴν Οἰνοῦσα. Χωρίζει τὸ Μενοίκιο ὄρος σὲ δυὸ τμήματα, στὸ ἀνατολικὸ καὶ στὸ δυτικὸ. Ἡ ἱερὰ μονὴ τοῦ Τιμίου Προδρόμου βρίσκεται στὸ δυτικὸ Μενοίκιο, τὸ ὁποῖο εἶναι χαμηλότερο μὲ πολλὰ λεκανοπέδια. Ἡ μονὴ συνορεύει μὲ τὰ χωριά: α) Λάκκος βορείως (καταστράφηκε τὸ 1913), β) Ραχοβίτσα (Νέα Ἑλβετία) βορειοδυτικά, γ) Ντουτλῆ (Ἐλαιῶνας) δυτικά, δ) Οἰνοῦσα νότια, καὶ ε) Χιονοχώρι ἀνατολικά.

Τὸ ἀνατολικὸ Μενοίκιο εἶναι ψηλότερο, ὀγκωδέστερο καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον γυμνό. Ἄγνωστό μας εἶναι πόθεν προέρχεται τὸ ὄνομα τοῦ ὄρους Μενοίκιο. Ἴσως κατὰ τὸν Παπαγεωργίου νὰ προέρχεται ἀπὸ κάποιον ἀσκητὴ Μενοικέα ἢ ἀπὸ τὸ χωριὸ Μόνοικον, ὅπως ὀνομάζονταν τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Ἔχει πολλὲς παραλλαγὲς τὸ ὄνομα τοῦ ὄρους Μενοικέως: Μενοίκιον, Μόνοικος, Μονόσπιτον. Οἱ Τοῦρκοι τὸ ὀνόμαζαν Μπόζνταγ¹.

Ἡ ἱερὰ μονὴ εἶναι κτισμένη στὸ βάθος τῆς χαράδρας, σὲ πολὺ κατηφορικὸ ἐπικλινὲς ἀπόκρημνο καὶ δύσβατο μέρος. Εἶναι δίπλα ἀπὸ τὴν κοίτη τῆς χαράδρας μὲ τείχη ἀντιστηρίξεως. Ὁ κτίτορας Ἰωαννίκιος μὲ τὸ μικρὸ ἀνεπιὸ του Ἰωακείμ διάλεξαν τὸ 1270 μ.Χ. περίπου τὴν τοποθεσίαν αὐτὴν γιὰ νὰ βρῶνται «ἐκτὸς συγχύσεως καὶ θορύβου καὶ κοσμικῆς ὀμιλίας καὶ καθαρῶς διὰ τῆς μονώσεως προσομιλεῖν τῶν Θεῶν». Ο «..περὶ αὐτὴν (τὴν μονὴν) ἅπαξ χῶρος, στενὸς μὲν καὶ βραχὺς πρὸς εἰσελεύσεις τὲ καὶ πρὸς ἐξελεύσεις κρημνώδης τὲ καὶ σκληρὸς, σχεδὸν δὲ εἰπεῖν καὶ ὄλος ἄβατος, ὄλως κεκαλυμμένος ὑπὸ παντίων ἀγρίων φυτῶν τὲ καὶ ἀγκαθῶν»².

¹ Χριστοφόρου Δημητριάδου. Προσκυνητάριον τῆς ἐν Μακεδονίᾳ παρὰ τὴ πόλει τῶν Σερρῶν Σταυροπηγιακῆς ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου Λειψία. σ. 7

² Α'. ἀρχαῖος κώδικας τῆς μονῆς σελίδες 9, 13 Χριστόφορου. Προσκυνητάριο σ.3 σήμβ

Ὁ χώρος τῆς μονῆς παρέχει μεγάλη ἡσυχία καὶ αὐτοσυγκέντρωση στοὺς μοναχοὺς.

Ἡ ὄλη τοποθεσία τῆς ἱερᾶς μονῆς ἔχει τὴ μορφή ἀσκητικοῦ περιβάλλοντος. Εἶναι ἐφάμιλλη ἢ τοποθεσία τῆς μὲ τοὺς χώρους ἀσκήσεως τῶν πρώτων ἀσκητῶν τοῦ χριστιανισμοῦ. Εἶναι κατάλληλη γιὰ αὐτοσυγκέντρωση, γιὰ κατανυκτικὴ προσευχή. Εἶναι τόπος ἰδιαίτερης λατρείας τοῦ Θεοῦ. Ἐμπνέει ἀπὸ τὴ φύση τῆς τὴν ἀνάταση τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ Θεό. Προκαλεῖ στὸν ἐπισκέπτη τὸ αἶσθημα τοῦ δέους.

Μὲ τὴν ἔμπνευση τοῦ Θεοῦ ἐξέλεξαν οἱ ἰδρυτὲς τὴν τοποθεσία τῆς μονῆς. Θαυμάσιες εἶναι οἱ περιγραφὲς τοῦ περιβάλλοντος χώρου τῆς μονῆς ἀπὸ τοὺς ἐπισκεφθέντας καὶ συγγράψαντας τὶς ἐντυπώσεις των καὶ τὴν ἱστορία αὐτῆς περιηγητές.

Ἡ Μονὴ τοῦ Τίμιου Προδρόμου τοῦ Μενοικέως ὄρους εἶναι ἐφάμιλλη μὲ τὶς ἱερὲς Μονὲς τοῦ Ἁγίου Ὅρους ἀπὸ ἀπόψεως τοποθεσίας, φυσικῆς ὁμορφιάς, ἀρχιτεκτονικῆς καὶ ἱστορίας.

Ὅταν πλησιάζουμε στὴ Μονὴ μὲ τὸ αὐτοκίνητο ἀπὸ τὴν πλαγιά τοῦ δυτικοῦ Μενοίκιου ὄρους τὴν ἀντικρύζουμε ἀπὸ ψηλὰ σὲ ἓνα τοπίο σπάνιας φυσικῆς ὁμορφιάς μέσα στὸ βάθος τῆς χαράδρας.

Ἡ χαράδρα ἀπλώνεται μπροστά μας ἀπὸ βορὰ πρὸς νότο ἀνάμεσα στὸ ἀνατολικὸ καὶ δυτικὸ Μενοίκιο ὄρος σὰν ἓνα πανόραμα, ἓνα θαυμάσιο μεγάλο ἄνοιγμα μὲ γαλάζιο οὐρανὸ καὶ ἓνα τοπίο κατάφυτο ἀπὸ παντὸς εἶδους δένδρα. Ἐπεξεργάζεσαι μὲ τὰ μάτια τὴ χαράδρα μέχρι τὸ σημεῖο ποὺ φθάνει ἢ ὄρασή σου καὶ δὲν χορταίνεις νὰ τὴ βλέπεις. Σὰν γίγαντες ὑψώνονται ἀνατολικά πάνω ἀπὸ τὴ μονὴ οἱ δυὸ βουνοκορφὲς ἢ Καμήλα καὶ τὸ Μποσδὰγ.

Ἡ γνώμη ἐνὸς πολυτάξιδου ἀνθρώπου θὰ μᾶς βοηθοῦσε νὰ ἀποφανθοῦμε μὲ ποιά ἄλλα ἐφάμιλλα τοπία τοῦ κόσμου μπορεῖ νὰ συγκριθεῖ τὸ ὑπέροχο τοπίο τῆς ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Τιμίου Προδρόμου.

Τὸ τοπίο τῆς Μονῆς ἔχει ἰδιαίτερες ὁμορφιές. Παρουσιάζεται πρὸ

τῶν ὀφθαλμῶν μας ἀπρόοπτα. Θὰ ἔλεγε ὁ εὐσεβὴς προσκυνητὴς ὅτι πρόκειται γιὰ ἓνα σπάνιο κομμάτι σύνθεσης τῆς φύσης ποὺ δημιουργεῖ μία ἀτμόσφαιρα συνάντησης τοῦ Δημιουργοῦ μετὰ τῶν κατ' εἰκόνα αὐτοῦ δημιουργημάτων Του. Ὁ ἐπισκέπτης στὸ ἀντίκρυσμα τῆς Μονῆς μέσα στὸ βάθος τῆς μεγάλης χαράδρας, τοῦ μεγαλοπρεπῶς ὑψωμένου Μενοίκιου ὄρους, καταλαμβάνεται ἀπὸ δέος γιὰ τὴ μικρότητά του μπροστὰ στὸ μεγαλεῖο τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου ἀπὸ μέρους τοῦ παντοδυνάμου Θεοῦ καὶ αὐθόρμητα ἀναφωνεῖ τὸ στίχο τοῦ προφητὰνακτος Δαβὶδ «Ὡς εμεγαλύνθη τα ἔργα Σου Κύριε, πάντα ἔν σοφία ἐποίησας» (Ψαλμὸς 102, 24)

[Εικόνα. Νότια ἄποψη τῆς ἱερᾶς μονῆς του Τ. Προδρόμου]

Ἐντυπωσιάζεται στὴ θέα τῆς Μονῆς ἀπὸ μακριά. Εἶναι σὰν νὰ μεταβαίνει σὲ ἄλλο κόσμο. Ἡ ὄλη διαδρομὴ πρὸς τὴν μονὴ τοῦ Τ. Προδρόμου προσφέρει στὸν ἐπισκέπτη ἓνα μεγαλοπρεπὲς θέαμα. Σὲ ὄλη τὴ διαδρομὴ παρουσιάζεται ἓνας θαυμάσιος καθαρὸς ὀρίζοντας ποὺ διερωτᾶται κανεὶς ἂν βρίσκεται στὸν παρόντα κόσμο ἢ σὲ ἄλλον, τρίτον οὐρανό, κατὰ τὸν Ἀπόστολο Παῦλο, ἄγνωστο σὲ ἐμᾶς ἀπὸ ἀπόψεως ὁμορφιάς. Εἶναι μία γεύση ἑνὸς θεάματος τῆς ἀσύλληπτης ὁμορφιάς τοῦ κόσμου τούτου. Τὸ τοπίο αὐτὸ δὲν τὸ ἔπλασε καὶ δὲν τὸ ζωγράφησε ἀνθρώπινο χέρι ἀλλὰ τοῦ παντοδυνάμου Δημιουργοῦ του σύμπαντος, τοῦ Θεοῦ. Οἱ ἐπισκεφθέντες κατὰ καιροὺς τὴν ἱεράν μονὴν τοῦ Τίμιου Προδρόμου του Μενοικέως μεγάλοι περιηγητὲς ἀπὸ ὅλο τον κόσμον αὐτὴν τὴν ἐντύπωση δίδουν στίς περιγραφές των γιὰ τίς φυσικὲς ὁμορφιές τῆς περιοχῆς τῆς μονῆς. Ὁ πιὸ διακεκριμένος ζωγράφος ὅλου τοῦ κόσμου δὲν θὰ μπορέσει νὰ τὸ ἀποτυπώσει στὴν πραγματικότητα στὸ ταμπλό του κάδρου, ὅπως εἶναι τὸ τοπίο αὐτὸ καθ' ἑαυτό. Κάτι θὰ παραλείψει ἢ θὰ τὸ μειώσει στὸ μεγαλεῖο του. Πιστεύω ὅτι καὶ τὸ τοπίο τῆς μονῆς συμπεριλαμβάνεται στὰ θαυμάσια τοπία ὅλου τοῦ κόσμου.

Τὸ κλίμα τῆς περιοχῆς, παρ' ὅτι εἶναι ὑγρὸ ἀπὸ τὰ πολλὰ νερὰ καὶ τὴν περιορισμένη ἀκτινοβολία τοῦ ἡλίου, λόγω τῆς θέσεως τῆς μονῆς στὸ βάθος τῆς χαράδρας ποὺ σκιάζεται ἐκατέρωθεν ἀπὸ τὰ ψηλὰ βουνά, εἶναι ὑγιεινό.

Ἡ ἀνεπτυγμένη χλωρίδα τοῦ δάσους καὶ ἡ χαράδρα δημιουργοῦν τὸ καλοκαίρι δροσερὸ ρεῦμα ἀέρος. Τὸ ψηλὸ ἀπὸ τὴ βόρεια πλευρὰ βουνό

έμποδίζει τοὺς βόρειους καὶ δυτικούς ανέμους τοὺς χειμερινούς μῆνες. Μεγάλη εἶναι ἡ διαφορά τοῦ κλίματος καὶ τῆς θερμοκρασίας τὸ καλοκαίρι ἀπὸ τὴν πόλη τῶν Σερρών. Τὸ καλοκαίρι εἶναι δροσερότερο κατὰ 3-4 βαθμοὺς κελσίου, γι' αὐτὸ τὸ περιβάλλον τῆς Μονῆς ἦταν ἰδανικὸς τόπος παραθερίσης γιὰ τοὺς πρῶχοντες τῶν Σερρῶν στὰ χρόνια της τουρκοκρατίας.

[Εἰκόνα. Χάρτης που προσδιορίζει τὴ θέση τῆς ἱεράς μονῆς τοῦ Τ.Προδρόμου.]

2. Περιγραφή τῆς τοποθεσίας τῆς μονῆς

Κατεβαίνουμε ἀπὸ τὸν ἀσφαλτωμένο δρόμο τὴν κατηφόρα μὲ τὴ μεγάλη κλίση ἄνω τοῦ 40% καὶ παρκάρουμε στὴν ἐξωτερικὴ αὐλὴ τῆς Ι. Μονῆς. Μέσα στὴ μονὴ εἶναι ἀδύνατο νὰ εἰσέλθει αὐτοκίνητο.

Γύρω ἀπὸ αὐτὴ τὴ μονὴ ὑπῆρχαν ἄλλοτε ἐξοχικὲς κατοικίες τῶν Σερραίων πρῶχόντων, στὸ χῶρο αὐτῆς τῆς ἀπότομης πλαγιᾶς τῆς χαράδρας βρέθηκε τὸ 1270 μ.Χ. κτισμένος καὶ ἄστεγος ἀπὸ ἄγνωστους προγενέστερους ἀσκητὲς ὁ ναῖσκος τοῦ Γεννεθλίου τοῦ Προδρόμου. Ἐπὶ τῆς ἡγουμενίας τοῦ Ἰωακείμ ἰσοπεδώθηκε ὁ χῶρος καὶ κτίστηκε ὁ καθολικὸς ναὸς τῆς μονῆς. Τὰ κελιά γύρω ἀπὸ τὸ ναὸ κτίστηκαν πάνω σὲ μεγάλα τεῖχη ἀντιστηρίξεως. Ἀπὸ τὴν ἔξω πλευρὰ φαίνονται τὰ τεῖχη τῆς σὰν ἀρχαῖα κάστρα. Ἀνακαινίστηκαν σὲ διάφορες ἐποχὲς καὶ ἰδιαίτερα μετὰ ἀπὸ τὴν πυρκαγιὰ τοῦ 1820. Ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴ αὐλὴ τῆς μονῆς οἱ ἐξῶστες εἶναι ἰσόγειοι.

Τὰ τεῖχη ἀντιστηρίξεως ἀποτελοῦν ἀπὸ τὶς τρεῖς πλευρὲς τὴν ὀχύρωση τῆς μονῆς. Μὲ τὶς ξύλινες προεξέχουσες, πολὺ ψηλὰ ἀπὸ τὴ χαράδρα, βεράντες φαίνεται ἡ μονὴ σὰν βυζαντινὸ φρούριο. Ἦταν ἀδύνατο ἄλλοτε, πρὸ τῆς κατασκευῆς τοῦ δρόμου, νὰ πλησιάσει τροχοφόρο ὄχημα ἔξω ἀπὸ τὴ μονὴ.

Ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως τῆς Μακεδονίας τοῦ 1821 Ἐμμανουὴλ Παπάς, ὁ συνεργάτης τοῦ, μητροπολίτης Σερρῶν καὶ μετέπειτα πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, Χρῦσανθος καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἄρχοντες τῶν Σερρῶν μέχρι τὶς ἀρχὲς τοῦ 20οῦ αἰῶνα εἶχαν ἔξω ἀπὸ τὴ μονὴ τὶς ἐξοχικὲς τῶν κατοικίες. Μὲ τὴν πάροδο τῶν αἰῶνων καταστράφηκαν.

Σώζονται δυὸ κτίσματα: τὸ ἓνα ἐπισκευασμένο καὶ ἄλλο μισοερειπωμένο. Στὸ ἐπισκευασμένο μετέφεραν προσωρινὰ οἱ ἀδελφές τὸ μαγειρεῖο καὶ τὴν τραπεζαρία μετὰ ἀπὸ ἀπὸ τὴν πυρκαγιὰ τῆς νοτιοδυτικῆς πτέρυγας. Αἰωνόβια πλατάνια στολίζουν τὸ περιβάλλον τῆς Μονῆς καὶ σκορποῦν τὴ δροσιὰ καὶ τὸ κελάηδημα τῶν πουλιῶν ποὺ διαβιοῦν σ' αὐτὰ τὸ καλοκαίρι. Ὅλες οἱ γύρω ἐκτάσεις εἶναι δασομένες με δρυνάρια, ὄξιές, λεπτοκαρυές, πρυνάρια, καὶ γαύρους. Γύρω ἀπὸ τὴ μονὴ οἱ μοναχοὶ πρὸ αἰώνων φύτεψαν κυπαρίσσια, πλατάνους, δάφνες, λεῦκες, καρυδιές, συκιές, δαμασκηνές, καὶ ἄλλα δένδρα καὶ μετέτρεψαν τὸ τοπίο σὲ παράδεισο.

Πολλὰ νερὰ τρέχουν συνεχῶς μέσα στὴ χαράδρα. Προέρχονται ἀπὸ τὶς πηγές τοῦ ἀνατολικοῦ καὶ δυτικοῦ Μενοίκιου ὄρους. Ἐντυπωσιακὴ εἶναι ἡ πηγὴ μέσα ἀπὸ τοὺς ἀπόκρημνους βράχους τοῦ βουνοῦ στὴ βόρεια πλευρὰ τῆς μονῆς. Προέρχεται ἀπὸ κάποιον ὑπόγειο ποταμό. Στὸ χωριὸ Λάκκος, δέκα χιλιόμετρα περίπου βορείως τῆς Ἱερᾶς Μονῆς, ὑπάρχει μία ὀπὴ ἀπὸ τὴν ὁποία ἀκούγεται ὁ θόρυβος τῆς ροῆς ἐνδὸς ὑπογείου ποταμοῦ. Ὅταν στέρευε τὰ καλοκαίρια ἡ πηγὴ τῆς μονῆς διοχέτευαν στὴν παραπάνω ὀπὴ καὶ τὰ ἐξωτερικὰ νερά. Τὸ νερὸ αὐτὸ φθάνει στὴν πηγὴ τῆς Μονῆς μετὰ ἀπὸ δέκα ὀκτῶ ὥρες, ἐνῶ ἡ ἀπόσταση εἶναι δέκα χιλιόμετρα. Φαίνεται ὅτι ἡ ροὴ τοῦ νεροῦ περνᾷ ἀπὸ πολλοὺς μαιάνδρους, κύκλους μέσα στὴ γῆ καὶ ἀργεῖ 18 ὥρες γιὰ νὰ βγεῖ στὴν ἔξοδο τῆς πηγῆς. Εἶναι ἓνας ἀνεξερεύνητος λαβύρινθος.

Τὴ πηγὴ αὐτὴ στὴ πολὺ ἀπότομη πλαγιὰ τοῦ βουνοῦ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τὴν ἐπωφελήθηκε προπολεμικὰ ὁ ἀείμνηστος Νάσιοτζιουκ καὶ ἴδρυσε πλησίον τῆς Μονῆς ὑδροηλεκτρικὸ ἐργοστάσιο γιὰ τὴν ἠλεκτροδότηση τῆς πόλεως τῶν Σερρῶν. Κατασκευάστηκε ἡ ὑπάρχουσα μεγάλη δεξαμενὴ πάνω στὴν ἀπότομη πλαγιὰ καὶ μετὰ μίαν τεράστια σωλῆνα διαμέτρου 60 περίπου Ἴντσων, σὲ μῆκος τριακοσίων περίπου μέτρων, μετὰ κλίση 80% διοχετεύει ἀπὸ τὴ δεξαμενὴ τὸ νερὸ στὸν κινητήρα τῆς ὑδροκίνητης μηχανῆς παραγωγῆς ἠλεκτρικοῦ ρεύματος τοῦ ἐργοστασίου, ποὺ βρίσκεται ἑκατὸ μέτρα βόρεια τῆς Μονῆς μέσα στὸν πυθμένα τῆς χαράδρας. Τὸ ὑδροκίνητο αὐτὸ ἠλεκτρικὸ ἐργοστάσιο μετατράπηκε τελευταῖα ἀπὸ τὴ Δ.Ε.Η. σὲ μουσεῖο.

Τὰ ἄφθονα αὐτὰ νερὰ τῆς ὡς ἄνω πηγῆς ὅταν δὲν χρησιμοποιοῦνται

ἀπὸ τὸ ὕδροεργοστάσιο κατρακυλοῦν με ὄρμη ἀπὸ ψηλὰ δίπλα ἀπὸ τὴ Μονὴ πρὸς τὴ χαράδρα.

[Εικόνα. Γενικὴ ἄποψη τῆς ἀνατολικῆς πτέρυγας τῆς ἱερᾶς μονῆς τοῦ Τ. Προδρόμου]

3. Ἡ φήμη τῆς Μονῆς τοῦ Τιμίου Προδρόμου στὸν κόσμον.

Ἡ ἱερὰ μονὴ τοῦ Τιμίου Προδρόμου τοῦ Μενοικέως δὲν εἶναι μία ἀπὸ τὶς πολλὰς νεοϊδρυθεῖσες σύγχρονες μονές, ἄλλα εἶναι ἐφάμιλλη μὲ τὰ μοναστήρια τοῦ Ἁγίου Ὁρους. Ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς της τὸ 1270 μ.Χ. φημίζονταν γιὰ τὴν πνευματικότητα καὶ τὴν ἀγιότητα τῶν μοναχῶν της. Στὴν ἐπιτύμβια πλάκα τοῦ τάφου τοῦ πρώτου μετὰ τὴν ἄλωση τας Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχου Γενναδίου τοῦ Σχολαρίου γράφει:

**« ΗΔΕ ΜΕΝ Η ΠΡΟΔΡΟΜΟΙΟ ΜΟΝΗ ΤΗΝ ΚΟΣΜΟΣ ΑΕΙΔΕΙ Η ΠΟΛΙΗ ΜΗ-
ΤΗΡ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ ΖΑΘΕΩΝ »**

(Αὐτό εἶναι τὸ μοναστήρι τοῦ Προδρόμου πού ὅλος ὁ κόσμος τὸ ἐξυμνεῖ, ἢ παλαιὰ μάνα τῶν θείων Μακεδόνων γράφει.)

Οἱ διατάξεις τοῦ τυπικοῦ, ποὺ ἔγραψε ὁ ἰδρυτὴς αὐτῆς ὁ Ἰωακείμ, στηρίχτηκαν στὶς ἀσκητικὲς διατάξεις τῶν πατέρων τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας. Ἔχουν γνήσιο ἀσκητικὸ πνεῦμα καὶ πολὺ βάθος πνευματικότητας. Οἱ μοναχοὶ διατήρησαν μὲ πολλὴ ἀκρίβεια τὴν παράδοση τῆς ἀσκητικῆς ζωῆς. Οἱ περισσότεροι μοναχοὶ τῆς μονῆς Προδρόμου ἔζησαν αὐστηρὴ ἀσκητικὴ πνευματικὴ ζωὴ νηστείας προσευχῆς καὶ μελέτης.

Ἕνας Ἄραβας ἱστορικὸς ἀναφέρει ὅτι ἡ Μονὴ φημίζονταν γιὰ τὶς φιλοσοφικὲς κατὰ Χριστὸν μελέτες τῶν μοναχῶν της. Ἦταν, καὶ συνεχίζει νὰ εἶναι, ἐργαστήριο χριστιανικῆς καὶ πνευματικῆς ἄσκησης στὴν ἀρετὴ, καταφύγιο θερμῶν δεήσεων, δοξολογιῶν καὶ εὐχαριστιῶν στὸ Θεό. Τὸ ἀνεπίληπτον ἦθος τῶν μοναχῶν καὶ τῶν μοναχισῶν τώρα τῆς μονῆς καὶ ἡ ἀφοσίωση αὐτῶν στὴν ἱεραποστολὴ τους ἐπὶ ἑπτὰ καὶ πλέον αἰῶνες κατέστησαν τὴ μονὴ τοῦ Προδρόμου τοῦ Μενοικέως γνωστὴ στὸ πανελλήνιο, στὴν Ἀσία, στὴ Ρωσία, διότι σ' ὅλη τὴν τουρκοκρατία κράτησαν τὶς μοναχικὲς ἀρχὲς τοὺς παρ' ὅτι βρίσκονταν πολὺ κοντὰ σὲ χωριὰ καὶ πόλεις.

Ἡ φήμη τῆς διατηρήσεως τῶν αὐστηρῶν ἀρχῶν τῆς μοναστικῆς ζωῆς

τῶν μοναχῶν τῆς μονῆ Προδρόμου διαδόθηκε μέχρι καὶ τῆ Δύση. Ὁ παγκοσμίου κύρους Γάλος ἱεροκήρυκας Louis Bourdaloue (1632-1704) ἔγραφε σχετικὰ μὲ τὴν ἠθικὴ τῶν μοναχῶν τῆς μονῆς τοῦ Προδρόμου ὅτι παρ' ὅτι ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τῆς μονῆς δὲν ἦταν ἀνθηρὰ, ἐν τούτοις ἀπὸ ἠθικῆς ἀπόψεως, ἦταν ἀρκούντως καλὴ. Ἦταν καὶ εἶναι ἡ μονὴ μία πνευματικὴ ὄρασις, κέντρο ἀναγέννησις καὶ σωτηρίας τῶν ψυχῶν, κλίμακα ἀνάβασις τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος ἀπὸ τῆ γῆ στὸν οὐρανό.

Ἡ μονὴ τοῦ Τ. Προδρόμου τοῦ Μενοικέως εἶχε μεγάλη ἐκτίμησις στὰ Βαλκάνια στὴν Εὐρώπη καὶ τὴν Ἀσία. Σὲ πολλὰ βυζαντινὰ ἔγγραφα ὀνομάζεται σεβασμία, ἀγία καὶ θεία³. Τὸ ἔδαφος στὸ ὁποῖο κτίστηκε θεωροῦνταν ἱερό, ἄβατο. Ἐνέπνεε πάντοτε τὸν σεβασμὸ καὶ τὴν ἐκτίμησις ὄχι μόνον στοὺς Βυζαντινοὺς αὐτοκράτορες, ἀλλὰ καὶ σὲ ὅλους τοὺς κατακτητὲς, στοὺς Σλάβους τσάρους καὶ στοὺς Ὀθωμανοὺς σουλτάνους. Τὴ σεβάστηκαν ἀκόμη καὶ οἱ κατακτητὲς, Σέρβοι καὶ Τοῦρκοι. Τὰ ἐκδοθέντα ὑπὸ τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων καὶ Σλάβων τσάρων χρυσόβουλα προστάγματα, τὰ ἀλλεπάλληλα φερμάνια τῶν Ὀθωμανῶν σουλτάνων καὶ τὰ πολλὰ συγγίλια τῶν Οἰκουμενικῶν πατριαρχῶν, ἀποδεικνύουν τὸ σεβασμὸ ποὺ ἐνέπνεε ἡ αἴγλη καὶ ἡ πνευματικότης τῆς ἱερᾶς μονῆς τοῦ Τ. Προδρόμου στοὺς ἑπτὰ αἰῶνες τῆς ἱστορίας της. Ἀναδείχθηκε ἕνα ἀπὸ σπουδαιότερα μονασικὰ ὑστεροβυζαντινὰ καὶ μεταβυζαντινὰ πνευματικὰ κέντρα τῶν Βαλκανίων. Γιὰ τὴν πόλιν τῶν Σερρῶν ἡ μονὴ ἦταν, εἶναι καὶ θὰ εἶναι ἡ κίβωτος τοῦ Βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ καὶ ὁ φάρος τῆς Ὀρθοδοξίας.

Ἡ διατήρησις της ἐπὶ ἑπτὰ καὶ πλέον αἰῶνες, παρ' ὅλες τὶς ἐπιδρομὰς καὶ τὶς λεηλασίαις, τὶς ὁποῖαις ὑπέστη, ὀφείλεται στὰ πνευματικὰ καὶ περιβαλλοντικὰ της προσόντα.

Ἡ ἐπὶ ἑπτὰ αἰῶνες γνήσια διατήρησις τῶν βυζαντινῶν μοναχικῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων ἀλλὰ καὶ τοῦ περιβάλλοντός της στὸν ἐξωτερικὸ φυσικὸ χῶρο καὶ στὸν γνήσιο βυζαντινὸ ἐσωτερικὸ τῶν οἰκοδομῶν τῆς, προκαλοῦν δέος σεβασμὸ, καὶ συγκίνησις.

Ὁ κτίτορας τῆς μονῆς Ἰωαννίκιος ἐμπνευσμένος ἀπὸ τὴ χάρις τοῦ Θεοῦ ἐξέλεξε τὸν κατάλληλον αὐτὸν χῶρον γιὰ τὴν ἀνάτασις τοῦ πνεύματος στὸν

³ Χριστόφορου Δημητριάδη. Προσκυνητάριον τῆς ἱερᾶς Μονῆς Τ. Προδρόμου σ. 24.

οὐρανό. Νοιώθεις συναισθήματα πού δὲν τὰ νοιώθεις σὲ ἄλλους χώρους μονῶν. Μία φωνή, μὲ πατρικὴ ἀγάπη, ὀμιλεῖ στὴ συνείδησή σου καὶ σὲ προτρέπει σὲ αὐτοσυγκέντρωση καὶ ἀνάταση ψυχῆς. Ὁ κτήτορας ἅγιος Ἰωάννης μᾶς λέγει: Ξεχάστε τὰ ἐγκόσμια καὶ τὶς βιοτικὲς μέριμνες, προσευχηθεῖτε, συγκεντρωθεῖτε, ἐτοιμάστε τὸν ἑαυτὸ σας γιὰ τὸ μυστήριον τῆς μετανοίας, τῆς ἐξομολογήσεως, ἂν θέλετε νὰ εἴσθε εἰλικρινεῖς ἐπισκέπτες τῆς ἱερᾶς μονῆς τοῦ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, ὁ ὁποῖος συνεχίζει καὶ σήμερα νὰ μᾶς προτρέπει «Μετανοεῖτε, ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν... ποιήσατε οὖν καρπὸν ἄξιόν τῆς μετανοίας (Μάτθ. γ´, 2, 8)

[Εικόνα Πανοραματικὴ ἄποψη τῆς ἱερᾶς μονῆς τοῦ Τ. Προδρόμου Σερρών]

Τὰ συναισθήματα πού νοιώθεις στὸ ἔρημο ἀσκητικὸ αὐτὸ χῶρο τῆς μονῆς εἶναι μηνύματα τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννη τοῦ Πρόδρομου.

Ὁ πρῶτος μετὰ τὴν ἄλωση τῆς Κωνσταντινουπόλεως Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Γεννάδιος Σχολάριος, ὅταν παραιτήθηκε ἀπὸ τὸ οἰκουμενικὸ θρόνο, προτίμησε νὰ περάσει τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του στὴν ἱερὰ Μονὴ τοῦ Τιμίου Προδρόμου Σερρών, ἐνῶ ὑπῆρχαν στὴ δικαιοδοσία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἑκατοντάδες ἄλλες μονές. Σ' αὐτὴ ἔγραψε πολλὰ ἀπὸ τὰ συγγράμματά του καὶ σ' αὐτὴ πέθανε καὶ τάφηκε τὸ 1472. Ὁ τάφος τοῦ σώζεται στὸ μεσονυκτικὸ μὲ τὴν ἐνεπίγραφη πλάκα πού ἔχει σὲ ἀρχαίζουσα γλῶσσα τοὺς στίχους τοῦ ποιητῆ Ταλιαντίδη. Ἐπομένως ὁ χῶρος τῆς μονῆς ἦταν πάντοτε χῶρος ἔνθεου ζήλου, μελέτης τῶν Ἁγίων Γραφῶν καὶ πατερικῶν κειμένων.

Στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας ἦταν ἐστία πνευματικῆς καὶ ἐθνικῆς ἀναζωπύρωσης τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς. Οἱ μοναχοὶ τῆς μονῆς, ὡς πνευματικοὶ ἱερεῖς, κήρυκες καὶ δάσκαλοι μετέβαιναν τακτικὰ γιὰ ἱεραποστολές, πνευματικῆς καλλιέργειας καὶ ἐμψυχώσεως τοῦ καταδυναστευόμενου ἀπὸ τοὺς Τούρκους λαοῦ σὲ πολλὰς περιοχές. Στὴν ἀκμὴ τῆς ἡ μονῆ εἶχε ἐξήντα πέντε (65) καὶ πλέον μοναχοῦς. Ὁ Ρῶσος μοναχὸς Παρθένιος τὸ 1839 τοὺς ἀνεβάζει σὲ 100 περίπου.

Ἦταν μία ἐστία φωτὸς τοῦ Εὐαγγελίου, τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ὀλοκληρωτικῆς ἀφοσιώσεως γιὰ τὸ συνάνθρωπο.

Τὸν 19ο αἰῶνα ἐκδόθηκε τὸ «Προσκυνητάριο τῆς ἐν Μακεδονίᾳ παρὰ τῆ πόλει Σερρών σταυροπηγικῆς ἱερᾶς μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου συνταχθὲν παρὰ τοῦ Χριστοφόρου ἱεροδιδασκάλου καὶ ἡγουμένου αὐτῆς». Τὸ βιβλίο αὐτὸ ἐπὶ τῆς ἡγουμενίας τοῦ Θεοδοσίου ἐκδόθηκε στὴ Ἁγία Πετρούπολη τῆς Ρωσίας τὸ 1864.

Ὁ Ἀθανάσιος Παπαδόπουλος Κεραμεὺς γράφει ὅτι οἱ πατέρες τῆς μονῆς, χρησιμοποίησαν πολὺ τὰ ἑλληνικὰ καὶ τὰ τουρκικὰ ἀρχεῖα ἐξετύπωσαν τὴν ἀξιολογότετη ἱστορία τῆς μονῆς στὴν Πετρούπολη μὲ δαπάνες τοῦ ἀρχιμανδρίτη Ἡσαΐα. Ἐπίσης ἐξέδωκαν στὰ ρωσικὰ καὶ ἓνα φυλλάδιο μὲ τὴν εἰκόνα τῆς μονῆς Προδρόμου, πὺ τὸ ἔδιναν κατὰ τὴν διενέργεια τοῦ ἐράνου πὺ ἔκαμε ἡ μόνη μὲ δυὸ μοναχοὺς τῆς στὴ Ρωσία γιὰ νὰ μειώσουν τὸ μεγάλο χρέος τῆς.

4. Κώδικες τῆς Μονῆς Προδρόμου ὡς πηγὲς τῆς ἱστορίας τῆς

Κατὰ τὴν ἱστορικὴ διαδρομὴ τῆς ἡ μονῆ τοῦ Τ. Προδρόμου ἀπέκτησε ἀρκετὰ αὐτοκρατορικὰ χρυσόβουλα τῶν Παλαιολόγων, τοῦ κράλη τῆς Σερβίας Στεφάνου Δουσάν, καθὼς καὶ πατριαρχικὰ σιγίλια, τὰ ὁποῖα ἐπικυρώνουν τὰ κτήματα τῆς μονῆς καὶ ρυθμίζουν τὰ προκύψαντα στὴ μόνη προβλήματα. Τὴν παράδοση τῆς κατοχυρώσεως τῆς περιουσίας τῆς μονῆς τὴν συνέχισαν οἱ μοναχοὶ καὶ ἐπὶ τουρκοκρατίας. Ἀλλεπάλληλα σουλτανικὰ φερμάνια ἐξεδόθησαν γιὰ τὴν προστασία καὶ τὴν ἐπικύρωση τῆς περιουσίας τῆς μονῆς. Δυστυχῶς πολλὰ πρωτότυπα χρυσόβουλα, σιγίλια καὶ φερμάνια χάθηκαν. Εὐτυχῶς πὺ καταχωρήθηκαν, ἀντιγράφηκαν στοὺς κώδικες τῆς μονῆς καὶ διατηρήθηκαν τὰ ἀντίγραφα αὐτῶν Ὁ Εὐάγγελος Στράτης ἀναφέρει ὅτι στὶς ἄρχές τοῦ 20οῦ αἰῶνα ὑπῆρχαν στὴ μόνη πολλοὶ κώδικες μὲ τὰ περισσότερα ἔγγραφα τῆς μονῆς ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς τῆς.

Τὸ 1903 διατηροῦνταν στὴ μόνη οἱ ἐξῆς χειρόγραφοι κώδικες οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦσαν τὴν ἱστορικὴ πηγὴ αὐτῆς.

A. Κώδικες τῆς μονῆς

1. **Ὁ πρῶτος ἀρχαῖος Κτιτορικὸς κώδικας** τῆς μονῆς(Α΄ Α,Κ.) περιέχει τὸ τυπικὸ τοῦ κτίτορα Ἰωακείμ μετὰ τὴν ὑπογραφή του. Εἶναι ἐπικυρωμένος ἀπὸ τὸν πατριάρχη Ἡσαΐα.

Γράφτηκε τὸ 1345-καὶ 1352. Περιέχει ἐπίσης ἀντίγραφα ἀπὸ χρυσόβουλα ποὺ παραδόθηκαν στὴ μονὴ μετὰ τοῦ 1309-1345 καὶ διατάγματα αὐτοκρατόρων ὑπὲρ τῆς μονῆς. Στὴν ἀρχὴ περιέχει τέσσερες παραιναιτικὲς ὁμιλίες τοῦ κτίτορα, περὶ ὠφελείας γραπτοῦ καὶ προφορικοῦ λόγου. Ἀκολουθοῦν οἱ βιογραφίαι καὶ ἡ δράση τοῦ ἑαυτοῦ τοῦ καὶ τοῦ θείου τοῦ Ἰωαννικίου ποὺ ἔγινε ἐπίσκοπος Ἐζεβῶν (Δάφνης). Ἡ συλλογὴ αὐτὴ κλάπηκε ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους καὶ βρίσκεται σήμερα μετὰ τὰ στοιχεῖα MSXXVC 9 (605). Ἐντοπίστηκε τὸ 1957 ἀπὸ τὸν Ivan Dujcen στὴν Πανεπιστημιακὴ Βιβλιοθήκη τῆς Πράγας,

2. **Ὁ δεῦτερος κώδικας.** Οἱ πρῶτες 210 σελίδες τοῦ κώδικα αὐτοῦ γράφτηκαν τὸ 1356 καὶ τὸ ὑπόλοιπο μέχρι τὸ τέλος, τὸ 1800. Περιέχει ἀντίγραφα τῶν αὐτοκρατορικῶν χρυσοβούλων, πατριαρχικῶν σιγιλλίων, διαταγμάτων, δικαστικῶν ἀποφάσεων, ἀπογραφὲς κτημάτων τῆς μονῆς, πωλητήρια, δωρητήρια καὶ πρακτικὰ ἀπὸ τὸ 1279 μέχρι τὸν 1800. Ἀποτελεῖ τὴν καλύτερη ἱστορικὴ πηγὴ τῆς μονῆς γιὰ μεγάλο χρονικὸ διάστημα. Παρουσιάζει χάσματα καὶ παραλείψεις ἐγγράφων ἀπὸ τὴν ἀμέλεια τῶν ἀντιγραφῶν. Τὸν ἔκλεψαν οἱ Βούλγαροι τὸ 1917 καὶ τὸν παρουσίασαν γιὰ πρώτη φορά τὸ 1900 στὴν ἐπιστημονικὴ συνάντηση ποὺ ἔκαναν στὴ Σόφια. Ἡ μελέτη του ἀνατέθηκε στὸν Andre Guillou
3. **Πέντε «κώδικες ἐλεῶν καὶ ἀφιερωμάτων παρὰ τῶν προσκυνητῶν»,** τῶν ἐτῶν α)1728-1761, β)1761-1782, γ)1780-1797, δ)1897-1840 καὶ ἐξῆς (μεταγενέστερος). Αὐτοὶ χαρακτηρίζονται ἔτσι διότι καταγράφονταν σὲ αὐτοὺς τὰ ἀφιερῶματα τῶν προσκυνητῶν.
4. **Τέσσερες νεότεροι «Κώδικες ἐτησίων ἀπολογισμῶν τῆς μονῆς»,** α) τοῦ 1872 - 1806, β) 1807-1864, γ)1864—1865 καὶ ὁ δ) 1885 καὶ ἐξῆς. Χαρακτηρίζονται ἔτσι διότι περιέχουν τὶς καταγραφὲς τῶν ἱερῶν κειμηλίων, τῶν κτημάτων καὶ τῶν χρεῶν τῆς μονῆς. Ὁ τελευταῖος περιέχει καὶ πρακτικὰ τῆς μονῆς ἀπὸ τὸ Μάιο τοῦ 1885 καὶ ἐξῆς.

5. Ὑπῆρχαν καὶ **ἄλλοι, παράλληλοι κώδικες** ἀπὸ τοῦ 1820, ποὺ περιείχαν ἀντίγραφα τῶν ἐπισημότερων ἐγγράφων τῆς μονῆς.

Μεγάλης ἱστορικῆς ἀξίας γραπτὰ κειμήλια τῆς μονῆς εἶναι:

1. Τρία πρωτότυπα σὲ μεμβράνη χρυσόβουλα τῶν αὐτοκρατόρων Παλαιολόγων τοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ πρεσβυτέρου καὶ τοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ ἐγγονοῦ.
2. Πέντε πρωτότυπα σὲ μεμβράνες πατριαρχικὰ σιγίλια: ι) τοῦ Καλλινίκου, τοῦ ἔτους 1698, ιι) τοῦ Ἰωαννικίου, τοῦ ἔτους 1762, ιιι) τοῦ Νεοφύτου, τοῦ ἔτους 1791, ιιιι) τοῦ Γρηγορίου, τοῦ ἔτους 1797 καὶ ν) τοῦ Ἀνθίμου, τοῦ ἔτους 1847μ.Χ.
3. Πολλὰ ὑπὲρ τῆς μονῆς φερμάνια τῶν Σουλτάνων, ὅπως τοῦ σουλτάνου Μουράτ Α΄ τὸ 1373 καὶ ἄλλων.

Ὅλα αὐτά, παρόλα τὰ κενὰ ποὺ παρουσίαζαν, κατὰ τὰ ἔτη 1356- 1499 καὶ 1505-1573, ἀποτελοῦν τὴ γνησιότερη πρωτότυπη ἱστορικὴ πηγὴ τῆς ἱστορίας τῆς μονῆς τοῦ Τ. Προδρόμου Σερρών.

Ἰδιαίτερη σημασία γιὰ τὴν ἱστορία τῆς Μονῆς Τ. Προδρόμου ἔχουν τὰ ἐξῆς:

1. Ἐπτὰ χρυσόβουλα τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων Ἀνδρονίκων Β΄, καὶ Γ΄,
2. Δυὸ πατριαρχικὰ σιγίλια τῶν Πατριαρχῶν τοῦ Ἡσαΐα 1325 καὶ τοῦ Καλλινίκου τοῦ 1698,
3. Τὰ φερμάνια τῶν σουλτάνων, τοῦ Μουράτ Α. κλπ

Ὅλα τα παραπάνω ἠρπάγησαν ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους τὸ 1917 καὶ ἀγνοοῦνταν ὅτι φυλλάγονταν στὴ Σόφια μέχρι τὸ 1957.

Ὁ Α΄ κτιτορικὸς κώδικας πούληθηκε ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους καὶ βρέθηκε στὴν Πανεπιστημιακὴ Βιβλιοθήκη τῆς Πράγας μὲ ἀριθμὸ XXV C, 9. Κατὰ τὴν ἀποκάλυψη τῶν ἐλληνικῶν χειρογράφων τοῦ Κέντρου Ivan Dujcen Ὁ Β κτιτορικὸς κώδικας τῆς μονῆς βρέθηκε μαζί μὲ ἄλλους χειρόγραφους κώδικες τῆς μονῆς,

II. ΚΤΙΤΟΡΕΣ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΤΟΥ Τ. ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ

Κτήτορες αὐτῆς ὑπῆρξαν οἱ δυὸ Σερραῖοι μοναχοὶ θεῖος καὶ ἀνεψιὸς, Ἰωαννίκιος καὶ ὁ Ἰωακεῖμ. Δὲ γνωρίζουμε τὴ γενεαλογικὴ καταγωγὴ αὐτῶν, τὰ ὀνόματα τῶν γονέων οὔτε καὶ λεπτομέρειες ἀπὸ τὴν κοσμικὴ ζωὴ τῶν ἰδίων πρὸ τῆς μοναχικῆς ζωῆς.

Ἀπὸ διαφόρους ὑπολογισμοὺς τῆς ζωῆς τους πρέπει νὰ γεννήθηκαν ἀπὸ εὐσεβεῖς γονεῖς στὶς Σέρρες. Ο πρῶτος γεννήθηκε περὶ τὸ 1225 καὶ ὁ δεύτερος περὶ τὸ 1258. Ἀπὸ τὴν ὅλη ζωὴ τους φαίνεται ὅτι ἀνατράφηκαν μὲ παιδεία καὶ νοθεσία Κυρίου, διότι ἀγάπησαν ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας τὸ Θεὸ καὶ ὁ μὲν θεῖος σὲ ἡλικία 25 ἐτῶν τὸ 1250 πῆγε στὸ Ἅγιο Ὄρος καὶ ἔγινε μοναχός, ὁ δὲ δεύτερος μεγάλωσε μὲ τὸ θεῖο του στὴ σκῆτη τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων στὸ Χιονοχώρι ἀπὸ νήπιο καὶ συνέχισε τὰ παιδικὰ του χρόνια ἀπὸ τὸ 1270 στὸ χῶρο τῆς σημερινῆς μονῆς.

α. Ἰωαννίκιος

Ὁ Ἰωαννίκιος ὡς μοναχός του Ἁγίου Ὄρους ἀγωνίστηκε μὲ ζῆλο κατὰ τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν καὶ καλλιέργησε ὅσο μπορούσε περισσότερο τὸν ἑαυτόν του στὴν ἀρετὴ. Διακρίνονταν γιὰ τὸ ἦθος καὶ τὴν ταπεινοφροσύνη του. Χειροτονήθηκε στὸ Ἅγιος Ὄρος διάκονος καὶ πρεσβύτερος. Τὸ 1260 πέθαναν στὶς Σέρρες ὁ ἀδελφός του μὲ τὴν γυναῖκα του καὶ ἄφησαν ὀρφανὸ τὸ διετῆ ἀνεψιὸ του Ἰωακεῖμ. Δὲν ἤθελε νὰ τὸν ἀφήσει στὴν κηδεμονία ἄλλων καὶ τὸν ἀνέλαβε νὰ τὸν μεγαλώσει ὁ ἴδιος ὑπὸ τὴν προστασία του στὴν περιοχὴ τῶν Σερρῶν.

[Εἰκόνα. Ὁ Ἰωαννίκιος μὲ τὸν ἀνεψιὸ του Ἰωακεῖμ προχωροῦν πρὸς ἀνεύριση σκῆτης.]

Δὲν ἐπέστρεψε στὸ Ἅγιο Ὄρος, λόγῳ τοῦ ἀνεψιοῦ του. Ἐγκαταστάθηκε ὡς ἀσκητῆς μαζί μὲ τὸν διετῆ ἀνεψιὸ του στὸν ἱερὸ ναὸ τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων Κοσμά καὶ Δαμιανοῦ στὴν τοποθεσία Κεράνιτσα μεταξὺ Χιονοχωρίου καὶ Νέου Σουλίου, ἀλλὰ πλησιέστερα στὸ πρῶτο. Βρῆκε δίπλα ἀπὸ τὸ ναὸ ἓνα ἐγκαταλελειμμένο ἀπεριποίητο κελλί, τὸ διόρθωσε καὶ ἐγκαταστάθηκε μὲ τὸν ἀνεψιὸ του σ' αὐτό. Ζοῦσε μετὰ πολλῆς ἐγκρατείας καὶ

ἀγρυπνίας δουλαγωγώντας τὸ σῶμα καὶ τοὺς λογισμοὺς, ἀφιερωμένοι ἐξ ὀλοκλήρου στὸ Θεό. Ἡ ζωὴ του προσείλκυσε καὶ ἄλλους μοναχοὺς. Αναφέρεται, ὅτι τοὺς βοήθησε μὲ κάθε τρόπο καὶ σαν μεγάλος ἀδελφός τοὺς ἔκτισε κελιά.

Τὸ μονύδριον τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων τοῦ Χιονοχωρίου (Κεράνιτσας) κατὰ το Χρυσόβουλο τοῦ Μιχαὴλ Παλαιολόγου τοῦ 1310 ἦταν μετόχι τῆς μονῆς Ἰβήρων τοῦ Ἁγίου Ὅρους. Πιθανὸν νὰ προέκυψε κάποιο θέμα ἰδιοκτησίας. Ὁ Ἰωάννικιος παραχώρησε τὴν ἡγουμενία τῆς μονῆς Ἁγίων Ἀναργύρων σὲ κάποιον γέροντα ἀσκητὴ καὶ ἐγκαταστάθηκε μὲ τὸν ἀνιψιὸ στὰ ἀπότομα βράχια, στὸ καθιερωθὲν ὡς «σπήλαιο τοῦ κτίτορος». Κατὰ τὴ γνώμη ἄλλων ἐγκαταστάθηκε βορειοδυτικὰ τὴ σημερινῆς μονῆς στὸ μεγάλο λαξευτὸ σπήλαιο, ὅπου εἶναι τὸ παρεκκλήσιο τῆς Ματαμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος. Ζοῦσε σὲ πολὺ δύσκολες συνθηκὲς ὑγρασίας καὶ ψύχους μέσα στὴ σπηλιὰ μὲ τὸν ἀνεψιὸ του. Λόγω τῶν ἀνθυγιεινῶν συνθηκῶν τῆς ὑγρασίας τοῦ σπηλαίου ἀναζήτησε τὸ 1270-1275 μ. Χ. στὸ βάθος τῆς χαράδρας τοῦ Μενοικίου ὄρους καλύτερο χῶρο ἀσκήσεως γιὰ τὴν ὑγεία τους. Βρῆκε στὸ χῶρο τῆς σημερινῆς Μονῆς ἓνα μικρὸ ναὸ ἐγκαταλελειμμένο χωρὶς στέγη, ἐρείπιο ἀπὸ τὸ χρόνο.⁴

Πότε καὶ ποὺς ἔκτισε τὸ μικρὸ αὐτὸ ναὸ τῶν Γεννεθλίων τοῦ Προδρόμου δὲν γνωρίζουμε. Λέγομεν μόνον ὅτι ἡ μονὴ τοῦ Τ. Προδρόμου στὸ χῶρο αὐτὸν ἔχει καὶ προῖστορία πρὸ τοῦ 1270-1275.

Κατὰ τὸν Νικόλαο Μπακιρτζῆ ἡ πρόσφατη μελέτη τῆς ἀρχιτεκτονικῆς του οἰκοδομικοῦ συγκροτήματος τῆς μονῆς ἔχει ἀποδείξει ὅτι ἡ παλαιότερη οἰκοδομικὴ του φάση ἀνάγεται στὸν 11ο καὶ 12ο αἰῶνα. Τὰ δὲ συμπεράσματα τῆς παλαιογραφικῆς ἔρευνας ἐπιβεβαιώνουν τὴν παρουσία τῆς μοναστικῆς ἀδελφότητος στὰ μέσα τοῦ 12ου αἰῶνα. Δὲν πρέπει νὰ ἀρκεσθῶμεν μόνον στὶς πληροφορίες τῶν κτητόρων γιὰ τὴν ἵδρυση τῆς μονῆς, διότι βρῆκαν κτισμένο τὸ ναῦδριο τῶν Γεννεθλίων τοῦ Τ. Προδρόμου. Προηγήθηκε κάποια ἄλλη ἀδελφότητα στὸ χῶρο αὐτὸ⁵. Ὁ σωζόμενος πρῶτος αὐτὸς μικρὸς ναὸς πρὸ τοῦ 1270 ἐνισχύει τὴν ἄποψη αὐτή.

⁴ Ἔνθ. ἀν σ. 26

⁵ Μπακιρτζῆς Νίκος. Μονὴ Τίμιου Προδρόμου Σερρών. Ἱστορικὲς, ἀρχαιολογικὲς, πολιτιστικὲς ἀξίες καὶ ἡ καταστροφικὴ πυρκαγιὰ τῆς 13ης Δεκεμβρίου 2010 Σέρρες 2011 σ.3.

Στόν ἀπρόσιτο καὶ ἀπροσπέλαστο κρημνώδη αὐτὸ χῶρο ὀργιάζε ἡ βλάστηση ἀπὸ ἀγριόχορτα καὶ θάμνους. Στὸ τυπικὸ ἀναφέρεται ὅτι κατέβαλε ἐργῶδεις προσπάθειες γιὰ νὰ κάνει τὸ χῶρο κατοικήσιμο Καθάρισε, ἰσωπέδωσε τὸν ἀπόκρημνο χῶρο ἀπὸ τοὺς θάμνους μέχρι τὸ μέρος ποὺ εἶναι ὁ νάρθηκας τοῦ καθολικοῦ ναοῦ. Αὐτὸς ἦταν ὁ ἀρχικὸς χῶρος τῆς μονῆς. Ἐπισκεύασε καὶ κατέστησε τὸ ἐκκλησάκι ὡς πρῶτο ναὸ (καθολικό) τῆς μονῆς.

Κατὰ τὸ χρυσόβολο τοῦ Αὐτοκράτορα τοῦ Μιχαὴλ Ἡ΄ Παλαιολόγου καὶ τὸν ὀρισμὸ τῆς δέσποινας τῶν Οὐγκρων Ἄννας, ἡ ἴδρυση καὶ ὀργάνωση τῆς μονῆς τοῦ Τ. Προδρόμου τοῦ Μενοικέως ὄρους ὀλοκληρώθηκε μεταξὺ τοῦ 1270 καὶ 1282. Κατὰ τὸ Β΄ Κώδικα τῆς μονῆς ἰδρύθηκε τὸ 1297. Ἐξαρτοῦν τὴ χρονολογία τῆς ἰδρύσεως τῆς μονῆς ἀπὸ τὴν ἐξέλιξη τῶν ἔργων αὐτῆς καὶ ἀπὸ τὶς ἀναφορὲς τῆς στὰ αὐτοκρατορικὰ χρυσόβουλα. Μερικοὶ λαμβάνουν ὡς χρόνον ἰδρύσεως τὴν ἐγκατάσταση τοῦ Ἰωαννικίου στὸ χῶρον αὐτὸ καὶ ἄλλοι τὴν ἡμερομηνία τῆς ἐπίσημης ἀναγνωρίσεως τῆς ἰδρύσεώς της ὡς μονὴ ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως. Κανονικὰ πρέπει νὰ λάβουμε ὑπόψη μας τὸν ἄγνωστο χρόνον τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ ναοῦ τῶν Γενεθλίων τοῦ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου ποὺ ὑπῆρξε ὁ πρῶτος ναὸς τῆς μονῆς. Τὸ αὐθεντικὸ ἀντίγραφο τοῦ τυπικοῦ τῆς ἰδρύσεως τῆς μονῆς τοῦ Τ. Προδρόμου τοῦ Μενοικέως κατετέθη ἀπὸ τὸ Πατριάρχην Ἱεροσολύμων Χρῦσανθο Νοταρᾶ στὸ Μετόχι τοῦ Παναγίου τάφου⁶.

Ὁ Ἰωαννίκιος διέθεσε ἀπὸ τὴν οἰκογενειακὴ του περιουσία ἀρκετὰ ποσὰ γιὰ τὴν ἐπισκευὴ τοῦ μικροῦ ναοῦ, τὴν κατασκευὴ μερικῶν κελιῶν γύρω ἀπὸ τὸν ναῖσκο γιὰ τοὺς νεοαφιχθέντας μοναχοὺς τῆς μονῆς. Γιὰ νὰ αὐτοσυντηροῦνται οἱ μοναχοὶ τῆς μονῆς ἀπὸ δικές τους καλλιέργειες ἀγόρασε μερικὰ ἀγροτεμάχια. Ἡ φήμη του προσείλκυε νέους μοναχοὺς στὴ νέα τοποθεσία του.

Ὁ Ἰωαννίκιος προάχθηκε τὸ 1290 σὲ ἐπίσκοπος Ἐζεβῶν μὲ ἔδρα τὴ Δάφνη τῆς Βισαλτίας. Ποίμανε ἐπιτυχῶς τὸ ποίμνιό του. Ὁ νοῦς του ὅμως ἦταν πάντοτε στὴ μονὴ τοῦ Προδρόμου. Λόγω τῆς ἡλικίας του καὶ τῆς ἐπιθυμίας του νὰ ζῆ σκληρῆ ἀσκητικὴ ζωὴ παραιτήθηκε ἀπὸ ἐπίσκοπος καὶ ἐπανῆλθε στὴ μονὴ Προδρόμου. Ἦταν ὁ πρῶτος κτίτορας καὶ ἡγούμενος

⁶ Κ. Σαθά. Μεσαιωνικὴ βιβλιοθήκη, Βενετία 1872 Α΄ 202-242. Νάταλη Πέτροβιτς. Ἡ μονὴ τοῦ Τ. Προδρόμου Σερρών. Σερραϊκὰ Χρονικὰ 1970, τόμος Ε΄ σ. 194

τῆς μονῆς τοῦ Τίμιου Προδρόμου. Τὴν ὀργάνωσε κοινοβιακὰ μὲ ἀσκητικὲς ἀρχές. Τὴν ἀνέδειξε ὡς οἰκητήριον ἀνδρῶν ἀρετὴν μετιόντων. Ἦταν ὁ πνευματικὸς τῆς μοναχικῆς ἀδελφότητος τῆς μονῆς ὅλα τὰ χρόνια τῆς ζωῆς του. Ὀνομάζεται πνευματικὸς καθηγητής.

Πέθανε σὲ ἡλικία 75 ἐτῶν τὸ 1300 μ.Χ στὴ μονή. Τάφηκε στὸ προαύλιο τῆς μονῆς, ἐκεῖ ὅπου σήμερα εἶναι τὸ μεσονυκτικὸ τοῦ καθολικοῦ ναοῦ. Στὴ ἐνεπίγραφη ἐπιτύμβια πλάκα τοῦ τάφου τοῦ γράφει:

«ΤΑΦΟΣ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ /ΙΩΑΝΝΙΚΙΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΕΖΕΒΩΝ/ ΚΑΙ ΠΡΩΤΟΥ ΚΑΘΙΔΡΥΤΟΥ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΤΑΥΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΘΕΙΟΥ ΔΕ ΤΟΥ ΜΕΤΑ ΤΑΥΤΑ ΚΤΙΤΟΡΟΣ ΑΥΤΗΣ/ ΚΑΙ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΖΙΧΝΩΝ / ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ/ ΕΓΕΝΕΤΟ ΔΕ Η ΑΝΑΚΟΜΙΔΗ ΤΩΝ ΛΕΙΨΑΝΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ 1854 ΟΤΕ ΚΑΙ/ Η ΤΟΥ ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΑΙ / ΤΟΥ Α(ΓΙΟΥ) ΙΩΑΚΕΙΜ ΤΟΥ ΚΤΗΤΟΡΟΣ»

Ἡ ἀνακομιδὴ τῶν λειψάνων τοῦ ἔγινε μαζὶ μὲ τὶς ἀνακομιδὲς τοῦ Γενναδίου τοῦ Σχολαρίου καὶ τοῦ ἀνεψιοῦ τοῦ τοῦ Ἰωακεῖμ τὸ 1854.

β. Ὁ Ἰωακεῖμ

Ὁ Ἰωάκειμ παρ' ὅτι ἔζησε ἀπὸ μικρὸς ὡς ἀσκητὴς στὸ ὄρος Μενοίκιο ἀπέκτησε ἰκανὴ παιδεία στὴ βασικὴ Βυζαντινὴ ἐκπαίδευση, διότι ὁ θεῖος του τὸν ἔμαθε ἀπὸ νήπιο τὴ γραφὴ καὶ τὴν ἀνάγνωση τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσας καὶ φρόντιζε νὰ τὸν διδάσκει ἀπὸ μικρὸ καθημερινὰ τὸν μοναχικὸ βίον μὲ ὅλες τὶς ἀκολουθίες τοῦ ναοῦ, τὴν Ἁγία Γραφή καὶ τὰ συγγράμματα τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. «Παιδευόμενος παρ' αὐτοῦ καὶ ἀγόμενος ἐν τῇ τῶν ἱερῶν γραμμάτων μυσίῃ καὶ τῇ τῶν ἡθῶν εὐκοσμία καὶ τῇ ἄλλῃ καταστάσει τῶν μοναχῶν».

Ἀπὸ τὸ ἀξιόλογο κείμενο τῶν «Τυπικῶν διατάξεων» ποὺ ἔγραψε ὁ ἴδιος φαίνεται ὅτι φοίτησε καὶ σὲ κάποιο Σχολεῖο τῆς βυζαντινῆς παιδείας τῶν Σερρών ἢ κάπου ἄλλοῦ. Ἀσχολοῦνταν μὲ ζῆλο ἀπὸ μικρὸς στὴ μάθηση, στὴν ψαλτικὴ, στὸ τυπικὸ τῆς Ἐκκλησίας ἀλλὰ καὶ στὰ καθημερινὰ προβλήματα τῆς μονῆς βοηθώντας τὸ θεῖο του. Μεγάλωσε μακρὰν ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς καὶ τὰ σκάνδαλα τοῦ κόσμου, καθαρὸς καὶ ἀμόλυντος στὴ σκέψη, καὶ ἐλεύθερος ἀπὸ τὰ περισσότερα ἀνθρώπινα πάθη, τὰ ὁποῖα ἀπὸ μικρὸς κατὰ

τὸ ζωντανὸ παράδειγμα τοῦ θεοῦ τὰ χαλιναγώγησε καὶ δὲν τὰ ἄφησε νὰ ἀναπτυχθοῦν. Συνήθισε ἀπὸ μικρὸς στὴν διαρκῆ ὑπακοή, ἐγκράτεια, προσευχὴ νηστεία καὶ σὲ ὅλες τὶς ἀκολουθίες τῆς θείας λατρείας τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας. Ὄταν ἔφθασε στὴν κατάλληλη ἡλικία χειροτονήθηκε διάκονος καὶ πρεσβύτερος.

Φρόντιζε ἰδιαίτερα γιὰ τὴν ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ προαγωγὴ τῶν μοναχῶν τῆς μονῆς. Συνέγραψε τὸ συνοπτικὸ ἀρχικὰ τυπικὸ αὐτῆς τὸ 1324 μὲ τὶς κτιτορικὲς διατάξεις τῆς κοινοβιακῆς ζωῆς σὲ 23 ἄρθρα, κεφάλαια.

Ἀπὸ τὸ προοίμιο τοῦ κτιτορικοῦ αὐτοῦ τυπικοῦ τῆς μονῆς ἀντλοῦμε τὶς περισσότερες πληροφορίες γιὰ τὴν ἱστορία τῆς ιδρύσεως τῆς μονῆς. Τὸ Δεκέμβριό του 1325 ἐπικυρώθηκε τὸ τυπικὸ τῆς μονῆς μὲ σιγίλλιο τοῦ πατριάρχου Ἡσαΐα καὶ χρησίμευε ὡς ντοκουμέντο σὲ περιπτώσεις δικαστικῶν διαφορῶν τῆς μονῆς μὲ ἄλλους.

Τὸ 1ο κεφάλαιο, ἀποτελεῖ τὸ προοίμιο τοῦ τυπικοῦ. Στὸ 2ο κεφάλαιο, ἀναπτύσσει τὰ αἷτια τῆς συντάξεως τῆς τυπικῆς διατάξεως. Στὸ 3ο κεφάλαιο, καθόριζαι, πως ἡ μονὴ «παντάπασιν ἐλευθέραν μένειν καθ' ἑαυτὴ καὶ ἀφ' ἑαυτῆς διοικεῖσθαι καὶ διεξαγεσθαι κατὰ ἐν τῷ παρόντι τυπικῷ ρητῶς διατυπωμένα... πατριαρχικὴν εἶναι τὴν τοιαύτην μονὴν». Γιὰ λόγους σεβασμοῦ τιμᾶται καὶ ἀναφέρεται καὶ τὸ ὄνομα τοῦ οἰκείου μητροπολίτη στὴ θεία λατρεία. Στὰ ὑπ' ἀριθμὸν 4ο, 5ο,, 6ο', 7ο, κεφάλαια, καθορίζονται τὰ διακονήματα τῶν μοναχῶν τοῦ ἐκκλησιάρχου, τοῦ σκευοφύλακος, τοῦ δοχειαρίου, καὶ τοῦ πυλωροῦ. Στὸ 8ο κεφάλαιο, καθορίζεται ἡ διατροφή τῶν μοναχῶν στὶς ἡμέρες τῆς νηστείας καὶ τῆς μὴ νηστείας. Στὸ 9ο κεφάλαιο, ἀφήνει ὡς πατρικὴ ἐντολὴ νὰ ἀναγιγνώσκουν τρεῖς φορὲς τὸ χρόνο τὸ τυπικὸ ποὺ ἔγραψε. Στὸ 10ο κεφάλαιο, δίδονται παραινέσεις στοὺς ἀδελφοὺς μοναχοὺς νὰ ἀντέχουν στὶς διακονίες αὐτῶν. Στὸ 11ο κεφάλαιο, ἀπαγορεύει νὰ ὑπάρχουν κελιῶτες ἢ καταπεμπτές στὴ μονὴ. Στὸ 12ο κεφάλαιο, γίνεται λόγος περὶ τῆς εὐλογίας τῶν ἀδελφῶν. Στὸ 13ο κέφ., «Περὶ ἐξαγορεύσεως τῶν λογισμῶν».

Στὸ 14ο κεφάλαιο, ἀπαγόρευει τὴν εἴσοδο τῶν γυναικῶν στὴ μονὴ. Τὸ 15ο κέφ. τιτλοφορεῖται: «Περὶ τοῦ λουτροῦ τῶν μοναχῶν». Στὸ 16ο κεφάλαιο, κάνει λόγο γιὰ τὸ παλαιστινιακὸ λειτουργικὸ τυπικὸ τῶν Ἐκκλη-

σιαστικῶν ἀκολουθιῶν στὴ μονή. Στὸ 17ο κέφ. Ἀναπτύσσει: «Περὶ τοῦ μὴ ἀργολογεῖν τοὺς συνερχομένους ἐν τοῖς ἐργοχείροις αὐτῶν». Στὸ 18ο' κεφάλαιο, δίδει «Παραινέσεις πρὸς τοὺς περὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ ἡγουμένου τῆς μονῆς». Στὸ 19ο' κέφ., δίδει παραινέσεις πρὸς τὸν προεστώτα πῶς διακεῖσθαι ὀφείλει πρὸς τὴν ἀδελφότητα τῆς μονῆς». Στὸ 20ο' κέφ., δίδει πλατύτερες παραινέσεις πρὸς τὴν ἀδελφότητα. Στὸ 22ο' κέφ., «Περὶ τοῦ ἐφόρου καὶ κτίτορος» ὅπου ἐγκωμιάζεται ὡς ἔφορος τῆς μονῆς ἴσος μὲ τὸν κτίτορα αὐτῆς ὁ δομέστικος Ἰωάννης Καντακουζηνός, γράφει: «ὡς κτήτορα αὐτὸν ὑμᾶς παραδίδωμι.»

Στὸ 23ο' κεφάλαιο γράφει: «Διάξις πλατυτέρα περὶ πνευματικῆς καταστάσεως καὶ περὶ τεσσάρων ἀδελφῶν τῶν μελλόντων εἶναι μετὰ τοῦ προεστώτος εἰς βουλήν καὶ διεξαγωγῆς τῆς μονῆς ἦτοι Περὶ τῆς βοηθητικῆς διοικητικῆς τετραμελοῦς ἐπιτροπῆς». Ἐπιμένει γιὰ τὴν ἀπαράβατη τήρηση τοῦ Τυπικοῦ τὰ ἐξῆς: «Βούλομαι τοιγαροῦν τὰ ἐν αὐταῖς διατυπωθέντα καὶ γραφέντα τὸ ἀμεταποίητον ἔχειν καὶ ἀνεκποίητον καὶ εἶη Τριάς ὁ Θεὸς πρεσβείαις τοῦ θείου Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ ἄχρι τῆς τοῦ παντὸς αἰῶνος συντελείας ἀπαραχείρητα καὶ ἀνεκποίητα τὰ διατυπωθέντα καὶ καταγραφέντα διαφυλάττουσα...»

Τὸ κείμενο αὐτὸ ἦταν σύντομο τὸ 1324. Τὸ ἐπεξεργάσθηκε τὸ 1332 σύμφωνα μὲ τὰ παλαιολόγεια μοναστικά Τυπικά, ἐπικαλούμενος τὶς ἀσκητικὰς διατάξεις τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας γιὰ τοὺς κανόνες τῆς ζωῆς τῶν μοναχῶν τῆς μονῆς.

Ἡ φήμη τῆς πνευματικῆς καταρτίσεως καὶ τῆς ἀγιότητάς του διαδόθηκε παντοῦ. Ἐπίμονα τὸν πρότειναν τὸ 1288 γιὰ ἐπίσκοπό της Παλαιᾶς Ζίχνης, Ζηλιάχοβας. Ὁ Θεῖος τοῦ Ἰωαννίκιος ἀντέδρασε ἀρχικὰ στὴν ἐκλογή του, διότι θὰ παραμελοῦσε τὴ νεοσύστατη μονὴ ἐπιφορτισμένος ἀπὸ τὰ ἐπισκοπικά του καθήκοντα. Τελικὰ κατόπιν γραπτῆς δηλώσεως ἐνέκρινε τὴν προαγωγή του μὲ τὴν ρητὴν ὑπόσχεση του ὅτι θὰ φρόντιζε καὶ ἀπὸ τὴν νέα θέση τοῦ ἐξ ἴσου γιὰ τὴ μονὴ τοῦ Τ. Προδρόμου. Στὴν ἐπιθανάτιο κλίνη του ὁ Ἰωαννίκιος ἀνέθεσε ἐξ ὀλοκλήρου τὴν ἐπιμέλεια τῆς μονῆς στὸν ἀνιψιό του.⁷

⁷ Χριστοφόρου, ἔνθα ἀν. σ. 21

Ὁ Ἰωακεῖμ ὡς μητροπολίτης Ζιχνῶν ἀνήγειρε καὶ δευτέρα μονὴ πρὸς τιμὴν τοῦ Προφήτου Προδρόμου στὶς Σέρρες. Στὸ τυπικὸ τῆς Μονῆς, (σ. 207) γράφει: «ἐντὸς τῆς πόλεως Σερρών ἑτέραν ἤγειρα μονήν, ναὸν τὲ ἐκ θεμελίων αὐτῶν εἰς ὄνομα καὶ αὐτὴν τοῦ θεοῦ Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ, ὁμοίως καὶ Τράπεζαν καὶ πρὸ πάντων τειχίῳ ταύτην περικυκλώσας - καταγώγιον ἀνδρῶν ἀγίων». Τὴν μονὴν αὐτὴ με κοινὸ ηγούμενο τὴν ἔκανε μετόχι τῆς μονῆς Προδρόμου τοῦ Μενοικέως γιὰ τοὺς προετοιμαζομένους στὸ μοναχισμὸ νέους. Δυστυχῶς ἡ μονὴ αὐτὴ καταστράφηκε πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων σὲ σημεῖο νὰ ἀγνοοῦμε καὶ τὴν τοποθεσίαν αὐτῆς ποῦ ἦταν ⁸

Μὲ τὴν ἐπιστάσιαν τοῦ ἡγουμένου Ἰωαννικίου Καλούδη ἔκτισε στὴ μονὴ τὸ 1300-1320 τὸν καθολικὸ ναὸ, ἀπὸ τὰ θεμέλια. Τὸν ἀγιογράφησε καὶ τὸν ἐξόπλισε μὲ ἱερὰ σκεύη. Οἰκοδόμησε τὸν πύργο, τὴν τραπεζαρία, τὰ τεῖχη, τὰ νέα κελιά καὶ ἐπεξέτεινε τὸν χῶρον τῆς αὐλῆς τῆς Ἱερᾶς Μονῆς μέχρι τῆς σημερινῆς κεντρικῆς εἴσοδο αὐτῆς. Συγχρόνως φρόντισε καὶ γιὰ τὰ οἰκονομικὰ τῆς μονῆς, Αὔξησε τοὺς πόρους διὰ τῆς ἀγορᾶς καὶ δωρεῶν κτημάτων. Προσέφεραν οἰκειοθελῶς στὴ μονὴ μερικὲς μεγάλες ἐκτάσεις γῆς, λόγω τῆς αὐστηρᾶς ἀσκητικῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀγιότητος τῶν μοναχῶν αὐτῆς.

Εἰς ἔνδειξιν εὐχαριστιῶν, ὁ αὐτοκράτορας Ἀνδρόνικος Γ΄, πού μεσολάβησε θετικὰ ὁ Ἰωακεῖμ στὸν ἐμφύλιον πόλεμον, μεταξύ αὐτοῦ καὶ τοῦ παπποῦ τοῦ Ἀνδρόνικου Β΄, προάχθηκε ἡ ἐπισκοπὴ τῶν Ζιχνῶν σὲ μητρόπολη τὸ 1329 καὶ ἀνεξαρτοποιήθηκε ἀπὸ τὴν μητρόπολη τῶν Σερρών. Ὁ Ἀνδρόνικος Β΄ μὲ χρυσόβουλο αὔξησε τὶς προσόδους τῆς ἐπισκοπῆς τῆς Ζίχνης διὰ τῆς παραχωρήσεως 200 στρέματων γῆς στὸ Θολὸ.⁹

Προαισθανόμενος ὁ Ἰωακεῖμ τὸ τέλος τῆς ζωῆς του παραιτήθηκε ἀπὸ τὴν μητρόπολη Ζιχνῶν καὶ ἐκάρη μεγαλόσχημος μοναχὸς στὴ μονὴ μὲ τὸ ὄνομα Ἰωάννης. Πέθανε στὶς 12 Δεκεμβρίου τοῦ 1333 καὶ τάφηκε δίπλα στὸ θεῖο τοῦ Ἰωαννικίου, στὸ Μεσονυκτικὸ τοῦ καθολικοῦ ναοῦ.

Σύμφωνα μὲ τὴν ἀγιολογικὴ παράδοση, ποὺ ἐκδηλώθηκε στὸ πρόσωπον τοῦ Β΄ κτίτορα τῆς μονῆς Ἰωακεῖμ ἀπὸ τὸ λαὸ περὶ τῆς ὁσιότητος καὶ ἀγιότητος αὐτοῦ ἐπὶ Πατριάρχου Παχωμίου, τοῦ πρώην μητροπολίτη Ζι-

⁸ Χριστόφορου. ἔνθ. ἀν. σ.23

⁹ Χριστόφορου. ἔνθ. ἀν. σ.20-25

χνῶν, ἀνακηρύχθηκε ὁ Ἰωακείμ τὸ 1505 ἅγιος μὲ τὸ ὄνομα Ἰωάννης, ποὺ πῆρε ὡς μεγαλόσχημος μοναχός.. Κατὰ προτροπὴν τοῦ ὡς ἄνω πατριάρχη ὁ μέγας ρήτορας τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας Μανουὴλ ὁ Κορίνθιος συνέγραψε ἀσματικὴ ἀκολουθία πρὸς τιμὴν τοῦ Ἰωάννου, ποὺ ἐκδόθηκε γιὰ πρώτη φορά στὸ Νέο Μαρτυρολόγιο τοῦ Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου.

Ἀναφέρεται ὁ θάνατός του τὸν ὑπ'ἀριθμὸν Ε.Β.᾽Ε 2626 κώδικα «Ἐκοιμήθη ὁ ὑπέριμος μητροπολίτης Ζιχνῶν καὶ κτήτωρ τῆς καθ' ἡμᾶς ἱερᾶς βασιλικῆς καὶ πατριαρχικῆς μονῆς τοῦ τιμίου Προδρόμου.. ὁ διὰ τοῦ ἀγγελικοῦ σχήματος μετονομασθεὶς Ἰωάννης μοναχὸς ἐν μηνὶ Δεκεμβρίου δωδεκάτῃ τοῦ Ἀγίου καὶ θαυματουργοῦ Σπυρίδωνος ἡμέρα Παράσκευη.

Ἡ ἡμερομηνία τοῦ θανάτου στὴ γιορτὴ τοῦ Ἀγίου Σπυρίδωνα συνετέλεσε νὰ ἀναγερθοῦν στὴ βόρεια πλευρὰ τοῦ καθολικοῦ ναοῦ τῆς μονῆς δυὸ συνεχόμενα παρεκκλήσια πρὸς τιμὴν τῶν συνεορταζόντων ἁγίων Σπυρίδωνος καὶ τοῦ κτήτορος Ἰωάννου, συντηρηθέντα πρόσφατα. Γιορτάζουν ἀμφότεροι στὶς 12 Δεκεμβρίου.

γ. Τὸ ἄβατόν της μονῆς γιὰ τὶς γυναῖκες μέχρι τὸ 1945

Ἐξ αἰτίας τῆς ἀποκεφαλίσσεως τοῦ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου κατ' ἀπαίτηση τῆς γυναικὸς τοῦ Ἡρώδη, τῆς Ἡροδιάδος, τὸ ἐσωτερικὸ της μονῆς ἦταν ἄλλοτε ἄβατο στὶς γυναῖκες. Οἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδιὰ ἐκκλησιάζονταν στὰ ἐξωκκλήσια τῆς μονῆς (Προσκυν. σ. 61.). Ἀπὸ τὸ ΜΖ' κανόνα τῆς β' Οἰκουμενικῆς συνόδου ἀπαγορεύεται νὰ διαμένουν γυναῖκες σὲ ἀνδρικές μονές καὶ οἱ ἄνδρες σὲ γυναικεῖες. Ὁ κανόνας καθορίζει: *«Μήτε ἐν ἀνδρείῳ μοναστηρίῳ γυνή, μήτε ἐν γυναικείῳ ἀνὴρ καθευδέτω. Παντὸς γὰρ προσκόματος καὶ σκανδάλου ἕξω δεῖ εἶναι τοῦ πιστοῦς καὶ πρὸς τὸ εὐσχημον καὶ εὐπρόσεδρον τῷ Κυρίῳ».*

Κανονικὰ δὲν ἐπιτρέπονται νὰ μένουν γυναῖκες σὲ ἀνδρικές μονές ἀλλ' οὔτε καὶ οἱ ἄνδρες νὰ μένουν σὲ γυναικεῖες μονές. Αὐτὸ ἔχοντας ὑπόψη του ὁ κτίτορας Ἰωακείμ καὶ ἐξ αἰτίας τῆς ἀποκεφαλίσσεως τοῦ Τ. Προδρόμου κατ' ἀπαίτηση τῆς Ἡροδιάδας, ἀναφέρει στὸ δέκατο τέταρτο κεφάλαιο τοῦ τυπικοῦ της Μονῆς τα ἐξῆς: *«Περὶ τοῦ μὴ εἰσέρχεσθαι γυναῖκα ἐν τῇ μονῇ. Γυναιξὶ δὲ ἄβατον εἶναι παντελῶς ἐπιτρέπω. Ταύτη καὶ ἐν*

ἀγίῳ παρακελεύομαι Πνεύματι, μόνη τῇ κατὰ καιροῦς συγχωρεῖσθαι αὐγούστα καὶ ταῖς μετ' αὐτὴν συνελθούσαις χάριν προσκυνήσεως. Ἀλλ'οὐδὲ νέους παιδικῆς ἡλικίας τυγχάνοντας καὶ ἤττονας τῶν εἴκοσι χρόνων ἔσωθεν συγχωροῦμεν τῆς μονῆς ἀνατρέφεσθαι». Κάμνει μία ἐξαίρεση, χάριν προσκυνήσεως τοῦ ἀγίου, στὴν αὐτοκράτειρα Αὐγούστα μὲ τὴ συνοδεία της.

Ὁ ἐκκλησιασμὸς τῶν προσκυνητριῶν γυναικῶν καὶ τῶν παιδιῶν γίνονταν στὰ ἐξωκκλήσια. Τὸ ἄβατο πρὸ τοῦ 1945 γιὰ τὶς γυναῖκες καὶ τοὺς νέους πιθανόν νὰ περιορίζονταν ἀπὸ τὸ μέσον τῆς αὐλῆς, ἀπὸ τὴ φυάλης (τὸ σιντριβάνι) καὶ κάτω. Καταργήθηκε καὶ αὐτὸ ἀπὸ τὸ μητροπολίτη Σερρών καὶ Νιγρίτης Κωνσταντῖνο Μεγκρέλη τὸ 1945. Στὴ προκειμένη περίπτωση ἢ ἄλλοτε ἄβατη γιὰ τὶς γυναῖκες ἀνδρῶα μονῆς τοῦ Τ. Προδρόμου μετετράπη σὲ γυναικεία κατ' οἰκονομίαν τῶν κανόνων τῆς Μεγάλης του Χριστοῦ Ἐκκλησίας. ἀπὸ ἀπόλυτη ἀνάγκη γιὰ νὰ μὴν ἐρημωθεῖ καὶ καταστραφεῖ ἡ μονὴ τῶν ἑπτὰ αἰώνων, ἐξ αἰτίας ἐλλείψεως εὐρέσεως ἀνδρική ἀδελφότητα. Αὐτὸ ἐφαρμόστηκε καὶ σὲ ἄλλες ἀνδρικές ἀρχαιότερες μονές ὅπως π.χ. στὴ μονὴ τῆς Εἰκοσιφοίνισας, γιὰ νὰ μὴν ἐρημωθῶν καὶ καταστραφῶν ἐξ ὀλοκλήρου. Ὁ χρόνος ἀπέδειξε ὅτι ἦταν σωστὴ ἢ ἀπόφαση, διότι διασώθηκε καὶ ἀνασυγκροτήθηκε ἡ μονὴ χάρις στὴ γυναικεία ἀδελφότητα. Ἄν παρέμεινε ἡ μονὴ μὲ ὀλιγάριθμη ἀνδρική ἀδελφότητα τριῶν τεσσάρων μοναχῶν δὲ θὰ ἀνασυγκροτεῖτο ἀλλὰ θὰ ἐρήμωνε.

III. ΚΤΙΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ

A. Ο ΚΑΘΟΛΙΚΟΣ ΝΑΟΣ.

1. Ὁ κυρίως ναὸς καὶ οἱ ἐσωνάρθηκες

Κτίστηκε ἀπὸ τὸ δεύτερο κτίτορα τὸν Ἰωακείμ περὶ τὸ 1310-1320. Εἶναι λιθόκτιστος διαστάσεων 30X7. Ἀρχιτεκτονικὰ κατατάσσεται ὁ καθολικὸς ναὸς στοὺς μονόχωρους συνεπτυγμένους σταυροεδεῖς μὲ τροῦλο ναοῦς, τοῦ ὁποῦ ὁ τύπος του συνδέεται μὲ τὴν παράδοση τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως. τοῦ 11ου καὶ 12ου αἰώνα. Εἶναι πρωτότυπος ὁ διαχωρισμὸς του κατὰ μῆκος, ὅπως εἶναι οἱ ἀρχαῖοι καθολικοὶ ναοὶ τοῦ Ἁγίου Ὅρος. Ἐκτὸς τοῦ ἐξωτερικοῦ νάρθηκα, ποὺ εἶναι μεταγενέστερο κτί-

σμα τοῦ 1849, ἔχει ἄλλους δυὸ νάρθηκες, ὁ πρῶτος λέγεται ἐνάτη καὶ ὁ δεύτερος μεσονυκτικὸ ἢ λιτὴ. Στὸ πρῶτο ἐσωνάρθηκα ἀναγινώσκεται ἡ ἀκολουθία τῆς ἐνάτης καὶ στὸν δεύτερό του μεσονυκτικοῦ. Τὰ ὑπάρχοντα ἐξωτερικὰ ἐνισχυτικὰ τόξα τοῦ ναοῦ δυτικὰ καὶ νότια μαρτυροῦν ὅτι ὑπῆρχαν ἀπὸ τὰ τρία μέρη τοῦ ναοῦ ἀνοιχτὲς ὑπαίθριες στοές. Εἰκάζεται ἀπὸ μερικοὺς ἀρχαιολόγους ὅτι οἱ χῶροι αὐτοὶ ἀρχικὰ ἦταν ἀνοιχτοὶ καὶ ἀποτελοῦσαν τὶς στοές τοῦ ναοῦ, ὅπως σὲ μερικοὺς ναοὺς τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τοῦ Ἁγίου Ὁρους. Οἱ παλαῖνές στοές ἦταν κεραμοσκεπεῖς.

Στὴ λιτὴ βρίσκονται οἱ τάφοι τῶν κτητόρων Ἰωαννικίου καὶ Ἰωάννη «Τάφος τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Ἰωαννικίου, ἐπισκόπου Ἐζεβῶν καὶ πρώτου καθιδρυτοῦ τῆς Ἱ. ταύτης Μονῆς, θείου δὲ τοῦ μετὰ ταῦτα Κτίτορος αὐτῆς καὶ Μητροπολίτου Ζιχνῶν, Ἁγίου Ἰωάννου. Δεξιὰ εἶναι ὁ τάφος τοῦ πρώτου μετὰ τὴν ἄλωση τῆς Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχου, Γενναδίου Β΄ Σχολαρίου. Ἡ ἀνακομιδὴ τῶν λειψάνων αὐτῶν ἔγινε κατὰ τὸ ἔτος 1854.

Ἡ ἀσάλευτη στερεότητα τοῦ ναοῦ ἀπὸ σεισμοὺς κατὰ τοὺς ἐπτὰ αἰῶνες ὀφείλεται στὰ ὑλικά, στὸ σχῆμα, στὸ πλάτος τῶν τοίχων καὶ στὴν ἀλληλοσύνδεση τῶν κτισμάτων. Ἔχει πολὺ χονδροὺς τοίχους πάνω ἀπὸ ἐνάμισυ μέτρο. Ὁ ναὸς στεγάζεται μὲ τροῦλο καὶ ταξοειδεῖς καμάρες στὴν ἐνάτη καὶ στὸ μεσονυκτικὸ. Ὁ τροῦλος στηρίζεται σὲ τόξα τὰ ὁποῖα εἶναι προσκολλημένα στὶς πλευρὲς τῶν τοίχων τοῦ τετραγώνου τοῦ κυρίως ναοῦ. Ἔχει ὀκτὼ παράθυρα.

Ἀρχικὰ ὁ ναὸς καλύπτονταν μὲ κεραμίδια ἢ πλάκες. Δὲν εἶχε στεγανότητα καὶ φθάρθηκαν οἱ πρῶτες τοιχογραφίες (Προσκ.σ.50). Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς τριμελοῦς ἐπιτροπῆς, Χατζηθεοκλήτου, Παρθενίου καὶ Δαμασκηνοῦ, μὲ τὴ συνδρομὴ εὐπόρων Σερραίων, α) ἀνασκευάστηκε τὸ 1799 ἡ στέγη τοῦ καθολικοῦ ναοῦ καὶ τὴν ἐπικαλύφθηκε μὲ μολύβι, β) ἀντικατεστάθη τὸ 1803 τὸ ξυλόγλυπτο τέμπλο τοῦ ναοῦ, γ) ἀνακαινίσθηκε τὸ 1803 ἡ ἀγιογραφία τοῦ μεσονυκτικοῦ. Σήμερα ὅλα τὰ μέρη τῆς στέγης τοῦ ναοῦ, ἐκτὸς τοῦ τροῦλου, εἶναι καλυμμένα μὲ πλάκες. Ἄγνωστο ποῖος καὶ πότε ἀφαίρεσε τὸ μόλυβδο.

[Εἰκόνα. Γενικὴ ἄποψη τοῦ καθολικοῦ ναοῦ τῆς μονῆς τοῦ Τ. Προδρόμου 13^{ου} αἰῶνα]

Τὸ σημερινὸ ξυλόγλυπτο ἀπὸ καρυδιὰ τέμπλο τοῦ ναοῦ ἄρχισε νὰ σκαλίζεται τὸ 1801 καὶ τελείωσε τὸ 1803. Εἶναι χειροποίητο μὲ ἀξιόλογες παραστάσεις ἀπὸ τὴν Ἁγία Γραφή. Εἶναι ἔργο ἀγνώστων καλλιτεχνῶν ἀπαράμιλλης ὑπομονῆς καλαισθησίας καὶ μεγάλης καλλιτεχνικῆς ἀξίας. Τὰ βημόθηρα εἶναι ἀρχαιότερά τοῦ 1555. Ἐπίσης βρίσκουμε τὸ ὄνομά του μητροπολίτου Σερρῶν Ἀρσενίου Β΄ σὲ ἐπιγραφή στα βημόθηρα τοῦ παλαιοῦ τέμπλου τοῦ καθολικοῦ ναοῦ τῆς Μονῆς Προδρόμου: « *τά παρόντα βημόθηρα ἱστορήθησαν... ἀρχιερατεύοντος τοῦ πανιερωτάτου μητροπολίτου Σερρῶν Ἀρσενίου*», πού φανερώνει ὅτι ἐπὶ τῆς ἀρχιερατείας του (1541-1555) ἔγινε τὸ παλαιὸ τέμπλο τοῦ ναοῦ.

Ὁ πολυέλαιος στὸ στὸν κυρίως ναὸ εἶναι μπρούντζινος μὲ λαμπαδοστάτες. Ἀγοράστηκε μὲ τὸν μικρότερο πολυέλαιο τοῦ μεσονυκτικοῦ δι' ἐξόδων τοῦ μοναχοῦ Φιλοθέου τὸ 1893. Ὁ ναὸς διακοσμεῖται μὲ ἑπτὰ μεγάλα κηροπήγια. Τὰ τέσσερα εἶναι χάλκινα καὶ τρία μαρμάρινα.

[Εικόνα. Το ἐσωτερικὸ τοῦ καθολικοῦ ναοῦ τῆς ἱεῤῃς μονῆς τοῦ Τ. Προδρόμου]

2. Ἡ τοιχογραφία τοῦ κυρίως ναοῦ καὶ τῆς Ἐνάτης.

Ἡ τοιχογραφία τοῦ ναοῦ εἶναι τριῶν περιόδων. Οἱ ἀρχαιότερες καὶ καλύτερες βρίσκονται στὴν Ἐνάτη. Διαπνέονται ἀπὸ τὸ αἶσθημα καὶ τὴν χάρη τῆς τέχνης τῶν Παλαιολόγων καὶ διακρίνονται γιὰ τὴν ἐκφραστικότητα, τὸ ρεαλισμὸ καὶ τὴν παθητικότητά τους. Ὁμοιάζουν ὡς πρὸς τὴν τέχνη μὲ τὶς τοιχογραφίες τοῦ 14ου αἰῶνα τοῦ Ἁγίου Ὁρους, τῆς Θεσσαλονίκης καὶ γενικὰ τῆς Μακεδονίας. Ἀπὸ τὴ πρώτη περίοδο σώζονται στὴν Ἐνάτη, ὁ Ἰησοῦς μὲ τὸν κτήτορα, οἱ Τεσσαράκοντα μάρτυρες καὶ ἄλλες.

Ἡ τοιχογραφία τοῦ 1330-1333) τῆς Ἐνάτης, ἔχει τὴν τεχνοτροπία τῶν ἔργων τοῦ Πανσελήνου. Δὲν ἀνακαινίσθηκε καὶ παρέμεινε ὅπως ἦταν ἀρχικά. Τὰ ἄλλα μέρη τοῦ ναοῦ ἀνακαινίσθηκαν τὸ 1803-1804 καὶ βαναυσουργήθηκαν. Ἀπώλεσαν τὴν ἀρχικὴ τους ζωγραφικὴ τέχνη.

Εἰσερχόμενοι στὴν Ἐνάτη ἀντικρύζουμε ἀπέναντι στὸ ὑπέρθυρο τὸν Ἀντιφωνητὴ Ἰησοῦ Χριστοῦ, γλυκύτατο μὲ πολὺ σοβαρότητα. Ποιὸ πάνω βλέπουμε τὴν παράσταση τοῦ Ἰησοῦ νὰ συνομιλεῖ μὲ τὴ Σαμαρείτιδα μὲ ἔξοχη φυσικότητα. Ἀριστερὰ εἰκονίζεται ὁ ἀναπεσὼν Ἰησοῦς Χριστὸς ὡς

δωδεκαετὲς παιδίον ἀνακεκλημένος σὲ κόκκινο στρῶμα κατὰ τὴν φράση τῆς Ἁγίας Γραφῆς «καὶ ἀναπεσῶν ἐκοιμήθη ὡς λέων». Στηρίζει τὸ κεφάλι Του μὲ τὸ ἀριστερὸ χέρι καὶ ἔχει ἀπλωμένο τὸ δεξιὸ χέρι πρὸς τὰ γόνατα. Δεξιά, μπροστὰ σὲ ἕνα τραπέζι, κάθονται δυὸ ἄγγελοι καὶ ἀριστερὰ στέκεται ἡ Θεομήτορ μὲ ἐλαφρὰ σκυμμένο τὸ κεφάλι χαμογελώντας. Εἶναι σπάνιο τεχνικὸ θέμα. Προσελκύει τὴν προσοχὴ τοῦ εἰσερχομένου στὸ ναὸ. Κάτω ἀπὸ τὸ ἀρχιτεκτονικὸ τόξο εἰκονίζονται τὸ συμπόσιο τοῦ Ἡρώδου μέσα στὴ χλιδὴ τοῦ παλατιοῦ, ἡ μετάληψη τῆς Μαρίας τῆς Αἰγυπτίας, ὁ προφήτης Ἡλίας τρεφόμενος ὑπὸ κόρακος, ἡ θεραπεία τοῦ ὑδρωπικοῦ, ἡ ἐκδίωξη τῶν πωλούντων καὶ ἀγοραζόντων στὸ ναὸ καὶ πολλὲς ἄλλες ἀξιόλογες παραστάσεις ποὺ αἰχμαλωτίζουν τὰ βλέμματα τῶν εἰσερχομένων. Οἱ τοιχογραφία τῆς Ἐνάτης ἄρχισε νὰ καθαρίζεται καὶ νὰ ἀνακαινίζεται ἀπὸ εἰδικὸ συνεργεῖο τῆς ἀρχαιολογικῆς ὑπηρεσίας.

Οἱ εἰκόνες τῆς δευτέρας περιόδου ζωγραφίστηκαν τὸ 1333 - 1345, μετὰ ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ κτίτορα. Οἱ εἰκόνες τῆς τρίτης περιόδου στὸ παρεκκλήσι τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἀγιογραφήθηκαν τὴν ἐποχὴ τῆς Σερβοκρατίας.

Ἡ τοιχογραφία στὸ κυρίως ναὸ δυστυχῶς, ἀνακαινίσθηκε ἀπὸ ἀγνώστους τὸ 1802-1803 μὲ δαπάνες τῆς μονῆς 3457 γρόσια καὶ βαναυσουργήθηκε. Οἱ τοιχογραφίες τοῦ μεσονυκτικοῦ ἀνακαινίσθηκαν μὲ δαπάνες τῶν Σερραίων τοῦ Κωνσταντίνου καὶ Σιλβέστρου Κοβατσέογλου. Οἱ ἀνακαινιστὲς μὲ τὴν ἀπειρία τοὺς χάλασαν τὴν ἀξιόλογη ἀρχικὴ τοιχογραφία τοῦ κυρίως ναοῦ καὶ τὸ Μεσονυκτικού.

3. Τὸ μακρυναρῖκι τοῦ ναοῦ

Στὴ νότια πλευρὰ τοῦ ναοῦ, λόγῳ τῆς αὐξήσεως τῶν μοναχῶν, διαμόρφωσαν τὸ 1630 τὸ λεγόμενο μακρυναρῖκι, διαστάσεων 13,50 X 3,20. Καλύπτεται ἀπὸ μονόριχτη ξύλινη στέγη, ἡ ὁποία ἐπιδιορθώθηκε πρὸ εἰκοσαετίας. Ἐπικοινωνεῖ μὲ δυὸ τοξοτὰ ἀνοίγματα μὲ τὸ ναὸ, τὸ ἕνα μὲ τὴν ἐνάτη καὶ τὸ δεύτερο μὲ τὸ κυρίως ναὸ κοντὰ στὸ τέμπλο. Στὸ δεύτερο τοξοτὸ ἀνοίγμα ὑπῆρχε ὡραῖα ἐλεφαντοκόλλητη καλλιτεχνικὴ θύρα, ἀπὸ κυπαρίσσι, πεποικιλμένη μὲ μαργαροφόρους κόχλους ἀφιερωμένη ἀπὸ τὸν ἀρ-

χοντα Ἀγγελούδι τὸ 1621, τὴν ὁποῖαν ἄρπαξαν οἱ Βούλγαροι τὸ 1917.

Ἡ θύρα αὐτὴ ἐνισχύει τὴν ἄποψη ὅτι μακρυναρῖκι ἄλλοτε ἦταν νότια στοὰ τοῦ ναοῦ, διότι ἡ καλλιτεχνία τῆς δὲν τὴν δικαιολογεῖ γιὰ ἐξώθυρα, ἀλλὰ ἐσωτερικὴ θύρα τοῦ ναοῦ. Ὑπάρχει μία ἐκδοχὴ νὰ περιεβάλλετο στὴν ἀρχὴ ὁ ναὸς μὲ ὑπαίθριες στοᾶς ἀπὸ τὶς τρεῖς πλευρᾶς, οἱ ὁποῖες βραδύτερον διαμορφώθηκαν σὲ ξεχωριστὰ τμήματα ἢ νότια σὲ μακρυναρῖκι, ἢ βόρεια στὰ δυὸ παρεκκλήσια τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνα καὶ τοῦ Ὁσίου Ἰωάννη τοῦ δευτέρου κτίτορα καὶ ἢ δυτικὴ στὴν λεγομένη ἐννάτη. Περὶ τῆς ὑπάρξεως στοῶν γύρω ἀπὸ τὰ τρία μέρη τοῦ ναοῦ συνηγορεῖ καὶ ἡ κάτωθι ἀποκαλυφθεῖσα τοιχογραφία στὸ μακρυναρῖκι ¹⁰.

Κατὰ τὴν συντήρηση καὶ τὴ στερέωση τῆς στέγης τοῦ μακρυναρῖκι τοῦ 1973 ἀπὸ τὴν 12ῃ Ἐφορεῖα Βυζαντινῶν Ἀρχαιοτήτων Καβάλας ἀποκαλύφθηκε πάνω ἀπὸ τοὺς πεσοὺς στὸ νότιο τοῖχο τοῦ κυρίως ναοῦ παλαιότερη τοιχογραφία. Βρέθηκε ἐπίσης καὶ μία ἐπιγραφή πάνω ἀπὸ τὸ ὑπέρθυρο τῆς ἀνατολικῆς εἰσόδου στὸν κυρίως ναὸ πού μας πληροφορεῖ ὅτι ἀγιογραφήθηκε μὲ δωρεὰ τῶν Ἀμπατζήδων: «Ἀνιστορήθη ὁ θεῖος καὶ ἱερός... ἀρχιερατεύοντος δὲ τοῦ πανιερωτάτου μητροπολίτου Σερρῶν Κυρίου Δανιὴλ ἡγουμενεύοντος δὲ τοῦ πανοσιωτάτου καθηγουμένου Κυρίου Γαλακτίωνα ἔπη (sic) ἔτους ζρλῆ´ (7138)=1630)».

Ἡ ἐξωτερικὴ στὸ νότιο τοῖχο τοιχογραφία καὶ ἐπιγραφή μὲ λαδομπογιὰ σημαίνει ὅτι ἦταν στὸ ὑπόστεγο κάποιας στοᾶς καὶ ὄχι ἀκτεθειμένο στὸ ὕπαιθρο.

4. Τοιχογραφία τοῦ Μακρυναρῖκι

Ὅλοι οἱ τοῖχοι τοῦ μακρυναρῖκι εἶναι ἀγιογραφημένοι σὲ τέσσερες διαδοχικὲς σειρᾶς (ζῶνες) ἀπὸ κάτω μέχρι ἐπάνω. Ἀρχίζοντας ἀπὸ ἀριστερὰ ἀπὸ τὸ δυτικὸ τοῖχο τοῦ μακρυναρῖκι πρὸς τὰ δεξιὰ ἀναφέρουμε συνοπτικὰ τὰ θέματα τῶν εἰκονογραφημένων παραστάσεων. Στὸ δυτικὸ τοῖχο εἰκονίζονται οἱ παραστάσεις τῶν ἔξ (α´ -στ´) Ἑωθινῶν Εὐαγγελίων σὲ δυὸ

¹⁰ Ἀνδρέας Ξυγκόπουλος «Αἱ τοιχογραφίαι τοῦ καθολικοῦ τῆς μονῆς Προδρόμου παρά τὰ Σέρρας σελίς 7.

σειρές. Στο κάτω μέρος εικονίζονται οί Άγιοι Κωνσταντίνος Έλένη και Στέφανος ό νέος. Στο βόρειο τοίχο εικονίζονται από δυτικά πρὸς τὰ ἀνατολικά στήν κάτω σειρά οί Άγιοι Ίωαννίκιος, Σαμψών, ό Απόστολος Παῦλος, Παῦλος ό Θηβαῖος, Έφραϊμ ό Σύρος, Κυριακός, Σάββας, Εὐθύμιος, Άντώνιος, Γοβδέλαος, Θεόδωρος ό Στρατηλάτης, Θεόδωρος ό Τήρων, Πέτρος, Παῦλος, Μόδεστος και Νικόλαος. Συνεχίζουν τὰ θ' και η' Έωθινὰ Εὐαγγέλια, ή Ύψωση τοῦ Τίμιου Σταυροῦ και ό γάμος στήν Κανά. Στήν ἐπάνω σειρά συνεχίζει τὸ ια' Έωθινὸ Εὐαγγέλιο, ή κατάρα τοῦ Χριστοῦ στή συκιά. Ακολουθοῦν στίς δυὸ σειρές πέντε σκηνές ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ Ίωάννου τοῦ Χρυσοστόμου μέχρι τὴν ἀφιερωματικὴ ἐπιγραφή. Στὴν ἐπάνω σειρά τοῦ βόρειου τοίχου εικονίζονται σκηνές ἀπὸ τὰ μαρτύρια τῶν Ἁγίων: Ἄνανία, Δημητρίου και Νέστορα, οί τρεῖς παῖδες τῆς Έφέσου, ή Ἀναστήλωση τῶν Εἰκόνων και ἄλλες σκηνές ποὺ δὲν ἀναγινώσκονται οί ἐπιγραφές τῶν.

[Εἰκόνα. Τοιχογραφία τοῦ 17^{ου} αἰώνα στό Μακρυναρῖκι]

Στὴν κάτω σειρά τοῦ νότιου τοίχου εικονίζονται οί Άγιοι: Ἄβιβος Γουρίας, Σαμωνᾶς, Βίκτωρας, Μηνᾶς, Βικέντιος, Δαμιανός, Κοσμάς, Παντελεήμων, Ίάκωβος ό Πέρσης, Λοῦπος, Νέστορας, Προκόπιος, Τρύφωνας, Νικήτας, Δημήτριος, Γεώργιος.

Στὴν ἐπάνω σειρά εικονίζονται ἀπὸ δυτικά πρὸς τὰ ἀνατολικά ή σύνθεση τοῦ Στιχηροῦ τῶν Χριστουγέννων και μετὰ ἕνα μέρος τῶν Αἴνων, με τοὺς 149ο και 150ο ψαλμοὺς τοῦ Δαβίδ. Ὅλος ό υπόλοιπος τοίχος καλύπτεται με τὴν εἰκονογράφηση τοῦ περὶ ἐχομένου τοῦ 148ου ψαλμοῦ.¹¹

[Εἰκόνα. Ἐξωτερικά τῆς δυτικῆς εἰσόδου τοῦ Μακρυναρῖκιου ό πατριάρχης

Γεννάδιος Σχολάριος με τον αυτοκράτορα Ἄνδρόνικο Παλαιολόγο Β']

Στὴν δυτικὴ εἴσοδο ἐξωτερικά εικονίζονται: Α. στὸ μέσον πάνω ἀπὸ τὴ θύρα ή Δέηση με τὸ Χριστὸ στὸ θρόνο καθισμένο, τὴν Παναγία ἀριστερὰ και τὸν Ίωάννη Πρόδρομο δεξιὰ ὄρθιους. Β. Ἄριστερά της εἰσόδου, εικονίζεται με πατριαρχικὴ περιβολὴ ό πατριάρχης Γεννάδιος. Φορεῖ μαῦρο μακρὸ ἔνδυμα ζωσμένο στὴ μέση. Ἀπὸ πάνω φορεῖ μανδύα χρώματος μενεξεδί ποὺ ἐνώνεται πάνω στὸ στήθος και κάτω στὰ πόδια με σειρήτια. Στίς γωνί-

¹¹ Ἀγγελικὴ Στρατὴ. Ὁ τοιχογραφικός διάκοσμος τοῦ Μακρυναρῖκιου στό καθολικὸ τῆς Ι. Μ. Τίμιου Προδρόμου Σερρών. Πρακτικά τοῦ διεθνοῦς ιστορικοῦ συνεδρίου. Οἱ Σέρρες και ή περιοχὴ τους ἀπὸ τὴν ἀρχαία στὴ μεταβυζαντινὴ κοινωνία. Σέρρες 23-Σεπτεμβρίου -4 Οκτωβρίου 1993' σελ.415--437

ες εἶναι κεντημένοις μὲ φυτικά σχέδια. Στὸ κεφάλι φορεῖ καλυμμαύχι καὶ κρατεῖ ποιμαντορικὴ ράβδο στὸ δεξιὸ χέρι καὶ ἓνα τρουλωτὸ πρόπλασμα ναοῦ στο ἄριστερό. Στὸ ἄνω μέρος γράφει: «Γεννάδιος Σχολάριος ὁ Α' Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τὴν ἄλωσιν αὐτῆς, ὁ ὑποστηρίξας τὰ προνόμια τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας διὰ αὐτοκρατορικοῦ μπερατίου /κατακτητοῦ Σουλτᾶν Μεχμέτη τοῦ β' καὶ /ένταύθα ἀποβιώσας». Γ. Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ τῆς θύρας εἰκονίζεται ὄρθιος, ὀλόσωμος ὁ αὐτοκράτορας Ἄνδρόνικος Β' Παλαιολόγος. Φορεῖ αὐτοκρατορικὴ στολὴ, καφεκίτρινο σάκκο καὶ λῶρο διακοσμημένο μὲ ρομβοειδῆ σχέδια χρώματος κόκκινο καὶ πράσινο. Φορεῖ στὸ κεφάλι διάλιθο στέμμα. Κρατεῖ ὁμοίωμα τοῦ καθολικοῦ ναοῦ τῆς μονῆς στὸ δεξιὸ χέρι καὶ ἓνα κλειστὸ ἔγγραφο στὸ ἄριστερό. Στὸ πάνω μέρος γράφει: «Ἄνδρόνικος ὁ Παλαιολόγος ὁ Γέρων ὁ Αὐτοκράτωρ/ τῶν Ρωμαίων ὁ τὴν Ἱερὰν ταύτην μονὴν μὲ βασιλικὰ χρυσόβουλλα προικίσας καὶ ἀνά/δείξας Βασιλικὴν καὶ Πατριαρχικὴν»¹² Ἀπὸ τὴ σύγκριση τῆς τεχντροπίας τῆς τοιχογραφίας τὸ Μακρυναρικοῦ καὶ τῆς παραστάσεως αὐτῆς χρονολογεῖται στὰ 1630. Ἄλλοι τὴν χρονολογοῦν τὸ 1876.

5. Ὁ ἔξωνάρθηκας

Σύμφωνα μὲ τὴν σωζομένη ἐνεπίγραφη πλάκα:

«Ο ΝΑΡΘΗΞ ΟΥΤΟΣ ΑΝΗΓΕΡΘΗ ΕΚ ΒΑΘΡΩΝ /ΖΗΛΩ ΜΕΝ ΚΑΙ ΠΑΣΗ ΔΑΠΑΝΗ ΤΟΥ ΑΕΙΔΗΜΟΥ/ ΕΚΕΙΝΟΥ ΧΑ(ΤΖΗ) ΙΩ(ΑΝΝΟΥ) ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΕΚ ΒΡΟΝΤΟΥΣ ΔΙΑ ΠΡΟΤΡΟΠΗΣ ΔΕ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ ΑΥΤΟΥ ΤΩΝ ΠΑΝΟΣΙΩΤΑΤΩΝ ΧΑ(ΤΖΗ) ΔΑΝΙΗΛ ΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ 1849»,

ἀναγέρθηκε ἀπὸ τὰ θεμέλια τὸ 1849 μὲ δαπάνες τοῦ Χαχτζηγιάννου Ἀθανασίου ἀπὸ τὴ Βροντοῦ μὲ τὴν ἐπιστάσια τῶν ἐπιτρόπων ἡγουμένου Χατζῆ Δανιὴλ καὶ τοῦ Θεοδοσίου. Μαζὶ μὲ τὸν ἔξωνάρθηκα κτίστηκε καὶ τὸ κωδωνοστάσιο¹³. Στηρίζεται σὲ τρεῖς μαρμάρινες κολόνες καὶ στὸ δυτικὸ τοῖχο τοῦ ναοῦ.

[Εἰκόνα α) Ὁ ἔξωνάρθηκας β) Τοιχογραφία ἀπὸ τὸν ἔξωνάρθηκα τοῦ καθολικοῦ]

Ἡ τοιχογραφία τοῦ ἔξωνάρθηκα ἀγιογραφήθηκε τὸ 1852 καὶ ἔχει τὶς ἐξῆς παραστάσεις: Πάνω ἀπὸ τὸ ὑπέρθυρο τῆς εἰσόδου τοῦ ναοῦ εἰκονίζεται καθήμενος ὁ Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος στὸν ὁποῖον εἶναι ἀφιερωμένος ὁ ναός. Στὸν τοῖχο τοῦ ἔξωνάρθηκα εἰκονίζονται δεξιὰ ἢ οὐρανόδρομη κλί-

¹² Στ Δαδάκη. Ἱστορικά πρόσωπα σὲ νεότερη τοιχογραφία τῆς μονῆς τοῦ Τ. Προδρόμου Σερρών.

¹³ Χριστόφορου. Ἔνθ. ἀν. σ 55

μακα τῶν ἀρετῶν καὶ τὸ παμφάγο στόμα τοῦ Ἄδη, ποὺ καταπίνει τοῦ παρασυρθέντας στὴν ἁμαρτία. Ἀριστερὰ εἰκονίζεται ἡ κοινὴ ἀνάσταση τῶν νεκρῶν καὶ ἡ μέλλουσα κρίση μὲ τὴν ἀνταπόδοση τῶν δικαίων στὸ παράδεισο καὶ τῶν ἁμαρτωλῶν στὸ πύρινο ποταμό, ποὺ ὁδηγεῖ στὸν Ἄδη. Στὸ μέσον αὐτῶν εἰκονίζεται ἡ Ζωοδόχος Πηγή, ὅπου ἡ Θεοτόκος θεραπεύει τοὺς πάσχοντας ἀπὸ διάφορες ἀσθένειες. Στὸν ἕνα ἀπὸ τοὺς δυὸ θόλους εἰκονίζονται ὁ ἄναρχος Πατέρας μαζί μὲ τὸν Υἱὸ τοῦ Χριστοῦ καὶ στὸν ἄλλο ἡ Ὑπεραγία Θεοτόκος, περιβεβλημένη ἀπὸ ἀγγέλους. Στούς ἄλλους δυὸ τοξοειδεῖς θόλους εἰκονίζονται στὸν ἕνα οἱ προφῆτες καὶ στὸν ἄλλο οἱ παραβολές τοῦ Σπορέως καὶ τοῦ Καλοῦ Σαμαρείτη. Ἀνάμεσα στοὺς στύλους καὶ τὶς ἀψίδες εἰκονίζονται διάφορα φοβερὰ συμβάντα τῆς συντέλειας τοῦ κόσμου ἀπὸ τὴν Ἀποκάλυψη τοῦ Ἰωάννου. Εἰκονίζονται οἱ θάνατοι τοῦ ἁμαρτωλοῦ καὶ τοῦ δικαίου καὶ ἕνας μοναχὸς πάνω στὸ σταυρό, ποὺ συμβολίζει τὴ σταύρωση καὶ τὴ νέκρωση τῶν παθῶν του.

6. Τὸ κωδωνοστάσιο

Γιὰ τὴν ἀνέγερση τοῦ πληροφορούμεθα ἀπὸ διασωθεῖσα ἐπιγραφή ὅτι «*ΤΟ ΛΑΜΠΡΟΝ ΤΟΥΤΟ ΚΩΔΩΝΟΣΤΑΣΙΟΝ / ΑΝΗΓΕΡΘΗ ΕΚ ΒΑΘΡΩΝ / ΖΗΛΩ ΚΑΙ ΠΑΣΗ ΔΑΠΑΝΗ ΤΟΥ ΕΥΓΕΝΕΣΤΑΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΜΙΧΑΗΛ / ΕΚ ΣΕΡΡΩΝ ΚΑΙ ΤΙΝΩΝ ΣΥΝΑΔΕΛΦΩΝ ΣΥΝΕΡΓΙΑ ΔΕ / ΤΩΝ ΠΑΝΟΣΙΟΤΑΤΩΝ ΧΑΤΖΗ ΚΥΡ / ΔΑΝΙΗΛ ΗΓ(ΟΥΜΕΝΟΥ) ΚΑΙ ΚΥΡΙΟΥ ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ ΕΙΗ ΔΕ ΠΑΡΑ ΚΥΡΙΟΥ / ΕΙΣ ΑΙΩΝΙΟΝ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ ΑΥΤΩΝ ΕΤΕΙ ΑΩΜΘ (=1849)*»,

ὅτι, τὸ μεγαλοπρεπὲς κωδωνοστάσιο στὴ βορειοδυτικὴ πλευρὰ τοῦ καθολικοῦ ναοῦ, κτίστηκε τὸ 1849 μὲ δαπάνη τοῦ Σερραίου μεγαλέμπορα Νικολάου Μιχαήλ καὶ μερικῶν συναδέλφων, μὲ τὴν συνεργασία τοῦ ἡγουμένου Χατζῆ Δανιήλ καὶ τοῦ Θεοδοσίου. Ἔχει τέσσερες σκάλες.

Πρὸ τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ κωδωνοστασίου οἱ καμπάνες ἦταν κρεμασμένες σὲ μία ξύλινη σκαλωσιὰ κάτω ἀπὸ ἕνα ἕνα ὑπόστεγο. Ἦταν πολὺ ἀντιαισθητικὸ δίπλα στὸν ὠραῖο κατὰ τὰ ἄλλα βυζαντινὸ ναό. Στὸ κωδωνοστάσιο ὑπάρχουν δυὸ σήμαντρα, ξύλινο καὶ σιδηροῦν, καὶ πέντε μεταλλικοὶ κώδωνες, δυὸ μικροί, δυὸ μεγάλοι καὶ ἕνας πολὺ μεγάλος. Τοὺς κτύπα εἰδικὰ ἐξασκημένη μοναχὴ στὸν Ἑσπερινό, στὸν Ὅρθρο καὶ στὴ Θεία Λειτουργία τῶν Κυριακῶν καὶ μεγάλων ἑορτῶν, καθὼς καὶ κατὰ τὴν ἄφιξη καὶ ἀποχώρηση ἐπίσημων προσκυνητῶν στὴ μονή, τοῦ ἀρχιεπίσκοπου, τοῦ μητρο-

πολίτη κλπ. Τοὺς κτυπᾶ μὲ πολλή τέχνη, μεθοδικά, ἡ ἐξασκημένη ἀδελφή, μὲ τὰ χέρια καὶ μὲ τὰ πόδια. Μὲ τὸ δεξιὸ χέρι κρατᾶ τὰ σχοινιά τῶν δυὸ μικρῶν κωδῶνων καὶ μὲ τὸ ἀριστερὸ τὰ σχοινιά τῶν δυὸ μεγάλων καὶ μὲ τὸ πόδι τραβᾶ τὸ σχοινὶ τοῦ μεγαλύτερου κώδωνα Συγχρονίζονται οἱ ἦχοι ὄλων τῶν κωδῶνων. Ὁ ἀντίλαλος τῶν ἤχων μέσα στὴν ἀπέραντη ἐκείνη ἡσυχία τῆς βαθειᾶς χαράδρας πολλαπλασιάζεται σὲ χιλιάδες ἀρμονικοὺς ἤχους ποὺ προκαλοῦν κατάνυξη, καὶ συναισθήματα βαθειᾶς εὐλάβειας στοὺς προσκυνητές. Προκαλεῖ κάποια κατανυκτικὴ οὐράνια ἐπίδραση στὸν προσκυνητὴ, γιὰ νὰ ἀναπέμψει καὶ αὐτὸς αὐθόρμητα μαζὶ μὲ τοὺς ἤχους τῶν κωδῶνων ὕμνους δοξολογίας καὶ εὐχαριστίας στὸ Θεό.

Ὁ χῶρος τῆς μονῆς ἐπελέγη κατόπιν προσευχῆς ἀπὸ τὸν κτίτορα Ἰωαννίκιο, γιὰ πνευματικὴ ἄσκηση. Δὲν εἶναι τυχαῖος. Ὁ κάθε προσκυνητὴς ἂς ἀναλογισθεῖ ὅταν κτυπᾶ ἢ καμπάνα σὲ ποιά μοναστικὴ τοποθεσία βρίσκεται γιὰ νὰ ἐπωφεληθεῖ πνευματικά. Ὅποιος ἐπισκέπτεται τὴ μονὴ ἀπὸ τουριστικὴ μόνο ἄποψη, χάνει μοναδικὲς εὐκαιρίες πνευματικῆς ἀνατάσεως.

Πάνω στὸ κωδωνοστάσιο βρίσκεται καὶ τὸ μεγάλο, μὲ χειροκίνητο μηχανισμό ὠρολόγιό της μονῆς τοῦ 18ου αἰῶνος. Ἡ μηχανὴ τοῦ εἶναι πολὺ μεγάλη ἔχει περίπου δυὸ κυβικὰ μέτρα ὄγκο. Μὰ θυμίζει τὴ Βυζαντινὴ ἐποχὴ. Ἄλλοτε κτυποῦσε κατὰ τὸ βυζαντινὸ σύστημα τὶς ὥρες μέρη νύχτα καὶ ἀκούγονταν γύρω ἀπὸ τὴ μονὴ σὲ μεγάλη ἀπόσταση. Σκούριασαν μὲ τὸ χρόνο τὰ ἀλλεπάλληλα γρανάζια τοῦ καὶ σιώπησε γιὰ ἀρκετὲς δεκαετίες ὁ κτύπος τῆς μικρῆς καμπάνας νὰ μετρᾶ τὶς ὥρες τοῦ εἰκοσιτετραώρου στὴν ἐρημιὰ τῶν γύρω βουνῶν. Ἐπιδιορθώθηκε τελευταῖα καὶ πληροφορεῖ στίς μοναχὲς τὴν ἀλλαγὴ τῆς κάθε ὥρας.

7 . Οἱ φορητὲς εἰκόνες στοὺς ναοὺς τῆς μονῆς καὶ στὸ κειμηλιαρχεῖο Σερρῶν.

Ἀξιόλογες εἶναι οἱ μεγάλες φορητὲς εἰκόνες στὸ τέμπλο καὶ ἐκατέρωθεν στὸ τοῖχο τοῦ καθολικοῦ ναοῦ, τοποθετημένες εἰκόνες τοῦ Χριστοῦ Πανατοκράτορα καὶ τῆς Παναγίας τῆς ὁδηγητρίας. Εἶναι ἔργα τοῦ 14ου αἰῶνα ποὺ ἀγιογραφήθηκαν σὲ ἐργαστήριό τῆς Κωσταντινουπόλεως. Οἱ μεγάλες ἀναρτημένες στὸ τοῖχο εἰκόνες ἦταν τοποθετημένες στὸ ἀρχικὸ παλαιό

τέμπλο τοῦ ναοῦ, ἀλλὰ ἐπειδὴ φθάρθηκε τὸ τέμπλο καὶ ἀντικαταστάθηκε τὸ 1600 μὲ καινούργιο τέμπλο, μὲ μικρότερες τὶς διαστάσεις τῶν εἰκόνων, ἀναγκάστηκαν νὰ ζωγραφίσουν μικρότερες στὶς διαστάσεις εἰκόνες καὶ τὶς παλαιῆς τὶς τοποθέτησαν στὴν ἀρχὴ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τῆς θύρας στὸν τοῖχο τῆς ἐνάτης. Βραδύτερον τὶς τοποθέτησαν δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τοῦ τέμπλου στοὺς τοίχους τοῦ καθολικοῦ ναοῦ (Προσκυν. σ. 39). Οἱ εἰκόνες γενικὰ τῆς μονῆς εἶναι οἱ κάτωθι:

[Εἰκόνα Φορητὴ εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ τοῦ 14^{ου} αἰώνα]

1. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ Παντοκράτορας(1,50X1,05).
2. Ἡ Θεοτόκος ἢ Ὁδηγήτρια (1,30X0,81). Φέρει τὸ Χριστὸ στὴν ἀγκάλη της, ὁ ὁποῖος κρατεῖ εἰλητάριο στὸ ἀριστερὸ χέρι.
3. Ὁ Τίμιος Πρόδρομος (1,40X0,96). Ἡ εἰκόνα ἀποτελεῖται ἀπὸ δυὸ ἐνωμένες σανίδες μὲ σχισμὴ στὸ μέσον. Περιβάλλεται μὲ πλαίσιο ἀνθέων. Ὁ ἅγιος μὲ τὸ δεξιὸ χέρι εὐλογεῖ καὶ μὲ τὸ ἀριστερὸ κρατᾶ εἰλητάριο μὲ τὴν ἐπιγραφὴ «Μετανοεῖτε ἡγγίγκε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν... » (Μάτθ. 3, 3). Στὸ κάτω μέρος εἰκονίζεται ἡ ἀποτμηθεῖσα κεφαλὴ τοῦ ἐπὶ πίνακι.
4. Ἀποκαθήλωση τοῦ ἐσταυρωμένου Κυρίου τοῦ 14ου αἰώνα. Ἀριστούργημα τέχνης τῆς Παλαιολόγιας Ἀναγέννησης ἀπὸ ἀπόψεως παραστατικότητος. Ἠρπάγη τὴν δεκετία τοῦ 1970 ἀπὸ τοὺς ἀρχαιοκαπήλους καὶ βρέθηκε νὰ τὴν πωλοῦν στὸ ἐξωτερικόν. Ἐπενέβη ἡ ἀρχαιολογικὴ ὑπηρεσία καὶ κατόπιν πολλῶν ἐνεργειῶν καὶ διακασιῶν τὴν ἐπανεφέραν στὴ μονὴ τὸ 2008. Σήμερα εἶναι τοποθετημένη σὲ ξεχωριστὸ προσκυνητάριο πρὸ τοῦ δεξιοῦ μέρους τοῦ τέμπλου τοῦ ναοῦ.
5. Ἡ Γέννηση τοῦ Προδρόμου τοῦ 1778 (1,09X0,545).
6. Ἡ Ὑψωση τοῦ Τίμιου Σταυροῦ, (0,89X0,58). Φέρει τὶς ἐπιγραφὰς «διὰ δαπάνης τοῦ κυρίου Ἀποστόλου εἰς μνημόσυνο αὐτοῦ 1877» Στὸ δὲ ἀνοικτὸ εὐαγγέλιο ἀναγράφεται ὁ στίχος «Εἶπεν ὁ Κύριος. Ἐγὼ εἰμὶ ἡ θύρα τῶν προβάτων»(Ἰωάν. 10, 9). του1768
7. Ὁ Παντοκράτωρ τοῦ 1776 (1,09X0,57).
8. Ἡ Ὁδηγήτρια τοῦ 1776 (1,10X0,575).
9. Ὁ Σωτὴρ (0, 92X 0,64). Εὐλογεῖ μὲ τὸ δεξιὸ χέρι καὶ μὲ τὸ ἀριστερὸ

κρατεί άνοιχτὸ τὸ εὐαγγέλιο στὸ στίχο «Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου κληρονομήσατε» (Μάτθ. 25, 41).

10. Ὁ Χριστὸς. Ὁ Κύριος εἰκονίζεται κατὰ πρόσωπο (0,97X0,72). Εὐλογεῖ μὲ τὸ δεξιὸ χέρι καὶ μὲ τὸ ἄλλο κρατᾷ τὸ εὐαγγέλιο άνοιχτὸ στὸ στίχο «Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρὸς μου.». (Μάτθ. 25, 34). Εἶναι τοῦ Β΄ ἡμίσεως τοῦ 16ου αἰώνα.
11. Ἡ Παναγία ἢ Ὁδηγήτρια μὲ τὸ Χριστὸ στὴν ἀγκάλη (1,08X0,81). Ἔργο τοῦ Β΄ ἡμίσεως τοῦ 16ου αἰώνα. Δυὸ ἄγγελοι παρίστανται στὸ ἐπάνω μέρος.
12. Ὁ Τίμιος Πρόδρομος τοῦ 16ου αἰώνα (0,85X0,53). Εἶναι ἐφθαρμένη.
13. Ὁ Ἅγιος Πρόδρομος (0,98X0,65). Παλαιὰ εἰκόνα σκωληκόβρωτος.
14. Ἡ Παναγία ἐνθρονος του 1845 (0,54X0,42).
15. Ἄξιόν Ἔστι (0,43X0,38). Ἔργο τοῦ Γεωργίου Δοβιστινοῦ τοῦ 1891.
16. Παναγία ἢ γλυκοφιλοῦσα (0,46X0,34).
17. Ὁ Ἅγιος Γεώργιος , εἰκόνα τοῦ 16ου αἰώνα ἀρκετὰ φθαρμένη (0,91X0,63).
18. Ἁγία Κυριακή τοῦ 18ου αἰώνα (0,79X0,50).
19. Ὁ Σωτὴρ τοῦ 18ου αἰώνα (0,79X0,63).
20. Παναγία Πορταΐτισσα τῶν Ἰβήρων τοῦ 1751 (0,42X0,33).

Μικρὲς Δεσποτικὲς, καὶ Θεομητορικὲς εἰκόνες (.0,35X0,27)

Εἶναι ἀνηρτημένες ψηλὰ στὸ τέμπλο:

1. Τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου.
2. Ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου.
3. Τὸ Γεννέσιον τῆς Θεοτόκου.
4. Ἡ Βαΐοφόρος τοῦ Χριστοῦ.
5. Ἡ Μεταμόρφωσης τοῦ Χριστοῦ.
6. Ἡ Ἑγερση τοῦ Λαζάρου.
7. Ἡ Ἀνάληψη τοῦ Χριστοῦ.
8. Ἡ Βάπτισις τοῦ Χριστοῦ.

9. Ἡ Ψηλάφηση τοῦ Θωμᾶ.
10. Ἡ Ὑπαπαντή.
11. Ἡ Σταύρωση τοῦ Χριστοῦ.
12. Ἡ Γέννηση τοῦ Χριστοῦ.
13. Ὁ Μυστικὸς Δεῖπνος.
14. Οἱ Ἅγιοι Πάντες.
15. Ἡ Κυριακή του τυφλοῦ
16. Ἡ Εὔρεση τῆς τίμιας κεφαλῆς τοῦ Προδρόμου.
17. Ἡ Κυριακή της Σαμαρείτιδος.
18. Ἡ Γέννηση τοῦ Προδρόμου.
19. Ἡ Μεσοπεντηκοστή.
20. Ἡ Προσευχὴ τοῦ Ζαχαρία.
21. Ἡ Κυριακή του Παραλύτου.
22. Ἡ Κυριακὴ τῶν Πατέρων.
23. Ἡ Κυριακὴ τῶν Μυροφόρων.

Μεταφέρονται στὸ προσκυνητᾶριο κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς ἐορτῆς τῶν γιὰ προσκύνηση:

24. Ὁ Ἅγιος Κυπριανὸς εἰκονιζόμενος στὸ μέσον τῶν παραστάσεων τοῦ μαρτυρίου τοῦ (0,42X0,3). Ἄγιογραφήθηκε τὸ 1655.
25. Ἅγιοι Αἰκατερίνη καὶ Μερκούριος (0,30X0,20). Ἀξιόλογη εἰκόνα τοῦ 18ου αἰώνα.
26. Ἅγιοι Θεόδωροι, Τύρων καὶ Στρατηλάτης (0,40X0,3).
27. Οἱ ἅγιοι Σπυρίδων καὶ Ἰωάννης ὁ Κτήτωρ (0,99X0,525) τοῦ 1893. Εἰκονίζονται ὄρθιοι σὲ κοῖλο ξύλο, μὲ ἐπίστεψη καὶ δυὸ στρατιωτικούς ἀγίους στὶς πάνω γωνίες. Ὁ ἅγιος Σπυρίδωνας γιὰ νὰ ἀποδείξει ἐμπράκτως τὸν ἕνα Τριαδικὸ Θεὸ σφίγγει μίαν κεραμίδα στὸ χέρι καὶ διαλύεται θαυματουργικῶς σὲ πῦρ, χῶμα καὶ νερό. Ὁ Κτή-

τορας προσφέρει ένα όμοιομα του καθολικού ναού της Μονής του Τιμίου Προδρόμου στο Χριστό, ο οποίος παρίσταται στο επάνω μέρος της εικόνας και τους εύλογει.

28. Θεοτόκος ή Όδηγήτρια του 17ου αιώνα, έφθαρμένη (0,94X0,60).
29. Θεοτόκος ή Όδηγήτρια του 17ου αιώνα (0,99X0,47). Έλλείπει το άριστερό μέρος.
30. Η Κοίμηση της Θεοτόκου του 17ου αιώνα (1,04X0,64).
31. Η Θεοτόκος ή Όδηγήτρια ανάμεσα στους δώδεκα αποστόλους.
32. Ο Άγιος Άθανάσιος του 17ου αιώνα (0,85 X0,60).
33. Ο Τίμιος Πρόδρομος (0,99X0,65). Εικονίζεται κατά πρόσωπο μέχρι την όσφυν με πτέρυγες άγγέλου. Εύλογεί με το δεξι χέρι και με το άλλο χέρι κρατεί σε πινάκιο κεφαλή και ειλιτάριο με την έπιγραφή «Μετανοείτε ήγγικε γάρ ή βασιλεία των ουρανών..» 1859 Φεβρουάριος 12.
34. Ο Παντοκράτωρ, (0,99X0,645). Εικονίζεται κατά πρόσωπο μέσα σε ρόμβο ο Χριστός. Εύλογεί με το δεξι χέρι και με το άριστερό κρατεί το εύαγγέλιο άνοικτό στο στίχο «Εγώ είμι το φώς του κόσμου. Ο άκολουθών έμοί.. » (Ίωάννου 8, 12). Διά χειρός Ίακώβου Μελενικίου ,1855.
35. Κοίμησις της Θεοτόκου. Η Παναγία εικονίζεται νεκρή στην κλίνη. Γύρω της παρίστανται οί Απόστολοι. Στη δεύτερη σειρά παρίστανται διάφοροι συγγενείς και φίλοι με ένα ειλιτάριο που γράφει «Γυναίκα σε θνητήν άλλ' ύπερφυώς και μητέρα Θεοϋ είδότες...». Πάνω ή Μετάσταση της Θεοτόκου. «Χείρ Ν Μελενικίου 1855» (1,10X0,70).
36. Οί Άγιοι Άθανάσιος και Κύριλλος (1,55X0,695). Εικονίζονται όλόσωμοι κατά πρόσωπο ένδεδυμένοι με άρχιερατικές στολές. Κρατούν το εύαγγέλιο και εύλογοϋν. Στο πάνω μέρος εικονίζεται ή θεία πρόνοια του Θεοϋ. Άγιογραφήθηκε διά χειρός Ίακώβου Ν Μελενικίου το 1855.

Οί ύπ άριθ. 37-41 εικόνες παρουσιάζουν την ίδια τεχνοτροπία, διότι είναι έργα

τοῦ ἰδίου ἀγιογράφου τοῦ Ν. Μελενικίου.

37. Ὁ Τίμιος Πρόδρομος (0,92X0,515). Εἰκονίζεται μέχρι τὴν ὀσφὺν σὲ αὐστηρὰ ἀσκητικὴ μορφή.
38. Ὁ Παντοκράτωρ (0,93X0,52). Εἰκονίζεται κατὰ πρόσωπο νὰ εὐλογεῖ μὲ τὸ δεξιὸ χέρι καὶ μὲ τὸ ἀριστερὸ νὰ κρατεῖ ἀνοικτὸ τὸ εὐαγγέλιο στὸ στίχο «Ἐγὼ εἰμὶ τὸ φῶς τοῦ κόσμου..» (Ἰωάν. 8, 12). «Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Χριστοφόρου ἱερομόναχου Σερραίου καὶ πρωτοσυγγέλλου τοῦ πανιερωτάτου κύρ. Ἰωαννικίου τοῦ ἔτους 1761».
39. Ἡ Θεοτόκος ἡ Ἐλεοῦσα τοῦ 1761 (0,83X0,55).
40. Οἱ Ἀπόστολοι Πέτρος καὶ Παῦλος, (0,35X0,25). Ἔργο τοῦ 12ου αἰώνα.
41. Οἱ Ἅγιοι Ἀνάργυροι, Δαμιανὸς καὶ Κοσμάς (1,10X0,54). Εἰκονίζονται κατὰ πρόσωπο ὀλόσωμοι καὶ ὄρθιοι μὲ τὸ Χριστὸ νὰ τοὺς εὐλογεῖ ἀπὸ πάνω.
42. Ὁ Παντοκράτωρ τοῦ 1861 (0,75X0,52).
43. Παναγία ἡ Ὁδηγήτρια (0,77X0,61). Φέρει τὴν ἐπιγραφή «Ἡ παροῦσα ἐγένετο τελεία δαπάνη Θεωνὰ μοναχοῦ εἰς μνημόσυνον αἰώνιον τῶν γονέων Θεμελῆ καὶ Εὐφροσύνης, 1861 4 Φεβρουαρίου»

B. ΠΑΡΕΚΚΛΗΣΙΑ

1. Ἐντὸς τῆς ἱερᾶς μονῆς

Οἱ πατέρες τῆς μονῆς κατὰ τὶς Κυριακὰς καὶ τὶς μεγάλες γιορτὲς τελοῦσαν τὴν Θεία λειτουργία στὸν καθολικὸ ναό, ἐνῶ τὶς ἄλλες μέρες γιὰ λόγους ἀλλαγῆς τοῦ περιβάλλοντος καὶ ποικιλίας τῆς καθημερινῆς ζωῆς των, μετὰ ἀπὸ τὴν τέλεση τοῦ μεσονυκτικοῦ καὶ τοῦ ὄρθρου στὸ καθολικὸ ναὸ τελοῦσαν τὴ Θεία Λειτουργία στὰ παρεκκλήσια καὶ στὰ ἐξωκκλήσια πρὸς δόξαν τῶν Ἁγίων.

Τα παρεκκλήσια:

α. Αγίου Σπυρίδωνος,

β. Αγίου Ιωάννου, του Ίωακείμ, του κτίτορα τῆς μονῆς

εἶναι μεταγενέστερα τοῦ καθολικοῦ ναοῦ. Πιθανὸν νὰ ἦταν ἀρχικὰ ἡ βόρεια στοὰ τοῦ ναοῦ καὶ βραδύτερον δημιούργησαν τὰ παρεκκλήσια¹⁴. Ἀπὸ τὴν ὑπάρχουσα ἐπιγραφή πάνω στὴ δυτικὴ εἴσοδο τῶν παρεκκλησίων πληροφοροῦμεθα ὅτι τὸ παρεκκλήσι τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος ἀγιογραφήθηκε τὸ 1761.

Συνεορτάζουν στὶς 12 Δεκεμβρίου στὴ γιορτὴ τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Β΄ κτίτορος τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου. Οἱ εἰκόνες τῶν τέμπλων παρεκκλησίων ἀγιογραφήθηκαν τὸ 18ον καὶ 19ον αἰῶνα. Τελευταία συντηρήθηκαν τὰ παρεκκλήσια ἀπὸ τὴν Βυζαντινὴ ἀρχαιολογικὴ ὑπηρεσία.

γ. Τὸ Γεννέσιο τοῦ Προδρόμου.

Βρίσκεται πίσω ἀπὸ τὴν κόγχη τοῦ κεντρικοῦ ναοῦ. Εἶναι τὸ ἀρχαιότερο κτίσμα τῆς Μονῆς, ὁ πρῶτος ναὸς αὐτῆς. Ἄγνωστο πότε καὶ ποιὸς τὸν ἔκτισε γιὰ πρώτη φορά. Τὸ ὀνομάζουν «Προδρομούδι». Εἶναι μονόχωρο (διαστάσεων 5,18X 3,20) μὲ ξύλινη δίριχτη στέγη. Ἦταν ἐρείπιο χωρὶς στέγη καὶ τὸ ἀναστήλωσε περὶ τὸ 1270-1280 μ.Χ. γιὰ πρώτη φορά ὁ κτίτορας τῆς μονῆς Ἰωαννίκιος Ἀγιογραφήθηκε τὸ 1535 μὲ δαπάνες τοῦ ἄρχοντος Θωμᾶ Κάλκου (Προσκυν. σ. 40). Ἀνακαινίστηκε μὲ νέες εἰκόνες τὸ 18ο αἰῶνα.

Στὴν κόγχη τῆς Ἁγίας Τραπέζης σώζεται ἡ τοιχογραφία Μήτηρ Θεοῦ καὶ Ὁ Ἐμμανουὴλ μετὰ τῶν ἐχόντων πολυσταύρια φελόνια ἁγίων Νικόλαου καὶ Χρισσοαστόμου. Στὸ μέσον εἰκονίζεται ὁ Χριστὸς ξαπλωμένος ὡς χαριέστατο νήπιο σὲ ἓνα μικρὸ κάλυμμα, στρωμένο πάνω σὲ δισκάριο μὲ τὸν ἔπ' αὐτοῦ ἀστερίσκο ὡς μερίδα ἀμνοῦ τῆς Θείας Εὐχαριστίας, ὅπως γίνεται μὲ τὸν ἀμνό, τὸ τεμάχιο τοῦ πρόσφορου, κατὰ τὴν προετοιμασίαν τῆς Προσκομιδῆς. Στὶς μικρὲς κόγχες εἰκονίζονται οἱ ἅγιοι Ἰγνάτιος καὶ Ἐλευθέριος. Μὲ πολυσταύρια φελόνια εἶναι καὶ οἱ ἅγιοι Βασίλειος καὶ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος.

Γράμματα φέρουν τὰ φελόνια τῶν ἁγίων Σπυρίδωνος καὶ Βλασίου. Οἱ

¹⁴ Ἀνδρέα Ξυγγοπούλου. Αἱ τοιχογραφίαι τοῦ καθολικοῦ τῆς μονῆς Προδρόμου παρά τὰς Σέρρας. Θεσσαλονίκη 1973. σελίς 7.

εικόνες του τέμπλου χρονολογούνται το 1776. Συντηρήθηκε από την αρχαιολογική υπηρεσία στα τέλη του 20ου αιώνα

δ. Τοῦ Ἁγίου Νικολάου.

Εἶναι θολωτὸ παρεκκλήσι πάνω ἀπὸ τὴ στέγη τῆς Ἐνάτης του Καθολικοῦ. Εἰσερχόμεθα σ' αὐτὸ ἀπὸ τὸν δεῦτερο ὄροφο τοῦ κωδωνοστασίου. Ἀποτελεῖται ἀπὸ μία τετράγωνη αἴθουσα μὲ τροῦλο, ποὺ στηρίζεται σὲ τρία τυφλὰ τόξα καὶ ἀνατολικά στὴν καμάρα τοῦ Ἁγίου Βήματος. Ὑπάρχουν δυὸ στενόμακροι χώροι βόρεια καὶ νότια ποὺ συγκοινωνοῦν μὲ τὸ παρεκκλήσι.

Ἀπὸ μία ἐπιγραφή, στὸ δυτικὸ τοῖχο τοῦ παρεκκλησίου: «Ἐκοιμήθη ἡ περιπόθητος ἀνταδέλφη τοῦ πανευτυχεστάτου Δεσπότη Κυρίου Ἰωάννου Οὐγκλεση κ. Ἐλένη, σύζυγος τοῦ πανευτυχεστάτου Κυρίου Νικολάου τοῦ Βλόχταν (Δόχαν). Συνετάφησαν δέ... φίλτατον», πληροφορούμεθα ὅτι στὸ παρεκκλήσι αὐτὸ ἐτάφη ἡ ἀδελφή του Σέρβου δεσπότη Ἰωάννου Οὐγκλεση κυρὰ Ἐλένη καὶ σύζυγος τοῦ Νικολάου Βλόχνα. Ἡ Ἐλένη ἐτάφη στὸ διάστημα τῆς δεσποτείας τοῦ Οὐγκλεση στὶς Σέρρες (1365-1371).

Τὸ παρέκκλησι αὐτὸ ἀγιογραφήθηκε ἐπὶ σερβοκρατίας, ἀλλὰ ἀπὸ μία ἐπιγραφή στὸ δυτικὸ τοῖχο πληροφορούμεθα ὅτι «Ἀνανεώθηκε ἡ ζωγραφία τοῦ Ἁγίου Νικολάου δι' ἐξόδου καὶ δαπάνη τοῦ τιμιωτάτου Γεροστογιάννη Βουκουρεσλῆ ἀπὸ τὸ χωρίον Ἐπάνω Βροντοῦ 1852» Ἡ ἀνανέωση ἀπέτυχε ἀπὸ ἀπόψεως ἀγιογραφικῆς τέχνης. Διασώθηκαν στὸ βόρειο τοῖχο ἀπὸ τὴ σερβοκρατία οἱ ἀγιογραφίες : α) Ὁ Ἅγιος Νικόλαος ὁ θαυματουργός, β) Ὁ Ἅγιος Στέφανος ὁ πρωτομάρτυς,

Στὴν κόγχη τῆς προθέσεως διασώθηκαν α) Ἡ Ἄκρα Ταπείνωσις β) Ἡ Ἀποκαθήλωσις καὶ στὸ νότιο ἄκρο τοῦ δυτικοῦ τοίχου Ἡ Θεοτόκος βρεφοκρατούσα.

Ὡς πρὸς τὴ χρονολογία τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ παρεκκλησίου πάνω ἀπὸ τὴν Ἐνάτη διχάζονται οἱ γνώμες, ἂν κτιστικὴ μαζί μὲ τὸ ναὸ ἢ μεταγενέστερα ἐπὶ σερβοκρατίας. Μᾶλλον κτίστηκε ἀρχικὰ, διότι ἦταν συνήθεια στὶς βυζαντινὲς ἐκκλησίαις καὶ στὶς μονῆς τοῦ Ἁγίου Ὄρους νὰ κτίζουν παρεκκλήσια πάνω στοὺς ναοὺς. Οἱ ἀρχιτεκτονικὲς των ἀποδεικνύουν ὅτι εἶναι σύγχρονο κτίσμα μὲ τὸν καθολικὸ ναὸ. Οἱ ἀγιογραφίες του εἶναι τῆς σερβοκρατίας.¹⁵

¹⁵ Ξυγγοπούλου Α. Αἱ τοιχογραφίαι τοῦ καθολικοῦ τῆς μονῆς Παροδρόμου παρά τὰ Σέρρας, σ, 67-

ε) Τῶν Μεγάλων Ταξιαρχῶν.

Βρίσκεται ένσωματωμένο ανάμεσα στὰ νότια κελιά τῶν μοναχῶν. Σύμφωνα με τὶς ἐπιγραφές, πάνω ἀπὸ τὴν εἴσοδο καὶ δίπλα ἀπὸ τὴ Πρόθεση, ὁ ναὸς κτίστηκε καὶ ἀγιογραφήθηκε ἐπὶ τῆς ἡγουμενίας τοῦ Γαλακτίωνα με δωρεὰ τοῦ Χατζηκακίου τὸ 1634¹⁶. Τὸ δάπεδό του εἶναι πλακοστρωμένο. Τὸ 1976 συντηρήθηκε ἀπὸ τὴν ἀρχαιολογικὴ ὑπηρεσία. Στὸ δυτικὸ τοῖχο εἶναι ἡ μικρὴ εἴσοδος του (1,44Χ074). Στὸ νότιο τοῖχο ὑπάρχει ἕνα παράθυρο. Βραδύτερον ἀνοίχτηκαν καὶ μερικὰ φωτιστικὰ ψηλότερα. Ξύλινο εἶναι τὸ τέμπλο τοῦ Ἁγίου Βήματος. Οἱ τοῖχοι του εἶναι ἀγιογραφημένοι με δυὸ σειρὲς εἰκόνων. Κάτω εἶναι οἱ ἅγιοι ὀλόσωμοι, ὄρθιοι, καὶ καὶ πάνω με παραστάσεις τῶν Δεσποτικῶν, Θεομητορικῶν ἑορτῶν τοῦ Δωδεκάορτου κ.λπ. Οἱ σειρὲς χωρίζονται με ὄμορφα διακοσμητικὰ θέματα. Σὲ μιὰ εἰκόνα τῆς Παναγίας εἰκονίζεται γονυκλινῆς στὰ πόδια της ἕνας μοναχός. Θεωρεῖται ὅτι εἶναι ὁ τότε ἡγούμενος τῆς μονῆς Γαλακτίων. Ἐπισκευάσθηκε τὰ τελευταῖα χρόνια μαζί μετὰ κελιά ¹⁷.

στ) Ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου.

Τὸ κομψὸ αὐτὸ τρουλιαῖο μονόχωρο μονόκλητο παρεκκλήσιον τοῦ Εὐαγγελισμοῦ στὴ νοτιοδυτικὴ πτέρυγα τῶν κελιῶν διασώθηκε ἀπὸ τὴν πυρκαγιὰ τῆς 13/12/2010, λόγω τῆς κατασκευῆς του ἐκ πέτρας. Ἐπικοινωνοῦσε κατ' εὐθείαν με τὸ δεσποτικὸ οἶκημα ποὺ ἐξυπηηρετοῦσε τοὺς ἐπίσημους φιλοξενομένους ἐπικόπους, μητροπολίτες κ.λπ. Ἀπὸ τὴν ἐντοιχισμένη ἐνεπίγραφη πλάκα στὸ ὑπέρθυρο τῆς δυτικῆς εἰσόδου πληροφοροῦμεθα ὅτι «*ΕΚ ΒΑΘΡΩΝ ΤΕΛΕΙΑ ΔΑΠΑΝΗΗ ΦΙΛΟΘΕΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΝΕΨΙΟΥ ΑΥΤΟΥ ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟΥ ΕΠΙ ΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΧΑΤΖΗ ΧΡΥΣΑΝΘΟΥ 1857*», δηλαδὴ κτίστηκε ἐκ θεμελίων με δαπάνες τῶν Βροντινῶν μοναχῶν Φιλοθέου καὶ τοῦ ἀνεψιοῦ του Θεοδοσίου στὴν ἡγου-

72.

¹⁶ Πάνω ἀπὸ τὴν εἴσοδο γράφει «+Ἀνιστορήθη ὁ θεῖος κ(αι) πάνσεπτος ναὸς ἡ Σύναξις τῶν Πανμεγίστων /Ταξιαρχῶν Μοχαήλ κ(αι) Γαβριήλ κ(αι) τῶν ἐπουρανίων δυνά/μεων ἄσωμάτων, δι' ἐξόδου παντός τοῦ ὀσιοτάτου κυροῦ Ἀκακίου μ(ον)αχ(οῦ)/ ἐπὶ τῆς ἡ/γουμενίας τοῦ κυροῦ Γαλακτίου ἔτους ΖΓΜΒ &7142=1634 μηνί Ἰουλίῳ Ι, ἰνδικτίωνος Β» Δίπλα ἀπὸ τὴν παράσταση τῆς Ἀκρας Ταπείνωσης γράφει : «+Ἀκακίου μοναχοῦ καὶ κτήτορος κ(αι) τῶν γονέων /αὐτοῦ Γερακίου κ(αι) Βασι(λικῆς) μοναχῆς καὶ τῶν τέκτων αὐτοῦ»

¹⁷ Ἀγγελικὴ Στρατιή. Ὁ τοιχογραφικὸς διάκοσμος τοῦ Παρεκκλησίου τῆς Σύναξης τῶν Ταξιαρχῶν στὴ Μονὴ τοῦ Τιμίου Προδρόμου Σερρών. Συμπόσιο Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας Ἀθῆναι 1983

μενία του Χατζηχρισάνθου το 1857.

Έχει τοιχογραφίες του 19ου αιώνα δυτικής τεχνοτροπίας. Εικονίζονται από την Παλαιά το κατάσκιον δάσος του Προφήτου Άβακούμ, το αλατόμητο όρος του Δανιήλ, ή καιομένη αλλά μη φλεγόμενη βάτος, και άλλα θέματα από τον Άκάθιστο ύμνο, ή κλίμαξ ή έπουράνιος, το δένδρο το άγλαόμορφον, κλπ.

Έντύπωση προξενούν οι θυρεοί των τριών χριστιανικών κρατών στα ξύλινα θωράκια του τέμπλου, τα όποια φανερώνουν την άγάπη και το ζήλο των χριστιανών για την έλευθερία της πατρίδας των στα χρόνια της τουρκοκρατίας.

2. Έξωκκλησια

Κυκλικά γύρω από τη μονή καλλιεργούνται έκτεταμένοι έλαιώνες. Άλλοτε υπήρχαν και έκτεταμένοι άμπελώνες. Ο Γάλλος περιηγητής Cousinery άναφέρει κατά την έπίσκεψή του στις άρχές του 19ου: «Ένα δάσος που φθάνει μέχρι τη κορυφή του βουνοϋ, τα διάφανα και άφθονα νερά που κυλούν, οι σειρές από έλιές και τα ώραϊα άμπέλια, άναγγέλουν σε λίγο το παλιό μοναστήρι, που κατέχει το κέντρο αυτού του βουνήσιου τοπέιου»¹⁸. Οι μεγάλοι έλαιώνες και άμπελώνες άποδεικνύονται και από το παραδοσιακό έλαιοτριβεϊο και το οίνοποιεϊο με τα μεγάλα βαρέλια του κρασιού και τα πιθάρια του λαδιού που διατηρούνται άκόμη στα ύπόγεια της μονής ως λαογραφικά κειμήλια της.

α. Της Αγίας Παρασκευής.

Βρίσκεται βορείως της μονής πέντε λεπτά της ώρας με τα πόδια μέσα στη χαράδρα. Κτίστηκε το 1622 και κατά άλλους το 1629, έπι της ήγουμενίας του Γαλακτίωνα.

β. Του Ταξιάρχου Μιχαήλ.

Βρίσκεται βορειοανατολικά της μονής σε άπότομη πλαγιά ανάμεσα στον έλαιώνα. Είναι λιθόκτιστος ναός με έσωτερικές διαστάσεις 7,93X 3,66. Το δάπεδό του είναι στρωμένο με όρθογώνιες άνισες στο μέγεθος μαρμάρινες άκατέργαστες πλάκες. Φέρει δίριχτη ξύλινη στέγη με βυζαντι-

¹⁸ M.E Coysinery " Voyage dans la makedone" Pari 1831 σ. 213.

νά κεραμίδια. Δυὸ παράθυρα στὸ βόρειο τοῖχο, καὶ ἓνα μεταγενέστερο στὸ νότιο φωτίζουν τὸν ἐσωτερικὸ χῶρο. Κτίστηκε μὲ ἔξοδο τοῦ Σερραίου Χατζημανώλη Τερζῆ. Ἡ ἀγιογραφία στοὺς τοίχους τοῦ ναοῦ εἶναι σὲ δυὸ σειρές. Εἰκονίζονται: α) ἡ Πλατυτέρα, β) οἱ τέσσερες Ἱεράρχες, ἅγιοι Νικόλαος, Χρυσόστομος, Βασίλειος καὶ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, γ) ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου καὶ δ) ἡ παράσταση τοῦ Μελισμοῦ. Στὸ νάρθηκα εἰκονίζεται σὲ ὑπερβολικὸ μέγεθος ὁ Ταξιάρχης Μιχαήλ, ἔργον τοῦ 1637. Καταστράφηκε ἀπὸ τὴν ὑγρασία. Ἡ κτιστὴ Ἅγια Τράπεζα μεταφέρθηκε στὴ μικρὴ ἡμικυκλικὴ κόγχη τοῦ Ἁγίου βήματος¹⁹.

Ἡ Εἴσοδος τοῦ ναοῦ εἶναι στὴ νότιο τοῖχο. Ὑπῆρχε καὶ στὸ δυτικὸ τοῖχο εἴσοδος, ἀλλὰ βραδύτερον πρόσθεσαν μίαν ἀποθήκη (μπαρχανά) γιὰ τὰ σταφύλια καὶ τὶς ἐλιές κατὰ τὴν συγκομιδὴ αὐτῶν. Ἐκεῖ στεγάζονταν ὁ παλαιὸς λινὸς τῆς μονῆς, τὸ οἰνοποιεῖο, μὲ τὰ τεράστια βαγιῶνα ²⁰. Στὴν ἐποχὴ τοῦ ἡγούμενου Δανιὴλ τὸ 1848 ὁ ναὸς αὐτὸς περιβάλλονταν ἀπὸ ἀμπελῶνες καὶ ἐλαιῶνες. Σῶζεται μίαν πλάκα στὸ ναὸ μὲ τὴν ἐπιγραφή: «*ΤΟ ΚΙΟΣΚΙ ΤΟΥΤΟ ΜΕ ΤΟΝ ΜΠΑΡΧΑΝΑΝ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΑΝΩΘΕΝ ΠΕΡΙ ΤΟΝ ΔΡΟΜΟΝ ΑΜΠΕΛΟΕΛΑΙΟΝΕΣ ΕΓΙΝΟΝ ΔΑΠΑΝΗ ΤΟΥ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΧΑΤΖΗΔΑΝΙΗΛ ΣΤΑΡΤΖΙΣΤΙΝΟΥ 1848*».

Στὴ νότια πλευρὰ τοῦ ναοῦ ὑπάρχει μίαν ξυλόστεγη στοά, κιόσκι, θερμῆς κατοικίας τοῦ 1721. Στηρίζεται ἀνατολικά καὶ δυτικὰ σὲ πέτρινους τοίχους καὶ νότια σὲ τρεῖς ξύλινους στύλους. Πάνω ἀπὸ τὴ πόρτα ἐνεπίγραφο πλάκα ἐγκωμιάζε τὴν προσωπικότητα καὶ τὴν πνευματικότητα τοῦ μητροπολίτη Σερρῶν Στεφάνου (1705-1728).

«*Σερρῶν ὁ ποιμὴν Στέφανος θνητόλεως Ἄρτης βλάστημα, νοῦς πρᾶος ξενοδόχος, λύχνος διαυγῆς λυχνίας ἐκκλησίας. Ποθῶν τὸ(ν) ἀκρόγωνον βλέπειν δὴ λίθον. Οἴκους λίθους ἔτευξε τοῦσδε τοὺς νέους. Πρὸ Ταξιαρχῶν κτῆμα οὗτος Προδρόμου Θεοῦ Ἰωάννου Μονῆς σεβασμίας: Ἄλλ' ὦ παλαιέ, καὶ δη' ἀνθρώπους νέε δὸς ὄρμον αὐτῷ Οὐρανοῦ ἐμπυρίνου, ὁμώνυμον, οὐχὶ γηράσκον στέφος. Εἰς 1721 ἔτη, μὲ ἔξοδο τοῦ Σερρῶν Στεφάνου*».

Ὁ Στέφανος ἦταν μητροπολίτης Σερρῶν (1705-1728). Μνημονεύεται

¹⁹ Σωτήριος Κίσσας. Οἱ παλαιότερες τοιχογραφίες τοῦ ἐξωκκλησίου τῆς Παναγίας στὴ Μονὴ Προδρόμου Σερρῶν. Θεοθνήτες ἱστορικὸ συνέδριον. Οἱ Σέρρες καὶ ἡ περιοχὴ τους ἀπὸ τὴν ἀρχαία στ μεταβυζαντινὴ κοινωνία', σελ, 407-414

²⁰ Ευαγγέλου Γ. Στρατῆ. Ἡ ἱερά μονὴ τοῦ Τ. Προδρόμου παρά τὰς Σέρρας. Δελτίο Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας περίοδος Β', τόμος Γ, Τεύχη Α'-Β' ἔτος 1926 σ. 12,

στην έπιγραφή του νότιου τοίχου του ναού των Αγίων Θεοδώρων Σερρών και στην κτιτορική έπιγραφή του ναού του Ιωάννου του Προδρόμου, στο Προδρομούδι Σέρρων. Κατάγονταν από την Άρτα. Ήταν μακρινός συγγενείς των μοναχών αδελφών της μονής Προδρόμου Καλλινίκου και Σιλβέστρου Κοβατσόγλου. Οί αδελφοί κατάγονταν από την Άκαρνανία και άνακαίνισαν με δαπάνες τους τὸ Προδρομούδι Σερρών.

γ. Τῶν Αγίων Αναργύρων.

Βρίσκεται στὸ βουνό. Μία αξιόλογη εἰκονογραφία τῆς προσκομιδῆς φέρει τὴ χρονολογία 1776.

δ. Τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου.

Βρίσκεται στοὺς κήπους, νοτίως τῆς μονῆς. Εἶναι ὁ κοιμητηριακὸς ναός. Ἡ κτιτορική έπιγραφή έξωτερικά του δυτικοῦ τοίχου του ναοῦ άναφέρει ὅτι ιδρύθηκε έν ἔτει ζρμβ´=1634. Έπισκευάσθηκε και άγιογραφήθηκε τὸ 1857. Έκφραστικότητα εἶναι ἡ εἰκόνα τῶν θρήνων τῆς Θεοτόκου και του Εὐαγγελιστῆ Ιωάννη στὴ σταύρωση του τέμπλου, ἔργο του 17ου αἰώνα. Ένδιαφέρουσες εἶναι οἱ τοιχογραφίες ὁ Μέγας άρχιερεὺς Μελχισεδέκ, οἱ άγιοι Ρουφίνος, Άθανάσιος, ὁ διάκονος Εὐπλους, ὁ Άλεξανδρείας Πέτρος, τὰ Χερουβείμ και Σεραφείμ και ὁ Μέγας Βασίλειος²¹.

ε. Τὸ Γεννέσιο τῆς Θεοτόκου

Βρίσκεται στὴν άνηφόρα του δρόμου κοντὰ στὴ δεξαμενῆ. Εἶναι ένα μονόχωρο κτίσμα με τρίπλευρη έξωτερική άψίδα. Οἱ τοιχογραφίες του Άγίου βήματος εἶναι παλαιές του 14ου ἢ του 15ου αἰώνα ένῶ οἱ άλλες εἶναι νεότερες. Θα άναφέρουμε μόνο τὶς παλαιές τοιχογραφίες.

Εἰκονίζονται πάνω στὴν άψίδα ἡ Παναγία με τὸ Χριστὸ πρὸ του στήθους και κάτω οἱ δυὸ ιεράρχες Βασίλειος και Χρυσόστομος. Παρίστανται πρὸ αυτῶν δυὸ λευκοφορεμένοι άγγελοι με ριπίδια στὰ χέρια. Στὸ μέσον εἰκονίζεται ὁ Χριστὸς μελιζόμενος πάνω σὲ ένα δισκάριο και ένα τεράστιο Σεραφείμ. Ἡ εύχαριστηριακή αυτὴ σύνθεση συνεχίζεται στὸ νότιο και στὸ βόρειο τοἶχο με τὴν παρουσία και άλλων συλλειτουργούντων πατέρων τῆς

²¹ Ευαγγέλου Γ. Στρατῆ Ἡ ιερά μονη του Τιμιου Προδρόμου παρά τας Σέρρας. Δελτίο της Χριστιανικῆς Εταιρείας. Περίοδος Β´, τόμος Γ,´ τεύχη Α-Β 1926 σελίδες 2--13

Ἐκκλησίας. Δίπλα ἀπὸ τὴν ἀψίδα εἰκονίζεται ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου. Δεξιὰ παρίσταται ἡ Παναγία καὶ ἀριστερὰ ὁ ἄγγελος. Πάνω εἰκονίζεται ἡ Μεταμόρφωση τοῦ Σωτῆρος μὲ τὴν παρουσία τῶν προφητῶν Ἡλίας καὶ Μωυσῆ καὶ τῶν τριῶν μαθητῶν. Ἡ τοιχογραφία του μας προσδιορίζει ὅτι τὸ Ἐξωκκλήσι τῶν Γενεθλίων τῆς Θεοτόκου κτίστηκε περίπου στὶς ἀρχὲς τῆς τουρκοκρατίας.

στ. Μεταμόρφωση τοῦ Σωτῆρος.

Βρίσκεται βορειοδυτικὰ τῆ μονῆς Προδρόμου σὲ ἓνα λαξευτὸ σπήλαιο, ὅπου πιθανόν νὰ ἐγκαταστάθηκαν γιὰ ἓνα χρονικὸ διάστημα ὁ Ἰωαννίκιος μὲ τὸν ἀνιψιὸ τοῦ Ἰωακείμ, μετὰ τὴν ἀναχώρησή τους ἀπὸ τὸ σπήλαιο τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων τῆς Κεράνιτσας (Χιονοχωρίου), καὶ μέχρι νὰ ἐγκατασταθοῦν ὀριστικὰ στὸ ἐρρειπωμένο τότε παρεκκλήσιο τοῦ Γενεθλίου τοῦ Παροδρόμου ποὺ βρίσκεται πίσω ἀπὸ τὸ σημερινὸ καθολικὸ ναό.

ζ. Ζωοδόχος Πηγή.

Ἀνακαινίσθηκε μὲ δαπάνες τοῦ ἡγουμένου Χατζηδανιὴλ τὸ 1875 καὶ ἐπιδιορθώθηκε τὸ 1958 μὲ ἐξοδὰ τοῦ ἱερομονάχου Διονυσίου Παπαδάκη.

Γ. ΑΛΛΑ ΚΤΙΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ

α. Τὰ τεῖχη τῆς μονῆς

Λόγω τοῦ ἀπότομου ἐπικλινούσ ἐδάφους, τὰ οἰκοδομήματα τῆς μονῆς στηρίζονται ἐξωτερικὰ σὲ πανύψηλα τεῖχη, δεκαπέντε περίπου μέτρων. Στὸ ὑπάρχον παράθυρο τοῦ ὑπόγειου τῆς σημερινῆς βιβλιοθήκης φαίνεται ὅτι στὶς βάσεις τους τὰ τεῖχη τῆς μονῆς ξεπερνοῦν στὸ πάχος τὰ 2,5 μέτρα. Δίδουν τὴν ἐντύπωση ἐνὸς οχυροῦ κάστρου ποὺ φυλάσσεται ἀπὸ ἐπιθέσεις ἐχθρῶν. Συμβάλλουν πολὺ στὴν ἀσφάλεια τῆς μονῆς. Ὁ πανδαμάτωρ χρόνος ὅμως τὰ ἔφθειρε καὶ τὰ φθείρει συνεχῶς. Ἔγιναν καὶ γίνονται συστηματικὲς συντηρήσεις καὶ ἐνισχύσεις αὐτῶν. Ἀναφέρεται στὸν Β. Κώδικα, σ. 259, τῆς μονῆς ὅτι συντηρήθηκαν τὰ τεῖχη μὲ τὴν συνδρομὴ 5.000 ἄσπρων τῶν Σερραίων πολιτῶν, καὶ ἰδιαίτερα τῶν ἱερέων καὶ κτίστηκαν πρόσθετες πανύψηλες ἀντιρῆδες (ποδαρικά) σὲ πέντε ἐπικίνδυνα σημεῖα. Μὲ δωρεὰ τοῦ Σερραίου σιδερὰ Ζαγόρι, τοῦ υἱοῦ τοῦ Κύρκου, τὸ δυτικὸ τεῖχος, ξανακτίστηκε ἀπὸ τὰ θεμέλια στὰ τέλη τοῦ 18ου αἰώνα (Προσκ. σ.

β. Ἡ εἴσοδος τῆς μονῆς.

Ἡ μεγάλη μέ καμάρα κεντρικὴ πύλη (εἴσοδος) τῆς μονῆς εἶναι στὸ μέσον τῆς δυτικῆς πλευρᾶς. Ἔχει δυὸ μεγάλα βαριὰ ξύλινα θυρόφυλλα καλυμμένα ἀπ' ἔξω μὲ πλάκες σιδήρου γιὰ νὰ εἶναι ἄθραυστη ἀπὸ τὶς ἐπιθέσεις τῶν ἐχθρῶν. Κατὰ καιροὺς διάφοροι ἐπιδρομεῖς, Τοῦρκοι καὶ βουλγαροκομιτατζῆδες, πυροβολοῦσαν μὲ τὰ ὄπλα τοὺς ἀπάνω στὴ θύρα. Ἔμειναν ἀνεξίτηλα τὰ σημάδια τῶν σφαιρῶν. Σύμφωνα μὲ τὸ κανονισμὸ τῆς μονῆς ἡ πύλη κλείνει ὀρισμένες ὥρες τὸ εἰκοσιτετράωρο. Ἄλλοτε ὑπῆρχε μόνιμος ἀδελφὸς μοναχὸς θυροφύλακας ποὺ ἔμεινε δίπλα τὰ βράδια κάτι ποὺ ἀναφέρεται καὶ στο τυπικὸ τοῦ ἰδρυτῆ τῆς μονῆς.

[Εἰκόνα Τοιχογραφία πάνω ἀπὸ τὴ δυτικὴ πύλη (εἴσοδο) τῆς μονῆς Ὁ Τίμιος Πρόδρομος ἀνάμεσα στους κτίτορες τῆς ἱερᾶ μονῆς Ἰωαννίκιο καὶ Ἰωακείμ]

Ὅταν κτυποῦσε κάποιος τὴν πύλη, ἄνοιγε τὸ μικρὸ παραθυράκι τῆς θύρας καὶ πληροφοροῦνταν ποιὸς εἶναι καὶ τί θέλει. Ἡ πύλη τῆς μονῆς ἄνοιγε πάντοτε σε ἕκτακτες ἀνάγκες κατόπιν ἐντολῆς τοῦ ἄλλοτε ἡγουμένου καὶ τῆς νῦν ἡγουμένης. Ὑπάρχει μία στρογγυλὴ τρύπα πάνω στὴν καμάρα τῆς στέγης τῆς πύλης, γιὰ τὴν ὁποία λέγεται πως, ὅταν ὑπῆρχε μόνιμος θυρωρὸς καὶ ζητοῦσε κάποιος τὴν νύχτα τροφὲς τὶς κατέβαζαν ἀπὸ τὴν τρύπα αὐτὴ ἐπειδὴ δὲν ἐπιτρέπονταν νὰ εἰσέλθει τὴν ὥρα ἐκείνη στὴ μονῆ. Ἐπίσης ὅταν ὁ θυρωρὸς ἤθελε, μπορούσε χωρὶς νὰ ἀνοίξει τὸ παραθυράκι, νὰ δεῖ λεπτομερῶς ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὴν τρύπα ποιὸς ἦταν καὶ πῶς ἦταν ὁ κρούστης τῆς θύρας, ἄοπλος ἢ ὀπλισμένος (ἡμέρος ἢ ἄγριος) γιὰ νὰ ἀποφασίσουν ἂν θὰ ἀνοίξουν ἢ ὄχι τὴν πύλη. Τέτοιες τρύπες ὑπῆρχαν σὲ ὅλες τὶς πύλες τῶν τειχῶν τῶν ἀρχαίων πόλεων γιὰ νὰ ἀμύνονται οἱ ἕνοι-κοὶ ἐναντίον ἐκείνων ποὺ ἤθελαν νὰ παραβιάσουν μὲ κάθε τρόπο τὴν πύλη. Πάνω ἀπὸ πύλη ἐξωτερικᾶ εἰκονίζεται ὁ Τίμιος Πρόδρομος στὸ μέσον καὶ ἐκατέρωθεν οἱ δυὸ κτίτορες, εἰς δὲ τὴν ἀψίδα ἡ Ἀνάληψη τοῦ Κυρίου. Ἡ εἰκονογραφία αὐτὴ ἀπὸ τὴν μακροχρόνια ὑγρασία ὑπέστη μεγάλη φθορά.

Ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς μονῆς ὑπάρχει καὶ ἓνα ἄλλο μικρὸ σιδερένιο πορτάκι στὰ ὑπόγεια τῆς νότιας πτέρυγας τῶν κελιῶν, ποὺ ἐπικοινωνεῖ μὲ τοὺς κήπους τῆς μονῆς. Εἶναι πάντα κλειστὸ καὶ χρησιμοποεῖται γιὰ τὴν

μεταφορὰ τῶν λαχανικῶν. Τὰ τελευταία χρόνια ἄνοιξε καὶ ἄλλο παραπόρτι στὴ βόρεια πτέρυγα γιὰ τὴν εἰσαγωγή τῶν τροφίμων στὸ μαγειρεῖο τῆς μονῆς. Κατασκευάστηκε εἰδικὸς δρόμος καὶ ράμπα γιὰ νὰ πλησιάζει στὴ θύρα αὐτὴ αὐτοκίνητο.

γ. Ἡ αὐλὴ καὶ ἡ φιάλη τῆς μονῆς

i) Ἡ **ἔσωτερικὴ αὐλὴ** τῆς μονῆς ἔχει μεγάλη κλίση 40% περίπου. Σχηματίζονται μεγάλα πλατύσκαλα μέχρι τὸ ἐξωνάρθηκα τοῦ ναοῦ. Ὁ μόνος ἰσόπεδος χώρος τῆς μονῆς εἶναι ὁ χώρος τῆς αὐλῆς γύρω ἀπὸ τὸν κεντρικὸ ναό. Ἡ αὐλὴ εἶναι λιθόστρωτη (καλντρίμι) μὲ ἀνώμαλη κατάβαση. Ἀπαιτεῖται μεγάλη προσοχὴ ἀπὸ τοὺς προσκυνητὲς ἐπισκέπτες καὶ πρὸ παντὸς γιὰ τὶς γυναῖκες μὲ ψηλὰ τακούνια.

ii) Ἡ **Φιάλη** εἶναι στὸ μέσον τῆς αὐλῆς. Λέγεται ὅτι τὸ ἄλλοτε ἄβατο τῆς μονῆς γιὰ τὶς γυναῖκες ἄρχιζε ἀπὸ τὴ φιάλη καὶ κάτω. Κατὰ τὴν ὑπάρχουσα ἐπιγραφή στὴ μολυβδοσκεπάστη στέγη τῆς: «*ΑΝΗΓΕΡΘΗ ΕΚ ΒΑΘΡΩΝ ΔΑΠΑΝΗ ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΚΑΙ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΙΕΡΟΜ(ΟΝΑΧ)ΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΕΞΑΔΕΛΦΩΝ /Κ(ΑΙ) ΙΩΑΝΝΙΚΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ ΣΥΝΑΔΕΛΦΩΝ Τῆς ΙΕ{ΡΑΣ} Μ(ΟΝΗΣ) ΤΣΕΡΛΙΣΟΒΡΟΝΤΙΝΩΝ ΕΠΙ ΗΓΟΥΜ(ΕΝΟΥ) ΑΝΘΙΜΟΥ Χ(ΕΙΡ) Γ(ΕΩΡ-ΓΙΟΥ) ΙΩ(ΑΝΝΟΥ) ΚΑΛΦΑ 1854*». Ἀναγέρθηκε ἀπὸ τὸν τεχνίτη Γεώργιο Ἰωάν. Κάλφα μὲ δαπάνες τῶν δυὸ ἐξαδέλφων Τσερλισοβροντινῶν, Θεοδοσίου καὶ Διονυσίου καὶ τοῦ Ἰωαννικίου, ἱερομονάχων τῆς μονῆς τὸ 1854, ἐπὶ τῆς ἡγουμενίας τοῦ Ἀνθίμου. Το 1900, ὁ μητροπολίτης Νευροκοπείου Θεοδώρητος Βασματζίδης, συνέταξε τὴν ἐπιγραφή: «*Πίδακα τὸ δ' εἰσορᾶς ξένε, /παμφανόωντα φέριστον; /Μαρμαρικῆς τέχνης ἔργμα φαινότατον./ Καὶ τότε τέκμαρ ἀειδομένης φιλίας πότι καλά, / Θεοδοσίοιο Μονῆς τῆσδὲ Καθηγεμόνος, /τοῦ καὶ ἀποφθιμένου πὲρ /μνήστις ἄλυστος ἅπασιν ἐξ ἔργων τελέθει, /κυδαλίνων ζαθέων*» (οἱ κάθετες γραμμὲς δείχνουν τὴν ἀλλαγὴ των σειρῶν). Κατὰ τὴν μετάφραση τοῦ μητροπολίτη Σερρών καὶ Νιγρίτης, Κωνσταντίνου Καρδαμένη, λέγει: «*Τὸ συντριβάνι αὐτὸ βλέπεις, ὦ ξένε, /τὸ λαμπρότατον καὶ ὠραιότατον;/ εἶναι ἔργον περίκομπον μαρμαρικῆς τέχνης./ Καὶ αὐτὸ εἶναι ἀπόδειξις τῆς ξακουσμένης ἀγάπης πρὸς τὰ καλά, /τοῦ Θεοδοσίου ἡγουμένου τῆς Μονῆς αὐτῆς, /τοῦ ὁποῖου, καίτοι ἤδη ἀποθανόντος, ἡ μνήμη παραμένει εἰς ὅλους ἀλησμόνητος ἀπὸ τὰ ἔργα του τὰ λαμπρὰ καὶ θεάριστα*».

[Εικόνα. Ἡ φιάλη στὴν αὐλὴ τῆς ἱεῤῥας μονῆς τοῦ Τ. Προδρομο]

Ἡ κομποτάτη αὐτὴ καλλιμάρμαρη φιάλη ἀποτελεῖ στὴν αὐλὴ τῆς μονῆς διάκοσμο. Ὁ θόλος τῆς στηρίζεται σὲ ὀκτὼ μαρμάρινες κολόνες. Στὸ μέσον εἶναι ἡ μεγάλη μαρμάρινη λεκάνη μὲ τὰ τέσσερα στὸ βυθὸ της μικρὰ ἀνάγλυφα κεφάλια λεονταριῶν ἀπὸ τὰ στόματα τῶν ὁποίων ἐκτινάσσεται τὸ νερὸ σὲ ἀρκετὸ ὕψος. Στὴ φιάλη τελοῦνται κάθε χρόνο ὁ Ἁγιασμός τῶν Θεοφανείων καὶ ἡ Ἀνάσταση του Πάσχα.

δ. Το Νοσοκομεῖο

Βορείως τοῦ πύργου σώζεται τὸ νοσοκομεῖο τῆς μονῆς. Σύμφωνα μὲ τὴν ἐντοιχισμένη στὴν εἴσοδο, δεξιὰ του πυλώνα, ἐνεπίγραφη πλάκα «*ΤΟΥ-ΤΟ ΤΟ ΕΡΓΟ ΓΕΓΟΝΕ ΔΙΑ/ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ ΚΑΙ ΕΞΟΔΟΥ ΠΑΝΤΟΣ ΤΟΥ ΕΥΓΕΝΕ-ΣΤΑΤΟΥ ΑΡΧΟΝΤΟΣ ΚΥΡΟΥ ΖΑΓΟΡΗ/ ΥΙΟΥ ΤΟΥ ΛΕΓΟΜΕΝΟΥ ΚΥΡΚΟΥ ΤΟΥ/ ΣΙΔΗΡΑ ΗΓΟΥΜΕΝΕΥΟΝΤΟΣ ΘΕΟ/ΚΛΗΤΟΥ ΤΟΥ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ/ ΕΤΟΥΣ 7105 ΙΟΥΝΙΟΣ/ ΑΠΟ ΧΡΙΣΤΟΥ 1597*».²² Κτίστηκε τὸ 1597 μὲ τὴ συνδρομὴ τοῦ ἄρχοντος Κύρου Ζαγόρη ἡγουμενεύοντος τοῦ Θεοκλήτου. Σύμφωνα ὁμως μὲ μία ἄλλη ἐνεπίγραφη πλάκα, ποὺ φυλάσσεται στὸ πύργον, «*ΑΝΗΓΕΡΘΗ ΚΑΙ ΑΝΑΙΚΕΝΙΣΘΗ ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ ΔΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΔΑΠΑΝΗΣ ΤΟΥ ΕΝΔΟΞΟΤΑΤΟΥ ΑΡΧΟΝΤΟΣ ΚΥΡΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΤΟΥ Χ(ΑΤΖΗ) ΙΩ(ΑΝΝΟΥ) ΕΠΙ ΕΤΟΥΣ ζρκα (=1613) Ἰνδ. 12 μηνὶ Μαρτίου ἡγουμενεύοντος τοῦ Κύρου Τιμοθέου τοῦ Ἱερομονάχου*». Μετὰ ἀπὸ 263 χρόνια τὸ «*1876 ΑΥΤΗ Η ΟΙΚΟΔΟΜΗ ΕΝΕ/ΚΑΙΝΙΣΘΗ ΚΑΙ ΜΕΤΕΠΙΣΚΕΥΑΣΤΗ ΕΙΣ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟΝ ΕΚ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΤΟΥ ΧΑΡΑΑΜΠΟΥΣ ΙΕΟΜΟΝΑΧΟΥ / ΕΙΣ ΜΗΝΜΟΣΥΝΟΝ ΑΙΩΝΙΟΝ ΕΠΙ ΗΓΟΥΜΙΝΟΥ ΘΕΟΔΟΔΣΙΟΥ*». Μετεσκευάστηκε τὸ 1876 μὲ τὴ περιουσία τοῦ μακαρίτου ἱερομονάχου Χαράλαμπος, ἡγουμενεύοντος, τοῦ Θεοδοσίου. Μετὰ ἀπὸ 135 χρόνια, ἐπιδιορθώνεται καὶ πάλιν μὲ ἔξοδα τῆς μονῆς²³. Εἶναι διόροφο κτίριο μὲ ἕξι δωμάτια, τὰ ὁποῖα ἐπισκευάζονται μέσα καὶ ἔξω γιὰ νὰ χρησιμοποιοῦνται γιὰ τὴν φιλοξενία τῶν προσκυνητῶν. Τὸ παλαιότερο νοσοκομεῖο τῆς μονῆς ἦταν στὴν νότιοἀνατολικὴ πτέρυγα τῶν κελιῶν πλησίον τοῦ παρεκκλησίου τοῦ Ταξιάρχη.

²² Σαβοπούλου –Κατσίκι Ξανθὴ ἔνθα ἀνωτέρω, σ. 368-369

²³ Σαβοπούλου –Κατσίκη Ξανθὴ ἔνθα ἀνωτέρω, σ. 371

ε. Ὁ πύργος τῆς μονῆς.

Ὁ τετράπλευρος ἀμυντικός πύργος μὲ τὶς ἐξωτερικὲς τοῦ ἀντηρίδες ὑψώνεται τριώροφος στὴ νοτιοδυτικὴ γωνία τῆς μονῆς. Κτίστηκε τὸ 1304-1310 ἀπὸ τὸν Β΄ κτίτορα Ἰωαννίκιο. Εἶναι κτισμένος μὲ πέτρα. Τὸ ὕψος του στὴ βόρεια πλευρὰ εἶναι 15 μέτρα. Ἀρχικὰ ὀνομάζονταν τὸ Κάστρο τῆς μονῆς. Λειτουργήσῃ ὡς ὄχυρὸ ἀμύνης τῆς μονῆς ἀλλὰ καὶ ὡς χῶρος φιλοξενίας τῶν ἐφόρων τῆς μονῆς μὲ τὸ μικρὸ παρεκκλήσι πὺ εἶχε στὸν τελευταῖο ὄροφο Γύρω ἀπὸ αὐτὸν ὑπῆρχαν κτίσματα πὺ ὀνομάζονταν παλάτια. Στὴ χαλκογραφία τῆς μονῆς, πὺ φιλοτεχνήθηκε στὴ Βιέννη τὸ 1761, φαίνεται πὺς ὁ πύργος καὶ τὰ παλάτια ἐπικοινωνοῦσαν μὲ ξεχωριστὴ εἴσοδο καὶ ἦταν ἀνεξάρτητα τοῦ μοναστηριακοῦ συγκροτήματος. Σ' αὐτὰ ἔμειναν οἱ ἔφοροι τῆς Μονῆς, ἡ Σιμωνίδα, ἡ κόρη τοῦ αὐτοκράτορα Ἀνδρονίκου, ἡ Ἑλένη, σύζυγος τοῦ κράλη Στεφάνου Δουσάν, ὁ Καντακουζινὸς καὶ ἄλλοι ὑψηλοὶ ἐπισκέπτες τῆς αὐτοκρατορικῆς ἢ τῆς οἰκογενείας τοῦ κράλη ὅταν ἔρχονταν γιὰ πνευματικὸς λόγους στὴ μονὴ νὰ προσκυνήσουν καὶ νὰ ἐξομολογηθοῦν στοὺς πνευματικὸς τῆς μονῆς.

Ἀρχικὰ, οἱ πριγκίπισσες καὶ βασίλισσες εἰσέρχονταν στὰ παλάτια τους καὶ στὸ πύργο, στὸ ὁποῖον ὑπῆρχε μικρὸ παρεκκλήσι τῆς Εὐαγγελιστρίας, γιὰ νὰ ἐκκλησιάζονται οἱ διαμένουσες κυρίες τῶν τιμῶν χωρὶς νὰ παραβιάζουν τὸ ἄβατο. Γιὰ αὐτὲς ὑπῆρχε ἐξαίρεση νὰ μεταβαίνουν στὸ καθολικὸ ναὸ μόνον ὅταν ἤθελαν νὰ προσκυνήσουν τὸν Τ. Πρόδρομο²⁴. Ἀναφέρεται στὸ Νέο Κώδικα τῆς μονῆς, στὴ σελίδα 376, ὅτι «Μετὰ τὴν πυρπόλησιν τῶν παλατιῶν τῆς Ἑλένης Δουσάν ἀνεκαινίσθη καὶ πάλιν ὁ πύργος καὶ ἐντὸς τοῦ πύργου ἐκκλησία τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου». Εἰς ἀντικατάσταση τοῦ μικροῦ ἐντὸς τοῦ Πύργου παρεκκλησίου κτίστηκε τὸ 1857 ἐκ θεμελίων το διασωθέν ἀπὸ τὴν πυρκαγιά παρεκκλήσι τῆς Εὐαγγελιστρίας δίπλα ἀπὸ τὸν Πύργο.

[Εικόνα. Ὁ πύργος πὺ χρησιμοποιεῖτο ὡς βιβλιοθήκη τῆς ἱερᾶς μονῆς]

Ἀπὸ τὴν ἐντοιχισμένη στὸ ὑπέρθυρο τοῦ πύργου ἐπιγραφή: «Ο ΑΡΧΑΙΟΣ ΟΥΤΟΣ ΠΥΡΓΟΣ ΑΝΕ/ΚΑΙΝΙΣΘΗ ΚΑΙ ΜΕΤΕΣΧΙΜΑΤΙΣΘΗ ΕΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΝ ΕΚ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΤΟΥ ΣΑΒΒΑ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΕΙΣ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ ΑΙΩΝΙΟΝ ΑΥΤΟΥ ΕΠΙ/ ΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ 1876», ἐπιβεβαιώνεται ὅτι ἐπὶ τῆς ηγουμενίας τοῦ Θεοδοσίου το 1876 ἀνακαινίσθηκε μὲ δαπάνες τοῦ προηγούμενου Σάββα καὶ μετετράπη ὁ χῶρος τοῦ πύργου

²⁴ Νάταλη Ἐμμανουήλ Πέτροβιτς Ἡ μονὴ Τ. Προδρόμου Σερρών, Σερραϊκὰ Χρονικὰ 1970. τ. 5· σελ'193

σὲ βιβλιοθήκη. Τὸ 2002 συντηρήθηκε ἀπὸ τὴν Ἐφορία Βυζαντινῶν ἀρχαιοτήτων Καβάλας.

στ. Τὰ κελιά τῆς μονῆς

Ὅλα τὰ κελιά ἔχουν ξύλινες στέγες διαφόρων ἐποχῶν καὶ μορφῶν. Ἡ μονὴ δὲν κτίστηκε μὲ ἐνιαῖο σχέδιο συγχρόνως, ἀλλὰ ἀνάλογα μὲ τὶς ἐκάστοτε ἀνάγκες πρόσθεταν νέα κελιά. Οἱ στέγες αὐτῶν στὸ διάστημα τῶν ἑπτὰ αἰώνων φθάρθηκαν καὶ σχεδὸν ἐρειπώθηκαν. Ἐπιδιορθώθηκαν κατὰ καιροὺς γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση τῶν μοναχῶν, ἀλλὰ οἱ διορθώσεις σὲ παμπάλαια κτίρια εἶναι σὰν μπαλώματα σὲ παλαιὸ ἔνδυμα. Μεταπολεμικῶς ἐπισκεύασαν τὶς στέγες καὶ πάλι πρόχειρα. Γιὰ λόγους στεγανότητος ἀπὸ τὴ βροχὴ καὶ ἀπομόνωσης ἀπὸ το κρῦο το χειμῶνα, χρησιμοποίησαν κάτω ἀπὸ τὰ κεραμίδια ἑλένιτ. Ἀπὸ τὸ βάρος τοῦ πολὺ χιονιοῦ, το χειμῶνα ἔσπασε τὸ ἑλένιτ καὶ καταστράφηκε στεγανότητα καὶ ἡ μόνωση τῶν κελιῶν. Τὶς ἐπεσκεύασαν ξανά. Ἡ στέγη τῆς νότιας πτέρυγας, πὺ κάηκε στὶς 13-12-2010, δὲν εἶχε ἐπισκευαστεῖ κανονικά. Παρέμεινε μὲ τὰ παλαιά, ἀπὸ αἰώνων ξύλα, πὺ ἄρπαξαν σὰν δαδιά φωτιά ἀπὸ τὴν καπνοδόχο τῆς θερμάστρας.

i) Ἡ ἰσόγεια ἀνατολικὴ πτέρυγα ἐπιδιορθώθηκε τὸ 1985 γιὰ τὴν ἐγκατάσταση τῆς γυναικείας ἀδελφότητος. Ἔχει 6 δωμάτια. Κάτω ἀπὸ αὐτὰ ἦταν ἄλλοτε οἱ σταῦλοι τῶν ζώων.

ii) Στὴ βόρεια πτέρυγα τῆς μονῆς εἶναι τὸ μαγειρεῖο καὶ ἡ τραπεζαρία²⁵.

Τὸ 1820 κάηκε τὸ βόρειο μέρος τῆς μονῆς. Ἡ φωτιά ξεκίνησε ἀπὸ τὸ φουῖρνο καὶ κατέστρεψε τὴν σιταποθήκη, τὸ ἀρτοποιεῖο, τὸ μύλο, τοὺς ληνοὺς, τὴν τράπεζα, τὴν ἀποθήκη τροφίμων καὶ ὅλα τὰ βόρεια κτίσματα τῆς μονῆς. Ξανακτίστηκε ἡ βόρεια πτέρυγα μὲ ὑψηλὰ οἰκήματα τῶν δέκα δωματίων καὶ μεγάλη σάλα στὸ μέσον.

[Εἰκόνα. Βόρεια πτέρυγα τῆς ἱερᾶς μονῆς πρὶν ἀνακαινισθεῖ]

Ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς της Μονῆς ὑπῆρχε μεγάλο μαγειρεῖο καὶ κοινὴ τραπεζαρία, διότι ἡ μονὴ ἦταν κοινοβιακὴ μέχρι τὸ 1750. Στὴν ὄψη τοῦ μαγειρείου διασώθηκε ἐντοιχισμένη ἡ παλαιότερη ἐνεπίγραφη πλάκα τῆς μονῆς

²⁵ Σαβοπούλου -Κατσίκι Ξανθή. Το οικοδομικὸ χρονικὸ τῆς ἱερᾶς Μονῆς Τιμίου Προδρόμου Σερρών. Πρακτικὰ Διεθνούς Συνεδρίου. Οἱ Σέρρες καὶ ἡ περιοχὴ τους ἀπὸ τὴν ἀρχαία στη μεταβυζαντινὴ κοινωνία Θεσ/νικὴ 1998 σ. 368
Χρυσοφόρου Προσκυνητάριο σ. 42. P. Odorico ἔνθα ἄν. σ. 72-85.

μέ τήν ἐπιγραφή: «*ΕΡΓΟΝ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ ΚΑΙ ΠΑΝΤΟΣ ΕΞΟΔΩ ΤΟΥ ΣΕΡΡΩΝ ΑΡΣΕΝΙΟΥ ΤΟΥ ΠΑΝΙΕΡΩΤΑΤΟΥ ΕΝ ΕΤΕΙ ΔΕΖ (επτακίς χιλιοστού ΕΞΗΚΟΣΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ (=1555))*», ή όποία μάς πληροφορεΐ ότι μέ δικές του δαπάνες ἐπιδιορθώθηκε τό μαγειρεΐο τής ώς άνω Μονής τό 1555 ²⁶. Τό μαγειρεΐο αύτό επί τών ήμερών μας άνακαινίζεταί έξ όλοκλήρου μέ διάνοιξη είσόδου καί άπό τή βόρεια πλευρά.

Τούτο μας τó βεβαιώνει ή έντοιχισμένη στό μέσον του άνατολικού τοΐχου του έσωτερικού της Τράπεζας ένεπίγραφη πλακά μέ τήν έπιγραφή: «*ΑΥΤΗ Η ΚΟΙΝΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΟΜΟΥ ΜΕ ΤΗΝ ΑΝΩΘΕΝ / ΑΥΤΗΣ ΕΥΡΥΧΩΡΟΝ ΟΙΚΟΔΟΜΗΝ ΦΙΛΟΞΕΝΕΙΑΣ ΑΝΗΓΕΡΘΗ ΕΠΙ ΗΓΟΥΜΕΝΟΥ / ΚΥΡΙΟΥ ΣΑΒΒΑ ΚΑΙ ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΤΟΥ ΕΠΙΣΤΑΤΟΥ ΑΥΤΗΣ 1838*». Άνακαινίσθηκε τό κτίριο τής τραπεζαρίας μετά άπό τριάντα χρόνια επί τής ήγουμενίας του Διονυσίου σύμφωνα μέ τήν κάτωθι έπιγραφή: «*Η ΟΙΚΟΔΟΜΗ ΑΥΤΗ ΤΟΥ ΤΡΑΠΕΖΑΡΙΟΥ ΑΝΕΚΑΙΝΙΣΘΗ ΕΠΙ ΗΓΟΥΜΕΝΙΑΣ ΤΟΥ Κ(ΥΡΙΟΥ) ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΕΠΙΣΤΑΣΙΑ ΔΕ ΤΟΥ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟΥ Κ(ΥΡΙΟΥ) ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ 1868*». Οί ένεπίγραφες πλάκες συνήθως άναφέρουν τους δωρητές, τόν ήγουμενούοντα τής περιόδου καί τήν χρονολογία καί τής άνεγέρσεως του έργου. Μερικές έπιγραφές άναφέρουν καί τόν τεχνίτη του έργου.

Τό ύπόγειο κάτω άπό τή Τραπεζαρία έπισκευάστηκε σέ σύγχρονη κουζίνα μέ έξωτερική θύρα άπό τή βόρεια πλευρά όπου πλησιάζει αύτοκίνητο στην κατασκευασθεΐσα ράμπα. Πάνω άπό τήν τράπεζα καί τό μαγειρεΐο άλλοτε ήταν τό άρχονταρίκι μέ δέκα μεγάλα δωμάτια. Όνομάζονταν Άμπατζίδικο, έπειδή έμεινε ή συντεχνία τών Σερραίων Άμπατζίδων που έξυπηρετούσε τή μονή στην πανήγυρη στην 29η Αύγούστου. Ό όροφος του κτιρίου πάνω άπό τήν τραπεζαρία χρησιμοποιούνταν και ώς διδακτήριο κατά τά έτη τής λειτουργίας τής Ίερατικής Σχολής στη μονή (1870-1883 καί 1925-1926).

Βορειότερα είναι τό έλαιοτριβεΐο τό όποΐο διαμορφώθηκε σέ μουσειακή αίθουσα του βυζαντινού έλαιοτριβεΐου καί σέ έκθέση πωλήσεως ένθυμίων της μονής, βιβλίων αλλά και ζυμαρικών προϊόντων, γνήσιας παραγωγής τής άδελφότητας.

²⁶ Ένθα αν σ. 220 άριθ. 349.

Ἡ ἀριστερά της εἰσόδου τῆς μονῆς πτέρυγα μὲ τὰ 15 δωμάτια, χρησιμοποιοῦνταν γιὰ τοὺς ἐργάτες. Στὰ ὑπόγεια αὐτῶν ἦταν οἱ σταῦλοι γιὰ τὰ ζῶα. Τὰ κελιά της βορειοδυτικῆς πτέρυγας εἶναι στό πρόγραμμα χρηματοδοτήσεως τοῦ Σ. Π. Α γιὰ νά ἐπισκευαστοῦν ἐξ ὀλοκλήρου. Νά ἀλλαχθοῦν οἱ στέγες τους και νά ἐκσυγχρονισθοῦν σέ αἶθουσες ξενώνων τῆς μονῆς. Τό πρόγραμμα, κατὰ τη συγγραφή του παρόντος, βρίσκεται στίς παραμονές τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐργασιῶν.

ζ. Τό λαογραφικό μουσεῖο τῆς μονῆς

Στήν τελευταία δεκαετία τοῦ 20^{ου} αἰῶνα συντηρήθηκαν τὰ κτίρια τῆς βόρειας πτέρυγας τῆς μονῆς ἀπό τὴν ἀρχαιολογικὴ ὑπηρεσία.

Στὸ ἰσόγειο τοῦ κτιρίου τῆς βόρειας πτέρυγας ἦταν τὸ οἰνοποιεῖο (μπαρχανᾶς) μὲ τὸ μεγάλο λινδὸ, μὲ τὰ πολλὰ μεγάλα πατητήρια τῶν σταφυλιῶν καὶ τα τεράστια βαρέλια (βαγιένια) πολλῶν ἑκατοντάδων ὀκάδων χωριτικότητας κρασιοῦ ἕκαστον, ἀπὸ τὴν παραγωγή τῶν ἀμπελώνων τῆς μονῆς. Ὑπῆρχε καὶ ρακοκάζανο, στὸ ὁποῖο ἔβραζαν τὰ τσίπουρα τῶν σταφυλιῶν καὶ ἔβγαζαν τσίπουρο. Ἦταν ἡ ἀποθήκη τῶν τροφίμων τῆς μονῆς. μὲ ὅλα τὰ μεγάλα, τεράστια σκεύη τῆς διαφυλάξεως τοῦ κρασιοῦ, τοῦ λαδιοῦ τῶν αλμυρῶν ἐλαιῶν, ψαριῶν, τυριῶν κ.λπ.. Ἐκεῖ ἦταν τοποθετημένα καὶ τὰ μεγάλα πυθάρια γιὰ τὸ λάδι ἀπὸ τὴν παραγωγή τῶν ἐλαιῶνων τῆς μονῆς. Ἐπίσης ἦταν τὰ βαρέλια ποὺ ἀλάτιζαν τὶς ἐλιές ἀπὸ τοὺς ἐλαιῶνες καὶ φρέσκα ψάρια τῆς λίμνης Ἀχينوῦ. Τελευταία ὅλα ἔμειναν ἀχρησιμοποίητα. Τὸ ἰσόγειο τοῦ κτιρίου αὐτοῦ πρόσφατα διαμορφώθηκε σὲ βιβλιοθήκη, σὲ μουσεῖο τῶν σκευῶν τῆς οἰνοποιίας καὶ σὲ αἶθουσα υποδοχῆς, μετὰ ἀπὸ τὴν πυρκαγιά τοῦ ἀρχονταρίκι.

Τὰ μεγάλα ἐκθέματα τοῦ λαογραφικοῦ μουσεῖου τῆς μονῆς, πατητήρια, βαρέλια, πιθάρια, σκάφες, καζάνια, πυρρυστιές, κουτάλες και τα ἄλλα τεράστια σκεύη τῆς κοινοβιακῆς βυζαντινῆς ζωῆς τῆς μονῆς ποὺ εἶναι ἐκτεθειμένα καὶ στό μουσεῖο προκαλοῦν ἀρίστη ἐντύπωση στοὺς ἐπισκέπτες. Εἶναι πρωτοφανῆ στὰ λαογραφικὰ ἐκθέματα τῶν ἱερῶν μονῶν.

[Εἰκόνα. Ὁ πύργος ποὺ χρησιμοποιεῖτο ὡς βιβλιοθήκη τῆς ἱερᾶς μονῆς]

Τὸ βυζαντινὸ ἐλαιοτριβεῖο τῆς μονῆς κατὰ τὴν ἐπισκευὴ του κτιρίου του μετετρέπη σὲ ἔκθεση γιὰ τὴν πώληση τῶν βιβλίων, τῶν σουβενίρ καὶ ζυμαρικῶν τῆς παραγωγῆς τῆς μονῆς. Διατηρήθηκε ὅμως ἡ ἀρχικὴ

μορφή του Βυζαντινού έλαιοτριβείου με τὰ πρωτόγονα τότε μηχανήματα του πλυσίματος των έλαιων που άλέθονταν στο μύλο. Σώζεται ο πρωτόγονος μύλος όπου έριχναν τις έλιές μέσα στη λεκάνη και ένας ήμιονος κινούσε την στρογγυλή πέτρα (το κίλιστρο) πάνω σ' αυτές μέχρι ότου γίνουν άλοιφή. Στο πρωτόγονο καζάνι έβραζαν τις άλεσμένες έλιές μέχρι να έπιπλεύσει το λάδι στο έπάνω μέρος καζανιού. Το πιεστήριο, για να ξεχωρίζει το λάδι από τους έλαιοπυρήνες, ήταν έπίσης πρωτόγονο με χειροκίνητους σφιγκτήρες. Πρωτόγονος έπίσης ήταν ο τρόπος του χωρισμού του λαδιού από το νερό μέσα σε δεξαμενές με κρύο νερό. Ήταν δύσκολη ή έξαγωγή του λαδιού από τις έλιές στο βυζαντινό έλαιοτριβείο.

Στο ίδιο κτίριο είναι και ο ήλεκτροκίνητος άλευρόμυλος. Πρό τής δημιουργίας του ήλεκτρικού έργαστασίου, χρησιμοποιούσαν το νερόμυλο για το άλεσμα του σιταριού. Μετά έγκατέστησαν τον ήλεκτροκίνητο άλευρόμυλο στο χώρο αυτό και τον διατήρησαν ως λαογραφικό μουσείο με τους κυλίνδρους και τὰ μακρὰ λουριά που κινούσαν τις μυλόπετρες. Στους τοίχους του κτιρίου εικονίζονται σε μεγάλες εικόνες άναπαραστάσεως ή συγκομιδή (το μάζεμα) των έλαιων στους έλαιώνες και ή μεταφορά τους στο έλαιοτριβείο. Έπίσης εικονίζεται στους τοίχους ή καλλιέργεια του σίτου, ήτοι το όργωμα του χωραφιού με τὰ ζώα, ή σπορά και το θέρισμά του. Για να σχηματίζει ο έπισκέπτης πλήρη εικόνα τής παραγωγής και τής κατασκευής του ψωμιού και του λαδιού από την άρχή μέχρι το τέλος είναι έκτεθειμένα όλα τὰ έργαλεία τής σιτοπαραγωγής και έλαιοπαραγωγής στο λαογραφικό. Σπάνια συναντᾶ κανείς παρόμοιο λαογραφικό μουσείο στην Έλλάδα

η. Ύδρευση και βρύσες τής μονής

Πολλά νερά τρέχουν συνεχώς μέσα στη χαράδρα. Προέρχονται από τις πηγές του άνατολικού και δυτικού Μενοίκιου όρους. Έντυπωσιακή είναι ή πηγή, που άναφέραμε στην περιγραφή τής γύρω τοποθεσίας, μέσα από τους άπόκρημνους βράχους του βουνού στη βόρεια πλευρά τής Μονής. Τὰ άφθονα αυτά νερά τής ως άνω πηγής, έπειδή δεν χρησιμοποιούνται πλέον από το ύδροηλεκτρικό έργοστάσιο, καταρακυλοούν με όρμη από δίπλα από τη Μονή προς τη χαράδρα.

Το 1661 ή Μονή του Προδρόμου είχε ένα νερόμυλο μέσα στη χαράδρα, αλλά οί κάτοικοι του χωριού Λάκκους τον σφετερίστηκαν. Οί μονα-

χοὶ τὸ ἀνέφεραν στὸν πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Νεόφυτο, ὁ ὁποῖος προέτρεψε ἐγγράφως τὸν μητροπολίτη Σερρών νὰ ἐπιβάλλει στοὺς Λακκιῶτες νὰ ἀποδώσουν στὴ μονὴ τὸ νερόμυλο. Κατόπιν ἐξετάσεως τοῦ ὄλου θέματος, ὁ μητροπολίτης Σερρών τοὺς ἔφερε σὲ συμβιβασμὸ μὲ τοὺς ἐξῆς ὄρους: νὰ δουλεύουν οἱ Λακκιῶτες τὸ νερόμυλο, ἀλλὰ νὰ ἀφήνουν ἀπὸ τὶς ἐκεῖ ὑπάρχουσες τρύπες νὰ τρέχει τὸ νερὸ μέσα στὸν ὑπόγειο ποταμὸ γιὰ νὰ μὴν τὸ στερεῖται ἢ μονὴ τὸ καλοκαίρι. Ἐπίσης νὰ ἀφήνουν τὴν Μονὴ νὰ ἀλέθει τὰ δικά της σιτηρὰ στὸν ὡς ἄνω νερόμυλο²⁷. Κατασκευάστηκε καὶ ἐντὸς τῆς μονῆς νερόμυλος. Σῶζονται ἀκόμη τὰ ἴχνη του πλησίον του φούρνου.

Βρύσες: Ἡ Ἱερὰ Μονὴ εἶχε πάντοτε καλλιμάρμαρες καὶ μὴ βρύσες πού ἔτρεχαν συνεχῶς, μέρα νύχτα, ἄφθονο δροσερὸ νερὸ. Χρειάζονταν ἄφθονο πόσιμο νερὸ γιὰ τοὺς 67 περίπου μοναχοὺς, γιὰ τὰ πολλὰ ζῶα τῆς, γιὰ τὸ πλύσιμο τῶν μεγάλων βαρελιῶν τῆς οἰνοποιίας, γιὰ τὸ ἐλαιοτριβεῖο καὶ γιὰ ἄλλες ἐργαστηριακὲς δραστηριότητες. Μέχρι καὶ νερόμυλο κινουῦσαν μὲ τὰ πολλὰ νερὰ μέσα στὴ μονή. Κατὰ τὸ ἔτος 1755 χρηματοδότησε τὴν κατασκευὴ τοῦ ὑδραγωγείου τῆς Μονῆς ὁ πλούσιος Σερραῖος Χατζῆ Πέτρος Σπανδωνῆς. Σῶθηκαν ἐπιγραφὲς ἀπὸ τὸ νερόμυλο καὶ τὶς πολλὲς βρύσεις πού εἶχαν στοὺς χώρους τῆς Μονῆς. Γιὰ νὰ ἔρχεται ἄφθονο τὸ νερὸ στὸ νερόμυλο κατασκεύασαν ἔξω ἀπὸ τὴ Μονή, τὸ 1779, ἓνα μεγάλο κανάλι νεροῦ. Τὸ ἀναφέρει ἡ ἐνεπίγραφη ἐντοιχισμένη στὴ βόρεια πτέρυγα, κοντὰ στὶς σιταποθήκες, πλάκα: «ΚΑΤΑ ΤΟ 1779 ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΚΙΜΕΡΙ ΜΕ ΤΟΝ Ε/ΠΑΥΤΩ ΥΔΡΑΓΩΓΟΝ / ΤΟΥ ΜΥΛΟΥ ΕΚΤΙΣΘΗ ΔΑΠΑ/ΝΗ ΤΟΥ ΛΑΜΠΡΟΥ ΑΝΔΡΟΣ/ ΣΕΡΑΦΕΙΜ ΔΙΚΑΙΟΥ ΕΠΙ/ ΠΕΡΙΦΗΜΟΥ ΘΕΟΚΛΗ/ΤΟΥ ΣΥΓΓΕΛΟΥ».

Τὸ 1642 κατασκευάστηκαν δυὸ βρύσεις ἐντὸς τῆς μονῆς μὲ ἔξοδα τοῦ ἱερομονάχου Γρηγορίου. Ἡ μία γράφει: «ΕΞΟΔΟΥ ΤΟΥ ΠΑΝΟΣΙΟΛΟΓΙΟΤΑΤΟΥ ΚΥΡΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΚΑΙ ΗΓΟΥΜΕΝΕΥΟΝΤΟΣ/ ΕΤΟΥΣ ΖΡΝ (=1642)». Ἡ δευτέρη σώζεται δίπλα ἀπὸ τὸ ἐλαιοτριβεῖο μὲ ὅμοια σχεδὸν ἐπιγραφὴ ἀλλὰ προηγεῖται ἡ ἡμερομηνία: «ΖΡΝ (=1642) ΕΞΟΔΟΥ ΠΑΝΤΟΣ ΚΥΡΟΥ/ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΚΕ ΗΓΟΥΜΕΝΕΥΟΝΤΟΣ». Ἡ λεκάνη αὐτῆς τῆς βρύσης ἀντικαταστάθηκε²⁸. Στὴ νέα λεκάνη ἔγραψαν: «Η ΠΑΡΟΥΣΑ ΣΚΑΦΗ / ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΚΑΙ ΠΑΝΤΟΣ ΕΞΟΔΟΥ ΤΟΥ ΟΣΙΟΤΑΤΟΥ/ ΕΝ ΜΟΝΑΧΟΙΣ ΧΑ/ΤΖΗΚΥΡΙΛΛΟΥ/ ΗΓΟΥΜΕΝΕΥΟ/ΝΤΟΣ ΚΥΡΟΥ ΙΩΑ/ΣΑΦ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ.

²⁷ Χριστόφορου. Ἔνθα ἀν. σημείωση σ. 17.

²⁸ Χριστόφορου. Ἔνθ. ἀν. σ. 43

1754 / ΕΚ ΧΕΙΡΟΣ ΔΗΜΤΡΙΟΥ». Σε άλλη θέση πρόσθεσαν και τὸ ὄνομα τοῦ κατασκευαστῆ «ΕΣΤΟΝΤΑΣ ΣΚΕΥΟΦΥΛΑΞ ΜΑΚΑΡΙΟΣ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΣ».

Στὴ βόρεια γωνία τοῦ ἔξωνάρθηκα τοῦ καθολικοῦ ναοῦ τὸ 1763 κατασκευάστηκε μία βρύση ἀπὸ τοπικὴ πηγὴ, τὸ λεγόμενο ἁγιασμούδι μὲ τὴν ἐπιγραφὴ: «ΟΥΚ ΙΑΚΩΒ ΕΓΩ ΠΗΓΗ ΤΟΥ ΘΕΙΟΥ ΔΕ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ ΚΑΛΛΙΟΝ ΠΑΝΑΛΗΘΩΣ ΤΟ ΕΙΣ ΤΟΥΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ. ΤΙΣ ΔΕ Ο ΚΑΛΩΠΙΣΑΣ ΜΕ ΚΑΛΩΣ ΩΡΑΪΣΑΣ ;ΜΑΡΚΟΣ ΥΠΗΡΧΕ ΤΟΥΝΟΜΑ Ο ΚΑΙ ΔΑΠΑΝΗΣΑΣ 1763 Μαΐου». Ἀπὸ τὴν ἐπιγραφὴ συμπεραίνουμε ὅτι ὁ Μάρκος κατασκεύασε καὶ κάλυψε τὰ ἔξοδα τῆς βρύσης.

Ἀπὸ τὸ μετόχι τῆς Δοχῆς μετέφεραν μία μαρμαρένια βρύση καὶ τὴν τοποθέτησαν στὴν εἴσοδο τῆς τράπεζας μὲ τὴν ἐπιγραφὴ: «ΑΥΤΗ Η ΠΗΓΗ ΑΝΑΚΑΙΝΙΣΘΗ ΔΗ' ΕΞΟΔΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΕΚ ΣΕΡΡΩΝ ΕΤΕΙ ΑψξζΗ 9=1768)» καὶ τὸ 1771 τὴν ἀνακαίνισαν στὴν καινούργια τῆς θέση

Ἐντυπωσιακὴ εἶναι στὴν ἔξω αὐλὴ ἡ μαρμάρινη βρύση δίπλα ἀπὸ τὴν κεντρικὴ εἴσοδο τῆς μονῆς μὲ τὴν ἐπιγραφὴ: «1857 ΔΙΑ ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ ΕΡΓΟΝ ΒΑΛΑΣΣΗΣ ΠΟΛΥΖΟΥ ΣΑΚΕΛΑΡΙΟΥ». Εἶναι στολισμένη μὲ ἀνάγλυφες παραστάσεις, ἀνθέμια καὶ κολόνες. Ὡς κρουνοὸ ἔχει μία κεφαλὴ λεονταριοῦ.

[Εικόνα. Καλλιμάρμαρη βρύση μὲ ἀνάγλυφες παραστάσεις

ἔξω ἀπὸ τὴν εἴσοδο τῆς μονῆς ἀριστερά]

Μία ἄλλη βρύση μὲ πολλὰς γοῦρνες, γιὰ τὸ πότισμα τῶν ζώων μεταφορᾶς, ὑπῆρχε ἔξω στὸ προαύλιο τῆς μονῆς, ἀπέναντι ἀπὸ τὴν κεντρικὴ πύλη, κάτω ἀπὸ τὸν γέρο πλάτανο.

θ. Τὰ ἔξω τῆς μονῆς κτίρια

Ἡ περιοχὴ ἔξω ἀπὸ τὴ μονή, λόγω τοῦ καλοῦ δροσεροῦ κλίματος κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνες καὶ τῆς φυσικῆς ὀμορφιάς του, χρησίμευε γιὰ πολλοὺς πλουσίους Σερραίους ὡς θέρετρο γιὰ πολλοὺς αἰῶνες. Ὁ διοικητὴς τῶν Σερρῶν Ἰσμαὴλ Βέης ἔκτισε πολυτελέστατη ἔπαυλη δίπλα στοὺς καταρράκτες καὶ ἀναπαύονταν τοῦ θερινοῦς μῆνες. Ὁ Γενικὸς Γάλλος πρόξενος τῆς Θεσσαλονίκης Κουζινερὶ φιλοξενήθηκε σ' αὐτὴ τὴν ἔπαυλη καὶ ὡς ἱστορικὸς μὲ πολλὰς γνώσεις περιγράφει ἔκθαμβος τὴν ἀσύγκριτη σέ ὀμορφιά

τοποθεσία τῆς μονῆς τοῦ Τ. Προδρόμου στὸ βιβλίο του “Voyages dans Macedoine, Paris 1831».

Ὁ μητροπολίτης Σερρών Χρῦσανθος φρόντισε ιδιαίτερα γιὰ τὴν ἱερὰ Μονὴ Προδρόμου. Ἐκτίσσε πλησίον αὐτῆς, στὴ θέση Κρεμουδά, λαμπρὴ ἐξοχικὴ κατοικία, γιὰ τὸ θέρος. Στὶς 14 Μαρτίου τοῦ 1824 τὴν κληροδότησε μὲ γράμμα στὴ Μονὴ μὲ τὴν παράκληση νὰ μνημονεύουν τὰ ὀνόματα τῶν γονέων τοῦ, Ἀναστασίου καὶ Αἰκατερίνης στὴ θεία λειτουργία²⁹. Ἡ κατοικία αὐτή, λόγω οἰκονομικῆς ἀνάγκης τῆς Μονῆς πούληθηκε τὸ 1828 στὸν πλούσιο Σερραῖο, Θεοδωράκη, ἀλλὰ ἀπὸ ἀπροσεξία τῶν φίλων τοῦ υἱοῦ του Δημητράκη κάηκε. Ἐπίσης ἡ οἰκογένεια τοῦ Νίκλη Δούρου καὶ πολλοὶ ἄλλοι Σερραῖοι ἐπὶ τουκοκρατίας εἶχαν ἐπάυλεις ἔξω ἀπὸ τὴ μονὴ ὅπου παραθέριζαν οἱ οἰκογένειες των τὸ καλοκαίρι. Ὄταν ὑπῆρχαν στὴ πόλη τῶν Σερρῶν ἐπιδημίες πανώλης, χολέρας καὶ ἄλλων ἀσθενειῶν προτιμοῦσαν οἱ οἰκογένειες που διέθεταν ἐπάυλεις νὰ μένουν σ’ αὐτὲς καὶ τὸ χειμῶνα γιὰ μὴν κωλύσουν τὴ λοιμώδη ἀσθένεια. Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ἐπάυλεις τῶν ιδιωτῶν καὶ τὰ ἐξωκκλησια ὑπῆρχαν ἔξω ἀπὸ τὴν μονὴ καὶ βοηθητικὰ οἰκῆματα τῆς μονῆς. Σήμερα διασώζεται σὲ καλὴ κατάσταση ἓνα μεγάλο οἶκημα ἔξω ἀπὸ τὴν μονὴ τὸ ὁποῖο χρησιμοποιήθηκε ἀπὸ τὶς μοναχὲς ὡς μαγειρεῖο καὶ τραπεζαρία μετὰ ἀπὸ τὴν πυρκαγιὰ τῆς νοτιοδυτικῆς πτέρυγας τῆς μονῆς στὶς 13/12/2010.

IV. ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ.

1) Οἱ κτήτορες τῆς μονῆς, Ἰωαννίκιος καὶ Ἰωακεῖμ.

Σύμφωνα μὲ τὸ Β΄ κώδικα καὶ τὰ ἐπίσημα χρυσόβουλα, φαίνεται ὅτι ἡ μονὴ ἄρχισε νὰ ἀποκτᾷ αξιόλογα κτίρια καὶ καλλιεργήσιμα κτημάτα ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν κτιτόρων αὐτῆς, τοῦ Ἰωακεῖμ καὶ τοῦ Ἰωαννικίου. Ἡ μονὴ ἐξελίχθηκε, ὀλοκληρώθηκε καὶ διακρίθηκε τὴν ἐποχὴ πού, κατ’ ἐντολὴ τοῦ Ἰωαννικίου, ἀνέλαβε ἐξ ὀλοκλήρου τὴν εὐθύνη τῆς ἐπιβλέψης ὁ Ἰωακεῖμ. Τὸ 1332 ἡ μονὴ ἀνακηρύχθηκε σταυροπηγιακὴ καὶ πατριαρχικὴ.

Οἱ κτίτορες φρόντισαν ιδιαίτερα γιὰ τὴν πνευματικὴ καλλιέργεια καὶ γιὰ τὴν ἐπάρκεια τῶν οἰκονομικῶν γιὰ τὴ συντήρηση τῆς ἀδελφότητος τῆς

²⁹ Χριστοφόρου Προσκυνητάριο Ἔνθα αν. σ. 53.

μονής.

Ἡ γνωριμία τῶν κτητόρων μὲ τοὺς Παλαιολόγους αὐτοκράτορες Ἀδρονίκους, τον παπποῦ (1282-1309) καὶ τον ἑγγονοῦ (1328 1341), συνετέλεσε στὴν παραχώρηση ἱκανῆς περιουσίας πρὸς τὴ Μονή. Ἐκδόθηκαν πέντε χρυσόβουλα καὶ ἄλλα βασιλικά προστάγματα γιὰ τὴ μονὴ τοῦ Τ. Προδρόμου κατὰ τὰ ἔτη 1309 -1329.

Μὲ τὴν φροντίδα τῶν κτιτόρων αὐξήθηκε τὸ κύρος τῆς Μονῆς καὶ ἄρχισε νὰ ἐπηρεάζει πνευματικὰ τοὺς χριστιανοὺς ὅλης τῆς περιοχῆς τῶν Σερρών. Ἡ ἐμπιστοσύνη πρὸς τὴ μονὴ αὐξήθηκε καὶ πολλοὶ ἔκαναν ἀξιόλογες δωρεὲς κτημάτων καὶ χρημάτων.

Ὁ Ἰωακείμ, ἀπὸ τὶς πολλὰς φροντίδες πού εἶχε γιὰ τὴ μονή, δὲν κοιμόταν: «οὐκ ἐδίδου ὕπνον τοῖς ὀφθαμοῖς, οὐδὲ ἀνάπαυσιν τοῖς κροτάφοις», μέχρι πού διὰ τῶν πρεσβειῶν τοῦ Τιμίου Προδρόμου ἡ Μονὴ ἔγινε λιμένας ἀναψύξεως καὶ σωτηρίας. Ἔδωσε τὸ παράδειγμα στοὺς μοναχοὺς γιὰ τὴν πνευματικὴ πρόοδο καὶ τὴν εὐρυθμὴ λειτουργία τῆς μονῆς. Ἀντιμετώπισαν τὴν ἐποχὴ ἐκείνη πολλὰς δύσκολες καταστάσεις ἀπὸ τὶς λεηλασίες καὶ τὶς καταστροφὲς τῶν Ἀλανῶν, τὸ 1308-1309, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ χρεωθεῖ ἡ μονὴ ὑπερβολικά. Οἱ μοναχοὶ ἐγκαταλείψουν τὴ μονὴ κατὰ ἔτη 1322-1325. Ὁ Ἰωακείμ, γιὰ νὰ μὴν καταπατηθοῦν καὶ χαθοῦν τὰ κτήματα τῆς μονῆς, φρόντισε κατόπιν πολλῶν ἐνεργειῶν νὰ ἐκδοθεῖ αὐτοκρατορικὸ χρυσόβουλο τὸν Ἰούνιο τοῦ 1309 ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα Ἀνδρόνικο Β.

2) Οἱ ἔφοροι τῆς μονῆς τοῦ Τ. Προδρόμου

Διορίσθηκαν ὡς ἔφοροι τῆς μονῆς ὑψηλὰ πρόσωπα, ὅπως ὁ Καντακουζινὸς, ἡ βυζαντινὴ πριγκίπισσα Σιμωνίδα, κόρη τοῦ αὐτοκράτορα Ἀνδρονίκου Β΄ Παλαιολόγου καὶ σύζυγος τοῦ Σέρβου ἡγεμόνα Μιλούτιν (1282-1321), ἡ κράλαινα Ἐλένη, σύζυγος του Αράλη Στεφάνου Ντουσάν, ὁ Ἰωάννης Οὐγκλεσης καὶ ἡ Εἰρήνη Χουμνινή.

Ὅλοι αὐτοὶ, λόγῳ τῆς θέσεως των, φρόντισαν γιὰ τὴ διασφάλιση καὶ τὴν αὐξηση τῆς περιουσίας καὶ προστάτευσαν τὰ δικαιώματα τῆς μονῆς. Μὲ τὰ ἐκδοθέντα αὐτοκρατορικὰ χρυσόβουλα συνέβαλλαν τὰ μέγιστα στὴ διασφάλιση τῆς περιουσίας καὶ στὴν ἀπαλλαγὴ τῆς μονῆς ἀπὸ τοὺς

φόρους. Ἐνήργησαν για την ἀνακήρυξή τῆς μονῆς σὲ σταυροπηγιακὴ καὶ πατριαρχικὴ τὸ 1332. Ἡ θετικὴ μεσολάβησή τους ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὴ προσάρτηση τῶν πολλῶν μετοχίων στὴ μονὴ (Προσκυν. σ. 23, 28, 37) Ἐφθασε στὸ σημεῖο ἡ μονὴ νὰ ἔχει εἰκοσιτέσσερα μονύδρια καὶ μετόχια στὴν δικαιοδοσία της. (Ἴδε τὸ σχετικὸ κεφάλαιο, κτήματα τῆς μονῆς)

α. Πριγκήπισσα τοῦ Βυζαντίου Σιμωνίδα

Ἡ Σιμωνίδα, κόρη τοῦ Ἀνδρονίκου Β καὶ σύζυγος τοῦ κράλη τῆς Σερβίας Στεφάνου Μιλούτι, ζήτησε ἀπὸ τὸν πατέρα της νὰ δοθεῖ στὴ μονὴ μία καλλιεργήσιμη περιοχὴ στὸ Βηρῶ ὅπου πότιζαν τὰ ζῶα, τὸ Μονόσπητο. Σὲ τρία προστάγματα ἀναφέρεται ὅτι ἡ μονὴ τοῦ Τ, Προδρόμου τοῦ Μενοικέως ἦταν πολλὴ *αγαπητὴ, περιπόθητός της θυγατρὸς αὐτοῦ Σιμωνίδας* (Β.Α.Κ. 194-196) (Προσκυν. σ. 23 σὴμ γ' καὶ δ' καὶ σ.29 σὴμ. Θ').

β. Καντακουζηνός Ἰωάννης

Πρὶν γίνεῖ αὐτοκράτορας (1347-54), εἶχε πολλοὺς καὶ μεγάλους τίτλους στὸ Βυζάντιο. Ἦταν μέγας παπῖας, μέγας δομέστιχος καὶ ἑπαρχος Θράκης. Γαμβρὸς τοῦ αὐτοκράτορα Ἀνδρονίκου Γ' καὶ βραδύτερον αὐτοκράτορας ὡς Ἰωάννης ΣΤ' 1354-1354). Τὸ 1325 ὀρίστηκε ἀπὸ τὸν κτίτορα τῆς μονῆς Προδρόμου Ἰωακείμ ἔφορος τῆς μονῆς, γιὰ νὰ ἐποπτεῖ καὶ νὰ φροντίζει γιὰ τὴ βελτίωση αὐτῆς (Προσκυν.σ. 23).

Ἀναγράφεται στὸ Τυπικὸ της Ἱερᾶς Μονῆς ὅτι παραδίδει στὸ μεγάλο δομέστικο, τὸν περιπόθητο γαμπρὸ τοῦ κραταιοῦ καὶ ἁγίου αὐθέντου καὶ βασιλέως, τὸν Ἰωάννη Καντακουζηνὸ τὴ μονὴ μὲ ὅλα τὰ πράγματα αὐτῆς³⁰. Στὸ τυπικὸ γράφει ὅτι τὸν κατέστησε «ἔφορον καὶ κτήτορα» τῆς μονῆς. Τὸν ἔκανε κύριον τῶν πάντων καὶ τοῦ ἀνέθεσε τὰ πάντα.

γ. Κράλαινα Ἐλένη σύζυγος τοῦ Στεφάνου Ντουσᾶν

³⁰ Ὁ Καντακουζηνός, ἀναφέρει ὅτι, εἶχε τεράστια, περιουσία σὲ μεγάλες ἐκτάσεις στὶς Σέρρες καὶ σὲ ἄλλες πόλεις. Εἶχε πολλὰ σιτηρὰ, δένδρα καὶ καρπούς. Ἀναφέρει ὅτι εἶχε 5.000 ἀγελάδες, 1.000 ζευγάρια βόδια γιὰ ὀργώματα, 2.500 φοράδες, 200 καμήλες, 300 μουλάρια, 500 γαϊδούρια, 500 γουρούνια καὶ 70.000 πρόβατα, τὰ ὅποια τὸν καιρὸ τοῦ πολέμου το 1341, λεηλατήθηκαν καὶ πούληθηκαν ὅλα ἀπὸ τὸν διοικητὴ τῶν Σερρῶν Συργὴ Ντελενουζιάν.

Ἡ συνοικία τοῦ Κατακονόζι πῆρε ἀπὸ αὐτὸν παραλαγμένο τὸ ὄνομά της. Εἶχε στὶς Σέρρες 40 σπίτια καταγῶγια καὶ ἀνώγεια, ἐργαστήρια, φούρνους κ.λπ. Δυστυχῶς περιπλέχτηκε στὸν δυναστικὸ ἐμφύλιον πόλεμον μὲ πολλὰς περιπέτειες καὶ ἀπώλειες γιὰ τὴν Βυζαντινὴ αὐτοκρατορία (Καντακουζηνού ιστορία).

Ἐφορος τῆς μονῆς τοῦ Τ. Προδρόμου διετέλεσε καὶ ἡ κρᾶλαινα Ἑλένη, σύζυγος τοῦ Στεφάνου Δουσάν. Στὸ 4ο πρόσταγμα (σ. 200-201) ἀναφέρεται ὅτι ἡ Ἑλένη ἐγένετο ἔφορος τῆς μονῆς. Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς σερβοκρατίας ἐπέδρασε εὐνοϊκὰ ἡ Ἑλένη στὸν κρᾶλη τῆς Σερβίας Στέφανο Ντουσάν, ὁ ὁποῖος μὲ χρυσόβουλο σεβάστηκε τὰ δικαιώματα καὶ τὰ κτήματα τῆς μονῆς (Προσκυν. σ. 32).

δ. Ἰωάννης Οὐγκλεσης

Ὡς ἡγεμόνας τῶν Σερρῶν ἔδειξε μεγάλο ἐνδιαφέρον ἐπὶ σερβοκρατίας. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ δωρήθηκε στὴ μονὴ τοῦ Τ. Προδρόμου μία μεγάλη ἔκταση τοῦ Μενοικίου ὄρους γιὰ βοσκότοπος τῶν ζώων τῆς μονῆς. Ἡ ἀδελφή του, Ἑλένη, ἐτάφη στο παρεκκλήσι τοῦ Ἁγίου Νικολάου πάνω ἀπὸ τὴν Εὐνάτη.

ε. Ειρήνη Χούμναινα Παλαιολογίνα

Ἦταν πρώτη ἐξαδέλφη τοῦ αὐτοκράτορα Ἄνδρονίκου Β΄ καὶ ἔφορος τῆς μονῆς. Αφιέρωσε στὴ μονὴ τὸ μετόχι τοῦ Θολοῦ.

ΑΚΟΛΟΥΘΟΥΝ ΤΑ ΜΕΡΗ Β' ΚΑΙ Γ'

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Άσπιώτη Ε. Δημοσθένους Μέλφου κατάλοιπα. Μητροπολίται Σερρών. Μακεδονικόν Ἡμερολόγιο 1972. σ. 183-185.
- Βλάχου Ἑλλης. Ἡ παιδεία εἰς τᾶς Τουρκοκρατούμενας Σέρρας. Ἀθήναι 1935.
- Βουρουτζίδου Χαραλάμπου. Χρονικό διδασκάλων στίς Σχολές τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Τιμίου Προδρόμου Σερρών, Σέρρες 1996.
- Βουρουτζίδου Χαραλάμπου. Κατάλογος ἡγουμένων τοῦ μοναστηριοῦ Τιμίου Προδρόμου. Σερραϊκά ἀναλεκτα 1901. σ.198.
- Γεδεῶν Μανουῆλ Ἰω. Αἱ φάσεις τοῦ παρ' ἡμῖν ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος Κῶντ/πολις 1910 σ.100-101.
- Γεδεῶν Μανουῆλ Ἰω. Ἀρχεῖον τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας τόμος Ἄ τε-ῦχος Γ', Γράμματα Ἑλληνικά καί Τουρκικά περί της τᾶς Σέρρας μονῆς 1499-1614. Κων/πόλις 1991, σ. 388-397
- Πατριαρχικαὶ ἐφημερίδες. Εἰδήσεις ἐκ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας 1500-1912 σ. 138-140.
- Πατριαρχικοὶ πίνακες σέλ.299, 303, 418, 423,424,489,,543,576.
- Γενναδίου Σχολαρίου. Ἄπαντά.
- Γιομπλάκη Ἀθαν.. Ὁ ἐκ Γραμματικοῦ Φίλικός πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Χρῦσανθος. Ἔδεσσα 1972 (διάλεξης τῆς 26/9/1972).
- Δαδάκη Στ. Ἱστορικὰ πρόσωπα σὲ νεότερη τοιχογραφία τῆς μονῆς τοῦ Τ. Προδρόμου Σερρών.
- Δεληκάνη Καλλινίκου Ἄρχ. Πατριαρχικά ἔγγραφα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Κων/πολις 1905 τόμος Γ σ.524-527.
- Δεληκάνη Καλλινίκου. Καλλινίκου Δελικάνη Πατριαρχ. ἔγγραφα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου πρὸς τὰς ἐκκλησίας Ρωσσίας κ.λ.π., 1564-1863, Κῶν/πόλη 1905. σ.266.
- Δούκα Αἰκατερίνης. Α Ὁ Οἰκουμενικός πατριάρχης Γρηγόριος Ζ' ὁ Ζερβουδάκης καί ἡ ἐποχή του (1850-1924) Διπλωματικὴ μεταπτυχιακὴ ἐργασία Θεσ/νίκη 2004, σ.109-115.
- Ἐπιστημονικὸ συμπόσιο Χριστιανικὴ Μακεδονία. Ἱερὰ Μονὴ Τιμίου Προδρόμου Θεσ/νίκη 1995.

- Ζακυνθινού Δ. Ανέκδοτα πατριαρχικά έγγραφα τῶν χρόνων τῆς τουρκοκρατίας (1593-1798), σ. 189-192.
- Ζήση Θεοδώρου. Γεννάδιος Β΄ Σχολάριος -Συγγράμματα-διδασκαλία Θεσσαλονίκη 1980.
- Ζησίου Κ. Χριστιανικά μνημεῖα Μακεδονίας. Ἀθῆναι 1914.σ. 44-47 11-115.
- Ἰωάκειμ μητροπολίτου Ζιχνῶν καὶ κτήτορος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Τ. Προδρόμου. Τὸ τυπικὸ τῆς μονῆς.
- Καντακουζινοῦ. Ἱστορία (ἔκδοση Βόννης) τόμ. Β΄., βιβλ. Γ΄κεφ. ΙΙΙ, σ. 49, 55, 75, 89 329- 233, 293,,468. σελ. 550.α
- Καρδαμένη Κωνστ.. Μητροπολ. Σερρών. Χειρόγραφες ἀνέκδοτες σημειώσεις Ἀνέκδοτος κατάλογος μητροπολιτῶν Σερρῶν, σ. 47-48
- Καρολίδου Ἄννα. Ἡ Μονὴ Προδρόμου Σερρῶν Ἐπιλογές.Μάρτιος 1988΄σ.64-69.
- Καφταντζή. Γεωργίου. Ἱστορία τῆς πόλεως καὶ τῆς περιφερείας Σερρῶν, τόμος Α΄ Ἀθῆναι 1967 σ. 216-1257- τόμος Γ σ. 333-337 -
- Καφταντζή. Γεωργίου. Ἡ Σερραϊκὴ χρονογραφία τοῦ Παπασυνοδιοῦ. 1989 σέλ. 7, 32. γ) Οἱ Σέρρες ἄλλοτε καὶ τώρα. Σέρρες 1985, σ.229-235
- Κίσσας Σωτήριος. Οἱ παλαιότερες τοιχογραφίες τοῦ ἔξωκκλησίου τῆς Παναγίας στὴ Μονὴ Προδρόμου Σερρῶν.Θιεθνες ἱστορικὸ συνέδριο. Οἱ Σέρρες καὶ ἡ περιοχὴ τους ἀπὸ τὴν ἀρχαία στὴ μεταβυζαντινὴ κοινωνία, σ. 407-414
- Κνήτης Χριστόφορος, Μητροπ. Σερρῶν. Κατάλογος Μητροπολιτῶν Σερρῶν 1821-1921. 14ος τόμος Πανελληνίου λευκώματος τῆς ἑκατονταετηρίδος τῆς Ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας (1892 καὶ ἔξῃς), σ.86
- Κρικῶνη Χρίστου. Ἡ Νιγρίτα - ἡ Βισαλτία διὰ μέσου τῆς ἱστορίας, σ. 347-371.
- Κρικῶνη Χρίστου. Ὁ Νιγριτινὸς Μητροπολίτης Σερρῶν Τιμόθεος (1616-1625). Ἐπιστημ. συμπόσιο, «Ἡ Νιγρίτα ἡ Βισαλτία διὰ μέσου τῆς ἱστορίας» σ.118.
- Κοκκίνη Σπύρου. Τὰ μοναστήρια τῆς Ἑλλάδος. Ἱστορία,θησαυροί, βιβλιογραφία Ἀθῆναι 1976 σ. 62-63
- Κόκκινου Δ. Βουλγαροὶ καὶ θηριοδίαι καὶ ἡ καταστροφὴ τῶν Σερρῶν, Ἀθῆναι 1914

- Αἱ Βουλγαρικαὶ ὠμότητες ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ. Γεγονότα, ἐκθέσεις, ἔγγραφα ἐπίσημαι μαρτυρίαι. Ἀθήναι 1914.
- Κοντιάδῃ Γαβριήλ. Ἱστορία καὶ περιγραφή τῆς ἱερᾶς μονῆς τοῦ Τίμιου Προδρόμου Θεσσαλονίκη 1922.
- Κοντιάδῃ Γαβριήλ. Σύντομος ἱστορικὴ ἐπισκόπησις τῆς ἱερᾶς Μονῆς Προδρόμου Σερρῶν (1956). Οἱ διδάξαντες ἐν Σέρραις πρὸ τοῦ Ἑμ. Φωτιάδου. Ἐφημερὶς Πρόδος Σερρῶν 1933.
- Κοντιάδῃ Γαβριήλ. Οἱ πρὸ τοῦ Ἐμμανουήλ Φωτιάδου διδάξαντες ἐν Σέρραις. Πρόδος Σερρῶν 1933.
- Ἰδιογραφή ἐπιστολὴ πρὸς Μανουὴλ Γεδεών στίς 30.7/1931 γιὰ τίς πληροφορίες πού τοῦ ζήτησε γιὰ τὴ Σχολὴ τῆς Μονῆς Προδρόμου
- Κυριακίδου Στ. Τὰ χρυσόβολλα τῆς παρά τὰς Σέρρας Μονῆς τοῦ Προδρόμου Ἐν τόμῳ εἰς μνήμην τοῦ Σπύρου Λάμπρου Ἀθήναι 1935
- Μάθα Ζαχαρία. Κατάλογος. Πατριαρχῶν σελ. 289
- Μακεδονομάχων. Ἀπομνημονεύματα. Σερραϊκὰ Ἀνάλεκτα ἔτος 1992
- Δ. Μέλφου. Μητροπολίτες Σερρῶν. 1451-1918. Μακεδονικόν Ἡμερολόγιον 1972, (Εὐαγγέλου Ἀσπιώτῃ Ἱστορικὴς μαρτυρίες) σελ. 283-5.
- Νικολάου Ν. Ἡ μεγάλη πυρκαγιὰ τοῦ 1849. Σερραϊκὰ Ἀνάλεκτα 1992 σ. 136.
- Νικολάου Ν. Θησαυροὶ τοῦ μοναστηρίου τοῦ Τίμιου Προδρόμου στό Μουσεῖο Μπενάκη στήν Ἀθήνα. Σερραϊκὰ Χρονικά τ. 10^{ος} σ. 69--84.
- Ξύδα Μαξίμου, Μητροπ. Σερρῶν καὶ Νιγρίτης. Τὸ μοναστήρι τοῦ Τίμιου Προδρόμου στίς Σέρρες Σέρρες 1988
- Ξυγγόπουλου Α. Αἱ τοιχογραφίαι τοῦ καθολικοῦ τῆς μονῆς Προδρόμου παρὰ τὰ Σέρρας Θέσ/νίκη 1973
- Ξυγγόπουλου Α. Σερραϊκὰ μελετήματα. Σερραϊκὰ Χρονικά. τόμ. Δ´(1963) σ. 28-34.γ) Ἔρευνα στὰ Βυζαντινά μνημεῖα τῶν Σερρῶν
- Παπαγεωργίου Πέτρου. Ἀρχαιολογικά. Παλαιογραφικὴ ἐκδρομὴ εἰς τὴν παρὰ τὰ Σέρρας ἱερὰν μονὴν τοῦ Προδρόμου. Νεολόγος νὸ 6443. 10-7-1891
- Παπαγεωργίου Πέτρου. Αἱ Σέρραι καὶ τὰ προάστεια τὰ περὶ τὰ Σέρρας καὶ ἡ Μονὴ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου (Συμβολὴ Ἱστορικὴ καὶ ἀρχαιολογικὴ) ... Εἰσαγωγή Χ Μπακιρτζῆ. Ἔκδοσις Δημόσιας Βιβλιοθήκης Σερρῶν 1988,

σελ, ΙΧ-ΧΙΙ σελ.70-74 και 84--105.

- Παπαδοπούλου- Κεραμέως Κ Συμπληρώσεις τοῖς περὶ τῶν Σερρῶν εἰρη-
μένοις. Βυζαντινά Χρονικά Σερρῶν καὶ Νιγρίτης 1989 σελ.7,32,60..
- Παπαδοπούλου- Κεραμέως Κ. Ἱεροσολυμική βιβλιοθήκη Ι σ. 265
- Eydoxiou de Hurmuzaki, Documente, privatoa la istoria Romanilor τόμ XIII
σ.188
- Παπακυριάκου Κυριάκου. Γεννάδιος Β΄ Σχολάριος καὶ ἡ ἔνωση τῶν Σκκλη-
σιῶν Σέρρες 2004.
- Παπακυριάκου Κυριάκου. Συνοπτική ἱστορία τοῦ νομοῦ Σερρῶν καὶ τῆς ἱε-
ράς Μονῆς Τίμιου Προδρόμου. Σέρρες 1995.
- Παπακυριάκου Κυριάκου. Ἡ Κοινότητα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος Σερρῶν καὶ
προσφορά καὶ ἱστορική ταυτότητα τῆς Μακεδονίας Θεσσαλονίκη 1997.
- Παπακυριάκου Κυριάκου Νεότερη καὶ σύγχρονη ἱστορία τῆς Κοινότητας
Ἁγίου Πνεύματος καὶ τῆς ὁμωνύμου ἱερᾶς μονῆς (στά πλαίσια τῆς γενικῆς
ἱστορίας τῆς Ἑλλάδας) Σέρρες 2003.
- Παπακυριάκου Κυριάκου. Ναοὶ τῆς πόλεως Σερρῶν καταστραφέντες καὶ
μὴ ἐπανεγερθέντες.
- Παπαρηγόπουλου Κ. Ἱστορία Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, Ἀθήνα 1979 τόμ. Θ,
- Πασχαλίδη Συμεών. Τά Μοναστήρια τῆς Μακεδονίας Α Ἀνατολική Μακεδο-
νία σ. 254-256.
- Πέννα Β. Ἡ Ἐκκλησία τῶν Σερρῶν(11ος-12ος αἰ). Ἡ μαρτυρία τῶν μολυ-
βδούλλων. Πρακτικά συνεδρίου, Οἱ Σέρρες καὶ ἡ περιοχή τους ἀπὸ τῆ ἀρ-
χαία στή μεταβυζαντινὴ Κοινωνία Σέρρες 1998. τόμ. Β σ.492.
- Πέννα Πέτρο. Ἱστορία τῶν Σερρῶν. Ἀπὸ τῆς ἀλώσεως αὐτῶν ὑπὸ των
Τούρκων μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεώς των ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων 1383-1913
Ἀθῆναι 1966. Χρονολογικὸς πίναξ μητροπολιτῶν μετὰ βραχέων εἰδήσεων
ἑνὸς ἐκάστου σ. 447-481).
- Παπαζογλου Γεωργίου. Χειρόγραφα τας Εἰκασιοφινίσσης και τοῦ Τ. Προ-
δρόμου Σερρῶν στοῖ Ἰνστιτούτου «Ivan Dujcen» ταῖς Σόφιας Θεσ/νίκη 1990
- Πέτροβιτς Νάταλη. Ἡ μονὴ τοῦ Τ. Προδρόμου Σερρῶν. Σερραϊκά Χρονικά
1970 τομος Ε΄ 194
- Σαθά. Κ Μεσαιωνική βιβλιοθήκη, Βενετία 1872 Α΄ 202-242
- Σακτούρη. α) Ἀπομνημονεύματά β) Ἐκθέσεις Σερραϊκά Χρονικά τόμος Γ

σ.43-46. 49, 61.

- Σαμσάρη Δ. Κ. Ἡ Κοινότης τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐπί τουρκοκρατίας (1971) πίναξ 12
- Σταυρίδη Β. Χαλκιδόνος Μητρόπολις, Ἐρησκειτ. καί Ἠθική Ἐγκυκλοπαίδεια τόμ.ΙΒ σ. 54
- Σταυρίδη Β. Ἱστορία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου (1453-σήμερον) σ.46.
- Στόγιου Γεώργιου Αχ, Σερρῶν καί Νιγρίτης Μητρόπολις. Ἐρησκειτική καί Ἠθική.
- Στόγιου Γεώργιου Αχ, Ἡ Ἱερατική Σχολή στό Μοναστήρι τοῦ Τιμίου Προδρόμου. Ἐπιστημονικό Συμπόσιο Χριστιανική Μακεδονία σ. 136.
- Στράτη Ἀγγελική. Ὁ τοιχογραφικός διάκοσμος τοῦ Μακρυναρικού στό καθολικό τῆς Ι. Μ. Τιμίου Προδρόμου Σερρῶν. Πρακτικά του διεθνοῦς ἱστορικοῦ συνεδρίου. Οἱ Σέρρες καί ἡ περιοχή τους ἀπό τήν ἀρχαία στή μεταβυζαντινὴ κοινωνία Σέρρες 23-Σεπτεμβρίου -4 Ὀκτωβρίου 1993´ σέλ.415--437.
- Στράτη Ἀγγελική. Ὁ τοιχογραφικός διάκοσμος τοῦ Παρεκκλησίου τῆς Σύναξης τῶν Ταξιάρχῶν στή Μονή τοῦ τιμίου Προδρόμου Σερρῶν. Συμπόσιο Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας Ἀθῆναι 1983
- Στρατή Ευαγγέλου. Ἡ ἱερά μονη του Τιμίου Προδρόμου παρά τας Σέρρας. Δελτίο τῆς Χριστιανικῆς Ἐταιρείας. Περίοδος Β´, τόμος Γ, ´ τεύχη Α-Β 1926, σ, 2--13
- Ὑψυλάντου Ἀθανασίου, Κομνηνοῦ, Τά μετὰ τήν ἄλωσιν 1453-1789 τόμ. Ε σ. 31´ σ. 353.
- Φοροπούλου Ἰ. Ἐγγραφα τοῦ Πατριαρχικοῦ ἀρχιεποφυλακίου. Ἐκκλησ. Ἀλήθ. ἔτος Κ σ. 434-496. ἔτος Θ´ σελ. 367-368
- Φοροπούλου Ἰ. Περί τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου Σερρῶν. Μόναχο 1825 σ. 12
- Χριστοφόρου. Προσκυνητᾶριο τῆς ἐν Μακεδονίᾳ παρά τῇ πόλει τῶν Σερρῶν Σταυρ/κῆς Ἰ. Μ. τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου σ. 27, 31. 34.Β´ ἀρχαῖος κώδιξ σ. 2 καί 3τῆς ὡς ἄνω Μονῆς..
- Ἀκτα Ἰβήρων Παρίσι 1990 35/98-99,
- Ἄκτα Ἐσφιγμένου Παρίσι 1973/30/170.
- Ἄκτα Χιλανδαρίου ἔνθ. ἀν. 24/52
- Acta d' Esphigmenon, Paris 1973 σ. 156

and in the Fogg Museum of Art, I Washington,D,C 1991,109-11

- LAURENT V. Le corpus des sceaux de l' empire Byzantin, s. 596 Er Milkosich. Aetat diplomata τόμ. 3 σ.65..
- Ostrogortski Georgi. Ίστορία Βυζαντ. κράτους τόμ. Γ΄σ.114. Ή περιοχή τῶν Σερρῶν μετά τό θάνατο τοῦ Δουσάν σ. 39-40.
- L.Petit-B. Korable, Actes de Chilandar στα Βυζαντινά Χρονικά 17 (1911) 20,3 και 103,3 V.
- Serka oblast posl`e Dusanove smrti. Βελιγράδι 1965
- Solovljev A - Mosin V Greke povelje vladara London 1974, II σ.560-564.

ΣΥΝΤΟΜΟ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ

Ὁ Κυριάκος Παπακυριάκος γεννήθηκε στὸ Ἅγιο Πνεῦμα Σερρῶν. Ἀποφοίτησε ἀπὸ τὴν Ἐκκλησιαστικὴ Σχολὴ τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας Χαλκιδικῆς καὶ ἀπὸ τὴ Θεολογικὴ Σχολὴ Χάλκης Κωνσταντινουπόλεως, στὴν ὁποία καὶ ὑπέβαλε ἐναίσιμο διατριβὴ μὲ τίτλο «Τὸ Ἐκκλησιαστικὸ κήρυγμα κατὰ τὸν ἱερὸ Χρυσόστομο». Ὑπηρετήσε στὸ στρατὸ ὡς ἔφεδρος ἀξιωματικὸς πυροβολικοῦ καὶ προσέφερε πολλὰς ὑπηρεσίες ἐπὶ δέκα χρόνια ὡς γραμματέας τοῦ Συνδέσμου Ἐφέδρων Ἀξιωματικῶν τοῦ νομοῦ Σερρῶν. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἀνεγέρθη ὁ ἀνδριάντας τοῦ Μακεδονομάχου Καπετὰν Δούκα στὴ πλατεία τοῦ Ι.Κ.Α. Σερρῶν καὶ στήθηκε τὸ μνημεῖο τῶν 310 φονευθέντων ἀξιωματικῶν ὀπλιτῶν στὸ 3ο χιλιόμετρο τῆς ὁδοῦ Σέρρες-Βροντοῦ.

Ἐργάστηκε τριανταπέντε χρόνια ὡς καθηγητῆς καὶ διευθυντῆς σὲ σχολεῖα τῆς δευτεροβάθμιας ἐκπαίδευσης. Συνέβαλε ἰδιαίτερα στὴν ὀργάνωση καὶ λειτουργία τῆς πρώτης Τεχνικῆς Σχολῆς Ἐργοδηγῶν καὶ Τεχνικῶν Βοηθῶν Σερρῶν καὶ τοῦ Νυκτερινοῦ Γυμνασίου καὶ Λυκείου Σερρῶν. Συνταξιοδοτήθηκε τὸ 1994. Διετέλεσε ἔκτακτος ἐπιμελητῆς ἀρχαιοτήτων Ν. Σερρῶν. Μὲ τὶς μακροχρόνιες ἀνιδιοτελεῖς ἐνέργειές του βοήθησε στὴ συλλογὴ τῶν ἀρχαιοτήτων τοῦ νομοῦ Σερρῶν, στὴν ὀργάνωση τοῦ ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου καὶ στὴν ἴδρυση Ἐφορείας Κλασσικῶν Ἀρχαιοτήτων στὶς Σέρρες.

Πραγματοποίησε πλῆθος ὁμιλιῶν καὶ διαλέξεων. Συνέγραψε πολλὰς μελέτες γιὰ ζητήματα θεολογικά, φιλοσοφικά, ἱστορικά καὶ ἀρχαιολογικά. Γιὰ τὴν πολὺτιμη προσφορὰ του τὸ Ὑπουργεῖο Μακεδονίας καὶ Θράκης τοῦ ἀπένειμε δίπλωμα τιμῆς μὲ χρυσὸ μετάλλιο.

Εκοιμήθη στὶς 14 Σεπτεμβρίου τοῦ 2014. Πρὸς τιμὴν του, δόθηκε τὸ ὄνομά του στο Ἀναγνωστήριο τῆς Κεντρικῆς Βιβλιοθήκης Σερρῶν.

Ἡ ἐργοβιογραφία του καὶ πολλὰς ἀπὸ τὶς ἐργασίες του καταχωρήθηκαν, στὶς ηλεκτρονικὲς βιβλιοθήκες τῆς Κεντρικῆς βιβλιοθήκης Σερρῶν, τῆς Περιφέρειας Κεντρικῆς Μακεδονίας καὶ τοῦ 6ου Γυμνασίου Σερρῶν, ἐνῶ ὅλο τὸ ἔργο του συγκεντρώνεται στὴν ιστοσελίδα www.kiriakosparakiriakou.com.

Έργα τοῦ ἰδίου:

1. Το Εκκλησιαστικό κήρυγμα κατά τον Ιερό Χρυσόστομο (εναίσιμος διατριβή), Ιερά Θεολογική Σχολή Χάλκης 1959 (αναδημοσίευση 2006).
2. Ιστορικά γεγονότα της πόλεως και της περιοχής Σερρών των ετών 1912-1913, Σέρρες 1973.
3. Σύντομος οδηγός του Αρχαιολογικού Μουσείου Σερρών, Σέρρες 1978.
4. Συνοπτική ιστορία του Νομού Σερρών και της Ιεράς Μονής Τιμίου Προδρόμου, Σέρρες 1995.
5. Η Κοινότητα του Αγίου Πνεύματος Σερρών και Προσφορά και ιστορική ταυτότητα της Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη 1997.
6. Ιερά μονή Αγίας Τριάδας Τούμπας, Σέρρες 2001.
7. Νεότερη και σύγχρονη ιστορία της Κοινότητας Αγίου Πνεύματος και της ομωνύμου Ιεράς Μονής, Σέρρες 2003.
8. Γεννάδιος Β΄ Σχολάριος και η Ένωση των Εκκλησιών, Σέρρες 2004. Δημοσιεύτηκε και στην Εφημερίδα Πρόοδος Σερρών σε 21 συνέχειες από 12-4-2007 μέχρι 2-5-2007
9. Ιστορία του Ιερού Ναού της Αγίας Παρασκευής της Κοινότητας Αγίου Πνεύματος, Σέρρες 2005.
10. Ιεροί ναοί της πόλεως Σερρών καταστραφέντες και μη επανεγερθέντες, Μητρόπολη Σερρών και Νιγρίτης, Σέρρες 2006.
11. Ιστορική ταυτότητα της Μακεδονίας και το ψευδεπίγραφο κράτος των Σκοπίων, Σέρρες 2007.
12. Ιστορία της κοινότητας Νεοχωρίου Σερρών και των ιερών ναών αυτής, 2008.
13. Η ιστορία της Ιεράς Μονής Αγίας Τριάδος Τούμπας Σερρών, έκδοση β, Σέρρες 2011.
14. Βαθειές πληγές της σημερινής κοινωνίας. Σέρρες 2011.
15. Τα νεκροταφεία της πόλης Σερρών και η στάση των ανθρώπων στο θάνατο, Σέρρες 2012
16. Ο Μακεδονικός αγώνας στο νομό Σερρών, Σέρρες 2012.
17. Ιστορία του νομού Σερρών από αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι της απελευθέρωσής του το 1912-1913. Θεσσαλονίκη 2013
18. Ο Ναός των Αγίων Μηνά και Κυριακής και το παρεκκλήσι της Αγίας Βαρβάρας της πόλεως των Σερρών (Ναός, Βιογραφίες και Παρακλήσεις των Αγίων), Νοέμβριος 2013